

శ్రీ వేంకటేశ

Myanalar

KARMA WARNANAWA

BY

Malalagama Sri Wijayanaga Thero.

කම් වර්ණනාව.

මලලගම

ශ්‍රී විජයනාග ආරාමයේ විහාරාලයේ

1968

VIN. NIPALOKA
සම්පාදනය කරන ලදී.
DODANDUWA

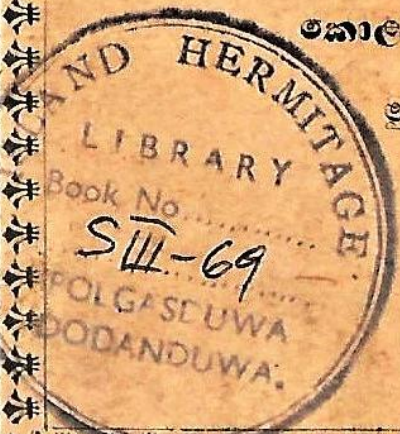
කේ. ඩී. පෙරේරා සහ සුනුසා විසින්

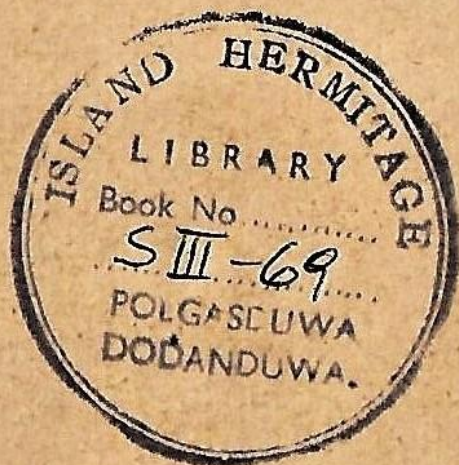
කොළඹ විද්‍යාල සන්නාලයෙන්

මුද්‍රණය කරවන ලදී.

මුල වම් 2463.

නිසංග වම් 1920.

කොළඹ මාලිගාවත්තේ විසුඛාරාමාඛිපති

ආ වා සී

සිරිධම්ම මහා සඨවිරයන්වහන්සේ විසින්

ගුණිපත්‍රාවලෝකනයෙන් පිළිගත්තාලදි.

PREFACE.

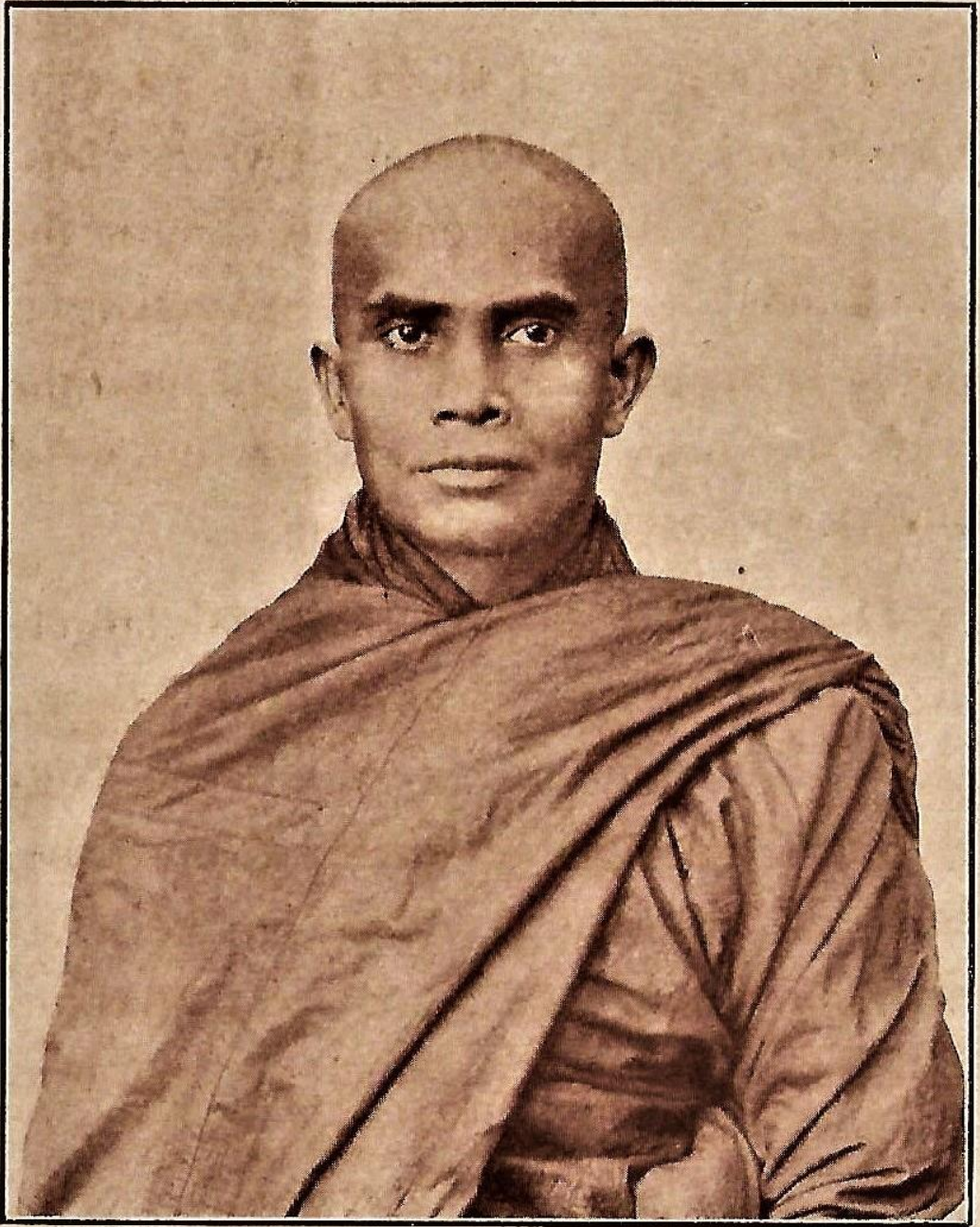
The Karma Warnanawa is an aim at a lucid exposition of the Law of Karma taught by Lord Buddha. It shows the causes leading to the differences existing in the conditions of beings and the variations in the forms of birth; and it indicates the ways and means that should be observed in order to overcome suffering.

The writer has gleaned materials largely from most of the works on Buddhism, chiefly, Dhammasangani, Wibhanga Puggalapprakarana, Patthanaya, Arthasaline, Sammohavinodani, Wibhavini, Abhidharmarthasangaraha, Manorathapurani, Dhammapadaya, Mahawansa, Sarasangraha,

Malalagama Sri Wijayanaga Thero.

Vissuddharama Temple,
Maligawatte, Colombo

1st September 1920.

කළුච්ඡේනා කතීච්ඡ මලලගම ශ්‍රී විජයනාග
නෙරුන්නාන්සේ

MALALAGAMA SIRI WIJAYANAGA
BUDDHIST PRIEST.

විශ්‍යපනය.

සකල සංඝාර දුඃඛාකිකාර නිරාකරණයට සූර්‍යදිව්‍යගුණය මානවු භාග්‍යවත් මුදුරජාණන්වහන්සේ විසින් කුසලාකුසල කම් කම් විපාකයන් ගැන ඒ ඒ තැන්හිදී වදාල බිම්වණිනාවත්වු මේ කම්වණිනා නම් ප්‍රකරණය නොයෙක් දෙයනාභි කථාදියෙන් කරුණු ගෙන පහත නම් පෙණෙන මවිසින් ලියනලද්දේවේ. මෙකි කරුණු පහසුවෙන් ඉගෙනීමට මෙබඳු සවිසාර බිම්ප්‍රකරණයක් වර්මාන ව්‍යවහාර සිංහලභාෂාවෙන් කර තැබීම විශිෂ්ට ලෝකශාසනාභිවෘත්ති දෘෂ්‍ය කවිව්‍යයක් බව මැව්විසියේය. කුමක්නිසාදයත් කම් කම් විපාකාවබෝධය සංඝාර සවිහාවාවබෝධයට ප්‍රධාන අත්තිවාරම බැවිනි. මිට කරුණු උපුටාගත් පොත්නම්:-බිම්සබ්බසංග්‍රහ විභුච්ඡය, පුද්ගලප්‍රකරණය, පටිථානය, අබ්‍යුත්තරනිකායය, බිම්ම පදය යනාදී පෙළපොත් සහ අභිනාලිනීය, සමමානවිනෝදනීය, පඤ්චප්‍රකරණාභිකථාය, මනෝරථ පුරණීය, අභිධම්මාභි සංග්‍රහය, අභිධම්මාභිසංග්‍රහ ව්‍යාකෘතිය, විභාචිතිවිකාය, විභුච්චිමානීය, සමනත පාසාදිකාය, බිම්පදාභිකථාය, සුවිතතාලඛනාර්ථය, සන්තසංකෂ්පය, මහාවංශය, සාරසංග්‍රහය යනාදිය වෙති. බිම්ම නොදිත් ඉගෙන ගනු කැමැත්තවුන්ට මැඩ පිණිස ඒ ඒ තැන්හිදී බොහෝසෙයින් පොත්වලකම් සඳහන්කර ඇත්තාහුය. මෙය පිළිවන්කරමි ලිහිල් බසින් ලියනලදමුත් ඇතැම් තැන්වල තේරුම් ගැනීමේ අපහසුකම ගමන්ර බිම් භාවිතා නොකිරීමේ වරදමිස අපගේ වරදෙක් නොවේ. එබඳුතැන් උගතුන්ගෙන් විවාරීමෙන් ඉගෙනිය හැකිවේ. ගැඹුරු බිම් අභාබලා පුරුදු අයට මෙය අමානභෝජනයක් සමානවෙනවාට සැකනාහ. පහසුවෙන් ඉගෙනගතහැකිවු මේ බිම්ප්‍රකරණයෙන් කම් කම් විපාකයන් ඉගෙනගත්විට හෙතෙම බුඛ්‍යවණිනීය නියම පණතින මනුෂ්‍යයෙක්වි පරිසුඛ ඥානාලෝකයෙන් බබලන්නේවෙයි. බුධාගමෙලෝ මෙනැහ මැරෙන්නේ වෙනතෙණෙක එතන උපදින්නේ අතිකෙක යනාදී මිත්තමත ව්‍යුතිප්‍රතිසත්ති වණිනා කාණ්ඩය ඉගෙනීමෙහිදී දුරුවෙනවා ඇත. නානාප්‍රකාර කම් හෙතු වෙන් නානාප්‍රකාර වෙස්වලින් පෙණී හිටින සත්‍යයන්ගේ නානත්වය කම් නානත්ව වණිනාවබැලීමෙහිදී අවබෝධ වෙනවා ඇත. මේ ආදී බිම් අවශ්‍යයෙන්ම උගතවනාහි. බෞද්ධධර්මයේ ලක්ෂ්‍යයෙන් බිත්ත සපයා දිව්‍ය මාලිගාවෙන් ගෙවල් සාදවා ලාමක කාමසම්පන්නියෙහි යෙදී මහනමුත් මෙබඳු බිම් ඉගෙනීමට උත්සාහ නොවෙයි. මෙබඳු සහජන්දේව නිවාඩුත් නැත. පුද්ගලයන්නම්—විවෙකවේලාවල බලන්

තේන් පත්‍ර කවි සිත්ද ආදියයි. සාරසංඛ්‍ය කප්පලක්‍ෂණයක් වෙළු ලෙසි අප්‍රමාණ දුක්විද බුදුව වදාල බ්‍රහ්ම දිසාව නොබලයි. මෙබඳු උතතම බ්‍රහ්ම භාවිතානැති පුද්ගලයා ඇත්තෙන්ම කෙතරම් බන වතෙත් වුවත් උත්තමයෙන් රජෙක් වුවත් අභ්‍යන්තරයෙහි පුහුණුවක් බව පෙනේ මුලදී දක්වන්නෙකු බ්‍රහ්ම නිදර්ශනවලින් හොඳින්ම තේරුම්ගතහැකිවේ. එහෙයින් මෙබඳු බ්‍රහ්ම ලොවපතලකර හැරීමටද උත්සාහ නොවෙයි.

නවද පූජ්‍ය පණ්ඩිත මහා සභිකයන්වහන්සේලා කීප නමක ගෙන් ශාස්ත්‍රාගම දැනගෙනගියේම කලාවු මව බාලකලසිවම පරමාණු බ්‍රහ්මයෙහි ලොල්කම ඇතිවූයේය. පසුපසුකාලවල අභිබව්‍ය පොත්පත් බැලීමෙන් ඒ කැමැත්ත අධිකවිය එබැවින් ඒ බ්‍රහ්ම හොඳින් ඉගෙනගියේම බලාපොරොත්තුවෙන් වසනාහර ගරුකවසුතු ශිෂ්‍යාකාමී බ්‍රහ්මයෙහි හසල බුද්ධිමත් ආචාර්‍ය ශිෂ්‍යබලය සම්පූර්ණ වශයෙන්ම අභිබව්‍යත් විනයත් දෙකින් ශාසන සංග්‍රහකරන කාලය විය. මේ සභිකයන්වහන්සේ අපගේ ඉගෙනගියේමද උපකාර සභාන යක්වූ ගාල්ලේ විජයානන්දපිරිවෙනෙහි අධ්‍යයනව මිට අවුරුදු 25කට තරම් පෙර වැඩවිසූ ආචාර්‍ය පශ්චාත්තල ශ්‍රී සුමනනිසා මහාසභිකයන් වහන්සේගේ සවිභික්ෂුවීමෙන් පසු බුරුම දෙශයට වැඩ ප්‍රසිද්ධ භික්ෂු මහාපේර පාරමපරික මහගොරුන් වහන්සේලාගේ ආශ්‍රය ලබා අභිබව්‍යත්විනයත් ඉගෙන නිශ්චය කළ සහ ඒ රට උසස් බ්‍රහ්මයා වාසී පදවියද ලබා නැවත අවුරුදු 7ක් තරම් කල් බුරුම ගිහිපැවිදි සියගණන් ශිෂ්‍ය සමූහයාව ඉතාත්වීමද කොට ලංකාවට ගෙරුවලබා දුන්නේය. ශක්‍රාධර්මයෙන් සිදුවූවක්මෙන් ලක්දිවින් ආරාධනා වක්ලබා ලක්දිවට වැඩමකෙළේය. කොළඹ සාසනාලයැති දයක පිරිසක් විසින් මේ ගෙරුවාහි ශිෂ්‍යබලය සම්පූර්ණ වශයෙන්ම ලබා ශාසන සංග්‍රහ කරවනු සඳහා කොළඹ මාලිගාවත්තේ විසුඩාරාමය කරවනලද්දේය. මගේ අදහස මුදුන්පත්කරගැනීමට මෙම පූජ්‍ය වාසී ශිෂ්‍යබලය සම්පූර්ණ වශයෙන්ම මැණවැසි බ්‍රහ්මයාකවන්නේම අවබෝධවිය. ඉන්පසු ගෙරුවාහි රාමනුජ නිකායක නාගල්ලේ සුනිප්පසන සමාමිත්වහන්සේගේ ආධාරයෙන් දෙමටනොඩ නවාතැනක්ලබා එහි ආචාර්‍යයන් පිළියෙලකරවාගෙන එහි නැවත ක්‍රි: 1918 ජූලි 3 පටන් අභිබව්‍යමාද්ග්‍රහණය පටන්ගනිමි. එසේ අභිබව්‍යමාද්ග්‍රහණය කරනාහර මේ බ්‍රහ්මයා ලියනලද බව දකුණුය. ඇතැම්හු අනුත්කල පොත්පත්වල නමින්ගේ නමගම් රුවා මුද්‍රණය කරවා ලොකයාද මුලාකර පණ්ඩිතකම් ලැබගනිති. මේ අරුම පුදුම කුසණ්ඩිත වාර්තය මේ ආකාරයේ තබා සසරවසන භූරුවත් අපට නොලැබේවාහි ප්‍රකීර්තාකරමි. ක්‍රි: 1918 ජනවාරි මාසයේදී දඹදිව සිඬසභාන වන්දනාවේ ගොස් පැමිණීමට ඒ ගමනින්

අතුරු මානෝපකරණ මේ පරිදි පත්‍රිකා නිකුත් කිරීමට අත්‍යවශ්‍ය ප
 ආර්ථික එහෙයින් ඒ ගමනට උපකාරක ශ්‍රී සියල්ලන් විසින්ම ඊටත්
 පවා පින්දාක් මෙයින් අත්පත්කරගත් බැව් සලකා පින්අනුමෝදන්
 කළහුත්තේය. තවද කෙතරම් යහපත් දෙයක් කරන්ට පටන්ගත්
 අයුත් ඊට අතුරු උවදුරු ඇතිවීමද නිසා ප්‍රශංසාදීය ඇතිවීමද
 ශ්‍රී ලාංකිකයාට සියලුදේව උතුම් සම්මානාදිය ලැබීමට පවා
 එහෙයි. නමුත් ඒ නොසලකා සමාජීයවාදී දෙයක් යෙදී නොපසු
 බට විෂයෙන් ක්‍රියාකිරීමේ යහපත් කම මෙයින් මට ප්‍රත්‍යක්ෂවිය.
 මේ පොත තනා අවුරුද්දක්කරම් ගතවූයේවිනමුත් මෙය මුද්‍රණය
 කරවීමට දයකතෙක් නොලැබීමද, කඩදාසි ගණන් වැඩිකමද
 හමාදයට හෙතු විය. බතවත් කීපදෙනෙකුට කීමුත්, යම්කිසි
 ආධාරයක්වීම තනිම බාරගත නොහැකියයි කීහ. මෙසේ පටන්නා
 හර කොළඹ කොල්ලුපිටියේ හැවුලොත් වවුන්එකේ වසන සැදහැ
 වත් කේ. ඩී. ඇම්. ප්‍රේම මහත්මයා මේ පොත අවසානය දක්වා
 කියවාබලා මෙහි උතුම් කම හිතටගෙන වැඩිදුරටත් උගත් පණති
 යක්තෙන්ද විමසා මෙකල ඉතා අනඝි ශාසන සම්ප්‍රදායට පිළිගෙන
 එකතු වී කිවුන මුදල් සමග ඒ මහත්මයා විසින්ද රු. 50 ක් දී
 කේ. ඩී. ප්‍රේම මහත්මයා සහ පුත්‍ර මහත්මයාට පොත මුද්‍රණයට භාරදුන්නේය.
 මේ පොත ලෝකයාගෙන් දීමට ප්‍රධාන කලාණමිත්‍රයා කේ. ඩී. ඇම්.
 ප්‍රේම මහත්මයා බව සියල්ලන් විසින් සිතන බව තහවුරු විය.

තවද පානදුරේ අභයකරුණා රත්නායාමානිපති ආවායඝී
 ආභිධම්මික මොරටුවේ මෙධානාද්‍ය සභිකයන්වහන්සේ මේපොත
 මුලපටත් අවසානය දක්වා කියවාබලා විවිධ සහතිකපත්‍රයක්ද
 දීමෙන් මෙය මුද්‍රණයට මහෝපකාරී විය.

විවිධ බිම්කම්කවු ශාසනවංශාලභකාර වාහිනවර කරපුමල
 ශ්‍රී බමාලොක සභිකයන්වහන්සේද මේම පොතෙහි මහා
 භාවය ප්‍රකාශකොට ලියමන් දීමෙන් මෙය මුද්‍රණය සඳහා වැදගත්
 මහත්ම කීපදෙනෙකුගෙන් ආධාරලබාදෙන්ට යෙදුනේය.

මගේ අවමෙන් මේ පොතෙහි අයිතිවාසිකම යථොක්ත
 කේ. ඩී. ඇම්. ප්‍රේම මහත්මයා වෙත සහ කහපල සිරිසම්මා
 රාමයේ දැනට වසන මා ශිෂ්‍ය ලෙවැන්තේ ගිලාමාම හිසසුට වෙතද
 පවරමි.

මේවගට,

1920.9. 1 දින

ශාසන විරැස්සිකාමිමු

කොළඹ මාලිගාවත්තේ
 වික්‍රමාරාමයේදීය.

මලලගම ශ්‍රී විජයනාඨ සභික.
 M. S. Wijayanaga,

മുതലി വിവരങ്ങൾ.

පෙර වැඩවිසු භාරිපුත්‍ර මහා චෛත්‍යලාභානාදී පාරිච්ඡය සමාන
ශුභ නැත ඇති මහරහතුන් වහන්සේලාහට භාරිපුත්‍රන පෙර
භාරිපුත්‍රනමහා පෙර, මොගනලාන පෙර, මොගනලාන මහා පෙර
යනාදී පාලි ව්‍යවහාරයද, භාරිපුත් මහතෙරුන්වහන්සේ, මුගලන්
මහතෙරුන්වහන්සේ යනාදී සිංහල ව්‍යවහාරයද පොත්පත්හි
දක්නාලැබේ. ඒ පොත් ශ්‍රවිකොට මුද්‍රණය කරවන ඇතැම්පු
සටකිය ආවායනී ප්‍රාමාණිකීන්ට සථිවිපාදෙනනම, සථිවි සවාමිපා
දෙනනම, සංඝනායක සවාමිපාදෙනනම යනාදී ව්‍යවහාරකරති,
ප්‍රබන්ධාදියෙහින් ඒහැට්ටයි. මේ උභයනාම ව්‍යවහාරය කිහිලන
විට අහිනට ව්‍යවහාරකරණය ඉතා උසස්වශයෙන්ද පුරුණ ව්‍යවහා
රකරණය ඉතා පහත්වශයෙන්ද පෙනේ. මිට අවුරුදු 18 කට තරම්
පෙර මේ අපරාධයෙහි වැරද්ද කියා සදරයෙහි පලකල ලියමනවත්
මේ වනතුරු උනන්දුනැත ප්‍රතිරූප ව්‍යවහාරකරුකුලට සථිවි කීප
නමකට ලියනලද ලියුම්වලින් අප්‍රසාදය පහළවූවද දනිමු.

නුමුත් මේ විපයනීය බිම්ය ගරුතොකොට පුරුණ ආයතී සංඝ
 ශුණ්ඨ ගරුකොට තදනුරූප ව්‍යවහාරයෙන් විඥානනයෙහි වාග්ව්‍යව
 හාරය යොදනලද බව දකියතු.

ଶ୍ରୀକୃଷ୍ଣ,

M. S. Wijayanaga.

ප වු න.

2 කම් නිදන වණිනා 3 කම් පාවණ විසර්ජන වණිනා 4 අවිවිධ විකෘතීන් වණිනා 6 කමොත්තනන් වණිනා 12 කම්ලක්ෂණෝදි වණිනා 13 දුභිධම් වෙද්‍ය කම්වණිනා 18 උපපද්‍ය වෙද්‍ය කම්වණිනා 19 අපරාපය්‍යය වෙද්‍ය කම්වණිනා 20 සත්තරක කම්වණිනා 20 සත් බිමුල කම්වණිනා 20 සද්දනන කම්වණිනා 21 කෘතනිත් කම්වණිනා 21 ජනකකම් වණිනා	<p>පිට</p> <p>22 උපසංහතක කම්වණිනා</p> <p>23 උපපිබ්බක කම්වණිනා</p> <p>24 උපසංහතක කම්වණිනා</p> <p>24 මොච්ඡ කම්වණිනා</p> <p>28 වාදය කම්වණිනා</p> <p>30 කාමාවචර කුසල විග්‍යා
වණිනා</p> <p>34 ව්‍යුතිප්‍රතිපක්ෂි වණිනා</p> <p>38 කම්නාතනි වණිනා</p> <p>46 චතුරමුච්ඡාතික රූපවණිනා</p> <p>52 භූමිපුද්ගල වණිනා</p> <p>55 ආය්‍යපුද්ගල වණිනා</p> <p>57 ලොකොත්තර මාග්ගික
වණිනා</p> |
|---|---|

ශ්‍රී ලිපි පිටු යි.

පිටු.	අශ්‍රව.	ශ්‍රව.
9	සප්තාවතරමුණිය	—සප්තාවතරමුණිය
6	සභන	—සභිණ
9	වපන	—වොපන
12	එසේ කම්කම්කතාදිය	—එසේ කම්කම්කම්කතාදිය
13	නිමිණ සතර	—නිමිණ යන සතර
28	සොලස්	—සොලස
37	හවනනිති පවුච්චර	— හවනනිතිපවුච්චරෙ
51	ප්‍රතිසංකිය ඇතිවන්නේය	—ප්‍රතිසංකිය ඇතිවන්නිය
51	අතිවන	—ඇතිවන

ක මි ව ණි නා ව.

නමෝ නාමා සහවතො අරහතො
සමමා සමුබ්බසං.

සමුබ්බ මහි වජ්ඣා බමමං සබ්බසං උත්තමං,
කම්මසංකප්පා ඤාණං කම්ම චණ්ණනිං.
කම්මං කම්ම විපාකොති බමමං බමම විදු මුහි,
සං දෙසෙසි හිනායාස සමෙබ්බසං රහො අසං.

බුදුරජාණන් වහන්සේ විසින් වදාළ නියායෙන් කුසලාකුසල කම්මයන් ගත කම් විපාකයන්ද යමෙක් ඉගෙනගත්තේ නම් තෙතම පිරිසිදු ඥානය ඇති පණ්ඩිතයෙක් වන්නේය. එසේ ඉගෙන නොගත්තේ නම් තෙතම එබඳු පණ්ඩිත යෙක් නොවන්නේය බුද්ධ බිම්මෙහි උකම්කමද ඔහුට අවබෝධ නොවන්නේය. දුම්භිය ගමන්කරණ පිළිවෙල හා විදුලි යනු යෙන් කථාකරන පිළිවෙලත් එම ශිල්ප උගත්හු දනිති. තෙස්සෝ නොදනිති. එමෙන් එකම සත්ත්වයා නොයෙක් වෙස් වලින් සුනාහි දුගති වල ගැසිරෙන පිළිවෙලත් කම්ම නමැති ශිල්පය උගත්හුට දනිති. තෙස්සෝ නොදනිති. * බොහෝසේම සත්ත්වයෝ තෘෂ්ණාදි කෙලස බිම් ගත් වැඩෙන රූප ශබ්දාදි අරමුණුවලට ප්‍රියකරති. එබඳු කථානතර ඇසි වද එබඳු කථානතර තිබෙන පොත්පත් බැලීමටද ප්‍රියකරති, මෙබඳු ගැඹුරු උතුම්වූ බිම් බැලීමටද ඇසීමටද ප්‍රිය නොකරති. බණ අසන්නටය නිසා පින්කම්පලකට යතත් නෘත්‍ය ගීත වැදිතාදිවූ එබඳු තෘෂ්ණාව තොදරා දේම නිශ්‍රයකොට බොහෝසෙයින් ගමන්කරති. මෙසේ වීමට තෙතුව සතර සැරිතරන විටද එබඳු තෘෂ්ණාවටම යෑවී තෘෂ්ණාවටම ව්‍යභවී තෘෂ්ණාවටම යවත්වී ගමන්කරගෙන ආ සුරැද්දයි. සුකරයා නිකර සුරැද අසුචියට ප්‍රියකරයි. එමෙන්ම සත්ත්වයන්ද සතර සුරැද එබඳු කෙලෙසුන් වැඩෙන අරමුණුම ප්‍රිය වෙති. මෙබඳු බිම් ප්‍රිය නොවෙති. පූඪි පූඪි හටවල මෙබඳු උත්තම බිම් සුරැදු පුහුණු කර තිබුනු හැටියට එ ඒ සත්ත්ව මේ උත්තම බිම් ප්‍රියවෙත් ඒ සතර දුක් තැතිකිරීමටද හෙතුවෙයි එසෙයින්

* යසං බන්ධාතු ආයතනාදිසු උග්ගහපරිපූර්ණ සංවණධාරණ උච්ච වෙකඛණා තත්ථි අරං අනිපුඤ්ජාතො යසං තාන් අත්ථි භො කප්පණ පුඤ්ජාතො. බමමවකතප්පංගතනසුත්තභිකථා.

ඉතා වෙහෙස වෘත්ති ගෙණ මේ ධර්මය ඉගෙනෙහිය යුතු වේ. එසේ ඉගෙනෙහිගත් කර්මට ඥානය පවිත්‍රයි. සංහාර සංහාරය වැටහෙයි. එම නිසා කුසිත නොව මේ කියනු ලබන ධර්මයෙහි සිත යෙදිය යුතුයි

කම් නිදානය.

“ලොභො නිදානං කම්මානං සමුදයාය, දොසො නිදානං කම්මානං සමුදයාය, මොහො නිදානං කම්මානං සමුදයාය” යනු බුදු රජාණන්වහන්සේ විසින් වදාල අඛණ්ඩකර නිකායනාහින සූත්‍ර පාඨයි. කම්මයන්ගේ රැස්කිරීම පිණිස ලොභය එක් නිදානයෙක, වෙෂය එක් නිදානයෙක, මොහය එක් නිදානයෙක, යනු එහි තේරුමයි. මෙහි ලොභයනම් තෘෂ්ණාවයි. වෙෂයනම් ක්‍රොධයයි. මොහය නම් මූලාව හෙවත් අඥානකමයි. තෘෂ්ණා ක්‍රොධ අඥානකම යන තුන කම්මයන් රැස්කිරීම පිණිස හෙතෙක් බව මෙහි අදහස වේ. විසාර මෙසේයි. සිත වක්‍රවාරය නිශ්‍රයකොට ඉභිරුපාරමමණය ගන්නාවූ කල්හි ඇතිවන්නාවූ රූපාශාවයයි කියනලද ලොභය කම් නිදානයයි. සිත ශ්‍රොත්‍රවාරය නිශ්‍රයකොට ඉභිරුපාරමමණය ගන්නාවූ කල්හි ඇතිවන්නාවූ ශබ්දාශාවයයි කියනලද ලොභය කම් නිදානයයි. සිත ස්පර්ශවාරය නිශ්‍රයකොට ඉභිරුපාරමමණය ගන්නාවූ කල්හි ඇතිවන්නාවූ ගන්ධාශාවයයි කියනලද ලොභය කම් නිදානයයි. සිත ජ්ඣවාරය නිශ්‍රයකොට ඉභිරුපාරමමණය ගන්නාවූ කල්හි ඇතිවන්නාවූ රසාශාවයයි කියනලද ලොභය කම් නිදානයයි. සිත කායවාරය නිශ්‍රයකොට ඉභිරුපාරමමණය ගන්නාවූ කල්හි ඇතිවන්නාවූ සප්තාශාවයයි කියනලද ලොභය කම් නිදානයයි. සිත චතොවාරය නිශ්‍රයකොට ඉභිරුපාරමමණය ගන්නාවූ කල්හි ඇතිවන්නාවූ ධර්මාශාවයයි කියනලද ලොභය කම් නිදානයයි මේ තෘෂ්ණාවයයි කියනලද ලොභය අරමුණෙහි අතිශයින් ඇලීම ලක්ෂණකොට ඇත්තේය. සිත ඒ ඒ දොරටු නිශ්‍රයකොට අනිභ්‍යාරමමණයන් ගන්නාවූ කල්හි ඇතිවන ආරමමණ ප්‍රතිගතනලක්ෂණ ක්‍රොධයයි කියනලද වෙෂය කම් නිදානයයි. ලොභ වෙෂ දෙදෙනා සමග ඒ ඒ අරමුණුවල යෙදී පවත්නාවූද ආරමමණ සංහාර ප්‍රතිවිභ්‍යාසන ලක්ෂණ ඇති අනිත්‍යය නොදැනීම නොවැටහීම නොගැඹීම යඛිකත මොහය කම් නිදානයයි. මෙසේ මේ ලොභ, දොස, මොහ යන මේ තුන්දෙනා කම් නිපදවීමෙහි නිදාන තුනයි, හෙවත් හෙතු ධර්ම තුනයි. මේ අකුශල පක්ෂය වශයෙනි. මේ වනාහි සාර දුක් ඇතිකරදෙන කම් පිළිවෙලයි. රොගොත්පන්නියට තුන්දෙස් කිවීම මෙහි. කුශලපක්ෂය වශයෙනුදු “අලොභො නිදානං කම්මානං

සමුදයාය අද්දෙසා නිදහස කම්මානං සමුදයාය අමොහො නිදහස
කම්මානං සමුදයාය” යනුද එම සුත්‍රයෙහිම වදාල පාඨයි. ලොහ
කොකිරීම කම් රැස්කිරීම පිණිස එක් නිදහසෙක, වෙළ කොකිරීම
කම් රැස්කිරීම පිණිස එක් නිදහසෙක, මුලානොවීම හෙවත්
නිවැරීම කොකිරීම කම් රැස්කිරීම පිණිස එක් නිදහසෙක, යනු
පාඨ තේරුමයි. මේ වනාහි සාර දුක් නැතිකරණ කම් පිළිවෙලයි.
භාවන විනාශයට හුන්දෝ කිපුම් නැසීම මෙනි.

ලොහාදිව අලොහාදි කම්මානං හෙනවො ඉති,
බ්‍රහ්මන දෙසිතො බමෙමා ආදිතො සෙව දිසිතො.

කම් නිදහ ව යිනායි.

කම්ය නම් කුමක්ද? “වෙනනාහං භික්ඛවෙ කම්මං වදාමි” යනු
හෙත් වහණෙනි! වෙනනාට කම්යයි මම ප්‍රකාශකරමි බුදුරජා
සතුන් වහන්සේ වදාලසේක. “වෙනෙනි අතතනා සම්පසුතන බමෙම
ආරම්මණෙ අභිසංඤ්ඤානි සංඛනාහිසංඛරණෙවා ව්‍යාපාර මාපජ්ජ
පාති වෙනනා” වෙනෙහිසේ සේ අතතනා සම්පසුතන බමෙම නමා
හා සමග උපන් විතත වෛතසික බිම්යන් ආරම්මණෙ අරමුණෙහි
අභිසංඤ්ඤානි ගලපයි. සංඛනාහිසංඛරණෙවා රැස්කලයුතු බිම්
යන් රැස්කිරීමෙහි හෝ ව්‍යාපාර උත්සාහයට ආපජ්ජතිතිවා පාමිණි
නැයි හෝ වෙනනා වෙනනා නම් වන්නිය. යනු එහි තේරුමයි. මෙහි
අරමුණු නම් වස්තුයට ගොදුරු වූ රූපය එක් අරමුණකි,
ශ්‍රොත්‍රයට ගොදුරු වූ ශබ්දය එක් අරමුණකි, ස්පර්ශයට
ගොදුරු වූ ගන්ධය එක් අරමුණකි, ජ්‍යෝතිශයට ගොදුරු වූ රසය
එක් අරමුණකි, කයට ගොදුරු වූ සප්ඨය එක් අරමුණකි,
භෞතියාවාරයට ගොදුරු වූ ප්‍රසාද රූප, භූක්ෂම රූප, විශන, වෛතසික,
පාමාණ, ප්‍රඥපති අරමුණුයි මේ කියන ලද අරමුණුවල සිතත් ඒ
ගොදුරු උපන් එය වෙදනා සංඝර්ශ ආදී වූ වෛතසිකයන් යොදා ඒ ඒ
විතත වෛතසිකයන්ට අයත් කවයුතු කරණ කරවණ ශක්තිය
වෙනනායයි දකනුය. එහි විතතයන්ට අයත් කවයුතු මෙසේයි.
පඤ්ඤා විඤ්ඤායෙන් දැන කාතය, ශ්‍රොත්‍ර විඤ්ඤායෙන් ශ්‍රවණ
කාතය, ස්පර්ශ විඤ්ඤායෙන් ස්පර්ශ කාතය, ස්පර්ශ විඤ්ඤා
යෙන් ස්පර්ශ කාතය, භෞතියාවාරයෙන් භෞතියාවාර කාතය,
පාමාණ, ප්‍රඥපති අරමුණු විදිමිලක්ෂණ කොට ඇති වෙදනා වෛත
සිකයාගේ වෙදනා කාතය, අරමුණු හැදින්වූ ලක්ෂණයකට ඇති
භෞතියාවාරයෙන් භෞතියාවාර කාතය යනාදී වූ වෛතසික බිම්වල

කටයුතු වෙයි. බුදුන් වදාල මෙම ධර්ම ක්‍රමයන් ක්‍රමයෙන් විවහර කළහ විට චක්‍ෂුර්විඥානයෙන් දැකි කාන්තාය හෙවත් දැකීම් කාන්තාය කරන්නේ පෙර ජාතිවල රූප තෘෂ්ණා හෙතුවෙන් උපදවනලද කම් බලයෙන් මුත් අනිත් දෙව බ්‍රහ්මාදීන්ගේ බලයකින් නොවන බවද ශ්‍රෝත්‍ර විඥානයෙන් ශ්‍රවණ කාන්තාය හෙවත් ඇසීම් කාන්තාය කරන්නේ පෙර ජාතිවල ශබ්ද තෘෂ්ණා හෙතුවෙන් උපදවනලද කම් බලයෙන් මුත් අනිත් දෙව බ්‍රහ්මාදීන්ගේ බලයකින් නොවන බවද ස්පර්ශ විඥානයෙන් ආස්‍රාණ කාන්තාය හෙවත් ස්පර්ශ දූශද ගැඹීම කාන්තාය කරන්නේ පෙර ජාතිවල ගන්ධ තෘෂ්ණා හෙතුවෙන් උපදවන ලද කම් බලයෙන් මුත් අනිත් දෙව බ්‍රහ්මාදීන්ගේ බලයකින් නොවන බවද ජිහ්වා විඥානයෙන් රසාස්වාදන කාන්තාය කරන්නේ පෙර ජාතිවල රස තෘෂ්ණාවගේ හෙතුවෙන් උපදවන ලද කම් බලයෙන් මුත් අනිත් දෙව බ්‍රහ්මාදීන්ගේ බලයකින් නොවන බවද කාය විඥානයෙන් ස්පර්ශ කාන්තාය හෙවත් ස්පර්ශවිඥානය ගැඹීම කාන්තාය කරන්නේ පෙර ජාතිවල ස්පර්ශ තෘෂ්ණා හෙතුවෙන් උපදවනලද කම් බලයෙන් මුත් අනිත් දෙව බ්‍රහ්මාදීන්ගේ බලයකින් නොවන බවද මෙම ක්‍රමයෙන් අනිත් සියල්ලද ඇසින් දුටු දෙයක් මෙන් පැහැදිලි ලෙස වැටහෙමය, කොටින්ම කසින් වචනයෙන් සිහින් ඒ ඒ විතත් චේතසිකයන්ගේ කටයුතු කරණ කරවන ශක්තිය වෙනතා නම්ලද කම්යයි තේරුම් ගතයුතුවේ. යම් කිසි වඩු ඇදුරෙක් ගෙයක් සාදන විට තමාත් ඒ ඒ කටයුතුවල යෙදෙමින් ගෝල පිරිසත් ඒ ඒ කටයුතුවල යොද වන්නේ යම්සේද? එමෙනි. මෙහි වඩු ඇදුරු නම් වෙනතා නම්ලද කම්යයි. ගේ නම් පඤ්චසකකිසි. ගෝලපිරිස නම් සහජාත විතත් චේතසික ධර්මයි. කටයුතුව නම් ප්‍රතිසන්ති හවබ්බාදි කාන්තයි. ඒ ගෘහයෙහි දොරටු නම් වක්‍රාස්‍රාදියයි. වඩු ඇදුරුව ඒ ගේ තනන්ට නියමකල ස්වාමියෙක්ද ඇත්තේය. හෙතෙම තෘෂ්ණාව නම් වේ.

කම්මං කථනානි පුච්ඡාස අසං වික්‍රමජනා මහෝ,
සජ්ජනතු විතත සත්තාන මඤ්ඤාසාස විරාජනං.

කම්මාච්ඡා විසඳින වණිනායි.

වෙනතාවට උපපන්නිසාවනවු විතත විවිදුන් අවිප්‍රකාර වෙන්, චක්‍ෂුර්වාර විවිද- ශ්‍රෝත්‍රවාර විවිද- ස්පර්ශවාර විවිද- ජිහ්වාවාර විවිද- කායවාර විවිද- මනෝවාර විවිද යන වොවුනු වෙනි මනුෂ්‍යයන් ගමනාගමනය කරණ විවිදු පිළිවෙලින් පිහිටි ගම්පෙල නොසික්ම වැටීයන්නාක් මෙන් නියාම ධර්මවු

පරිද්දෙන් උපදින විභූත පරමපර්වද මනුෂ්‍යයන් ගමනා
ගාමනා කරණ විවිධකව බඳු හෙයින් විවිධත්වේ. ඒ විවිඞු පඤ්ච
පාර විවිධ භනොවාර විවිධයි විප්‍රකාරද වෙති. මෙයින් පඤ්චවාර
විවිඞු අති මහනාලමඛන විවිධ, මහනාලමඛන විවිධ, පරිත්තා
ලමඛන විවිධ, අති පරිත්තාලමඛන විවිධයි සතර ප්‍රකාරයි.
භනොවාර විවිධ විභූතාලමඛන විවිධ, අවිභූතාලමඛන විවිධයි
භූතාලමඛනයි. එයින් අතිමහනාලමඛන විවිධ අතීත භවඛගය, භවඛග
ලාභය, භවඛග්‍රාමවේදය, පඤ්චවාරාචරිතය, චක්‍ෂුර්විඤ්ඤාය,
මත්‍රානන්‍යය, සංතීර්ණය, වොච්ඡනාය, ජවනාය, තදුරමමණයයි
භාග්‍යසන්නතියක්වේ. මෙහි ජවන් සිත් 7 ක්ද, තදුරමමණ සිත්
1 ක්ද ඇත්තාග. මෙසෙයින් විතතක්‍ෂණ 17 කින් යුත් සිත්
ප්‍රමිතක් විතත විවි නම්. අතීත් විවිත්තිද මද මද වෙනස්කම්
ඇතත් විවි ක්‍රමය මෙසේයි. භවඛග සිතීන් කරත්තේ උතපතතියට
පැවැත්වූ කමාදිය අරමුණුකරමින් භවයාගේ නොසිදු පැවැත්වීමයි
අරමුණු ගැටීමෙහිදී ඉකුත්වී යන භවඛග සිත අතීත භවඛගයි.
භවඛගය සැලකෙනාකාරයෙන් උපදනා සිත භවඛග වලනයි.
භවඛගය සිද්ධි වගයෙන් උපදනා සිත භවඛග්‍රාමවේදයයි අරමුණ
ගැටෙනහිකරණ සිත ආවර්තයි. රූපාරමුණෙහි දර්ශනාකාරය
කරණ සිත චක්‍ෂුර්විඤ්ඤායි. අරමුණ පිළිගන්නා සිත සමපටිච්ඡ
යයි අරමුණ පරීක්ෂාකරණ සිත සංතීර්ණයි අරමුණ මෙබඳු
යම් තීන්දුකරන්නා සිත වොච්ඡනයි. අරමුණු රසවිදින
හැට ජවනයි ඒ ජවනය විසින් ගත් අරමුණෙහිම එල්ලගන්නා
හිත සිත තදුරමමණයි. මේ එක් විතත විවිධක තේරුමයි.
ආරමුණ විජානනය ලක්ෂණකොට ඇති එකම විතත අන්‍ය අන්‍ය
භවවලින් අන්‍ය අන්‍ය කාරණවලින් වෙස් පෙරල පෙරලා උපදිමින්
පැවැත්මින් නොස් අරමුණු රසවිදගන්නේ වේ. ඊට උපමාව මෙසේයි.

අභිසංලිනියෙහි “එකොපන්මකකවකො පඤ්චසු දියාසු සුතනා
පාපරොවා ජාලං කන්ධා මජ්ඣෙකා නිපජ්ජති පඨම දියාපසාරිත
සුතනා පාණකෙනවා පටමෙගනවා මකඛිකායවා පහවෙ නිපජ්ජනා
සුතනා වලිනවා නිකඛිතිනවා සුතනානුසාරෙන ගනන්ධා තස්සයුගං
භවතා පුත ආතනන්ධා තන්තො නිපජ්ජති දුතියදියාදියු පහවකාමල
පුත්තම මෙව කරොති” යනු දක්වනලදී. මෙහි තේරුම යනුත්
මෙතන මහක වාසයකරන එක් මකුළුවෙක් පස්දියාවන්හි නුල්
ආද දූලක්කොට ඒ මැද හිදිසි. පලමු දියාවෙහි දිගුකරණලද නුලෙහි
පහවකු විසින් හෝ පලමුවැසකු විසින් හෝ මැස්සකු විසින් හෝ
මෙතන කල්හි දූලමැද සිටින මකුළු තෙමේ වංචලවී නික්ම නුලදිගේ
පහ එම සතාගේ යුස බි නැවත නොස් එහිම හිදිසි. දෙවෙනි දියාදි

යෙහි නුල්වල හැපුන කාලයෙහිද එසේම කරයි. “පසාරිත සුතනංවිය පඤ්චප්පතාද මජ්ඣෙක නිපන්න මකකට්ඨකොවිය චිත්තං පානකාදීහි සුතන ස්වභාවකාලොවිය ආරම්භණෙන පසාදස්ස ස්වර්ත කාලො මජ්ඣෙක නිපන්නස්ස මකකට්ඨකස්ස චලනං විය පසාදස්වනං කිරිය මනොධාතුයා භවඛගස්ස ආවර්තිත කාලො සුතනානුසාරෙන ගමන කාලොවිය” යනාදියෙහි අදහස මෙසේයි. දිගුකරණලද නුල්මෙන් පඤ්චප්පතාදයෝ දතයුත්තාහ. මැද හුන් මකුළුවාමෙන් භවඛග සිත දතයුතුයි. පනු ආදීන් විසින් නුල්හි වැදගත්කල මෙන් අරමුණෙන් ප්‍රසාදරූප ස්වභව කාලය දතයුතුයි. මැදහුන් මකුළු වාගේ වංචලය මෙන් ප්‍රසාද ස්වභවය දතයුතුයි. නුල්දිගේ මකුළු වාගේ ගමනය මෙන් ක්‍රියා මනො ධාතුවෙන් භවඛගය පෙරලා හලකාලය දතයුතුයි. සිසු බිද යුග බිමමෙන් ජවනයෙන් අරමුණු රස විඳිකාලය දතයුතුය. නැවත ගොස් මකුළුවා මැද හිඳිනකාලය මෙන් භවඛගසිත හෘදයවසතුව ආශ්‍රයකොට පවත්නා කාලය දත යුතුයි. අනිත් විවිහුද මේ උපමාවෙන්ම තේරුම්ගනු හැකිය.

ජිවිතන විජිතො භොනති චක්ඛුමාරාදි සමභවා
මුදනතු ඝාතවො නාසු පිනවා අත්ථා මනොදකං.

මට්ඨිම විතන විජි ව ඡායායි.

මෙම විතනවිජිවල ජවනයන්හි ඇතිවන චේතනාව කමයසි කියනුලැබේ. ඒ බව බුදුරජාණන්වහන්සේ මෙසේ වදාළේය. විභඛග ප්‍රකරණයෙහි “චක්ඛුසමථස්සජා චේතනා භොතසමථස්සජා චේතනා ඝාණසමථස්සජා චේතනා ජිව්තා සමථස්සජා චේතනා කාය සමථස්සජා චේතනා මනො සමථස්සජා චේතනා”යි. චක්ඛුර්ප්‍රසාද රූපාරම්භ චක්ඛුර්විඤ්ඤා යන තුන්දෙනාගේ එක්වීමෙන් හට ගන්නා චේතනාවය, ශ්‍රොත්‍රප්‍රසාද ශබ්දාරම්භ ශ්‍රොත්‍ර විඤ්ඤා යන තුන්දෙනාගේ එක්වීමෙන් හටගන්නා චේතනාවය, ස්පර්ශ ප්‍රසාද ගන්ධාරම්භ ස්පර්ශ විඤ්ඤා යන තුන්දෙනාගේ එක්වීමෙන් හට ගන්නා චේතනාවය, ජිහවා ප්‍රසාද රසාරම්භ ජිහවා විඤ්ඤා යන තුන්දෙනාගේ එක්වීමෙන් හටගන්නා චේතනාවය, කායප්‍රසාද ස්පර්ශ චක්ඛුරම්භ කායවිඤ්ඤා යන තුන්දෙනාගේ එක්වීමෙන් හටගන්නා චේතනාවය යනු එහි තේරුමයි. එම ජවන්වල චේතනාව සමණක් නොව ඒ සමග එසාදි චේතනසික බමි නිසත්තානිසත්ත වශයෙන් ඇතැම් සිතක 38 බැගින්ද ඇතැම් සිතක 37 බැගින්ද ඇතැම් සිතක 36 බැගින්ද යනාදි වශයෙන් යෙදෙත්. මේ කුශල්පක්ෂය වශයෙනි.

අතුරු මුහුණත වශයෙන්ද ඇතැම් සිතක 19 ක්, ඇතැම් සිතක 20 ක්, ඇතැම් සිතක 18 ක් යනාදි වශයෙන් යෙදෙත්. බෙහෙත් දැඩි රාස්සයක් ගෙන නතනලද කශායක ඒ සියල්ලෙහිම රසය පවත්වාගන්නේය. යම්කිසි රුසාදි අරමුණක එල්ල ඒ අරමුණේ කටයුතු කියාපාලද ප්‍රකාර සිඬකර ගවාරවීම එකම විතනවිවිසයකින් තොර විතනවිවි 4 කින් 5 කින් ඇතැම්විට ඊට වැඩිගණනකින්ද සිදුවෙයි.

**“සද්දං පථම විතනනාතිනං දුතිය චෙතසා
නාමං තතිය විතනන අත්ථං චතුස්චෙතසා”**

යනමේ සමමාග විතොදනී අනීකථාගත ක්‍රමයි. යම් කිසි ස්වදුර්වර්ණයක් ශ්‍රෝත්‍රවාරයට ආපාඨගතවනවිට ප්‍රථම විතනවිවිසයෙන් ඒ ප්‍රභූතානන සබ්දයද තදනුවතීකදුතිය විතනවිවිසයෙන් එම අතීතප්‍ර සබ්දයද තෘතීය විතනවිවිසයෙන් තාමයද චතුර්ථ විතනවිවිසයෙන් අතීයද ශ්‍රවණයකරණ බව දක්වයි. යම් සබ්ද විවර්ණයක් ඇසීමෙහි දී මෙබඳු විතන විවි 4 ක් ඇති වෙලා එම අරමුණෙහි කටයුතු නිමවෙයි. එසින් ප්‍රථම විතනවිවිසයේ ඇතිවන ජවන චෙතනා 7 ය, දුතියවිවිසයේ ඇතිවන ජවනචෙතනා 7 ය, තෘතීය විවිසයෙහි ඇතිවන ජවන චෙතනා 7 ය, චතුර්ථ විවිසයෙහි ඇතිවන ජවනචෙතනා 7 ය, යන සතරප්‍රකාරය වෙයි. අශ්‍රමවෙති දෙවෙති තෙවෙති විවිචල ජවනචෙතනා ආශෙවන ආදිගතතුණින් චෙතනා බලය සමස්තේ නොවේ. 4 වෙති ජවන චෙතනාවෝ ඤාසතිකවෙති චෙතනා ස්වභාවය මෙසේ නුමුත් ඤාතිවාරික විවිචල ජවන චෙතනා ප්‍රවාහනී විපාකදීම පමණක් මත ප්‍රතිසන්ධි විපාකදෙන කම්නොවෙත්. යම්කිසි වෘක්ෂයක ගව ගත්තා පුහු මල් මෙති. මනොවාරික ජවන චෙතනාවෝම ප්‍රති ජවන කම්වෙත්. දුභංගිමිවෙද්දී හෙදඇත්තෝද වෙත්. යම් වෘක්ෂ වෘක්ෂයක නැවත අභිකුරයට ප්‍රත්‍යගභූතව ගවගත්තා ඇටවගී ගත් මෙති. යටකිලෙය විතතාගෙන් ලැබගත් අරමුණගැණ යොනියො මනසිකාර විනම් කුසල්ද අයොනියො මනසිකාර විනම් අකුසල්ද වෙති. අසුභය අතිත්‍යය යනාදි වශයෙන් අරමුණ ගැණීම යොනියො මනසිකාරයි. තෘෂ්ණාදි සහගතව සුභය නිත්‍යය යනාදි වශයෙන් අරමුණ ගැණීම අයොනියො මනසිකාරයි. මේ යොනියො මනසිකාර අයොනියොමනසිකාර දෙදෙනාගේ පැවැත්ම විතන විවිසයෙහි ආවර්ත අවසරාවෙති සිදුවෙයි. සංක්ෂොභයෙන් මෙහි තේරුම මෙසේයි. යම්කිසි විධික දන්දීම මල්පිදීම ආදි කුසලකම්යක් හෝ අකුසලකම්යක් හෝ කරන්නේ වෙයිද එවිට එම අරමුණෙහි එල්ල වක්ෂුවාරාදි විවිත් අතුරෙන් එක් විතන විවිසයක්ද

ජලභව දෙවෙනි තෙවෙනි සිව්වෙනි මනෝවාර විනා විවිහුද ක්‍රමයෙන් වෙති. ඒ සිව්වෙනි අභිසංඛක මනෝවාර විවිසේ ප්‍රථම ජවන වෙතනාව දැනටම වෙද්දක්වද 7 වෙනි ජවන වෙතනාව උපදෙස්වෙද්දක්වද මැද ජවනවෙතනා පස අපර්ධයකි ය වෙද්දක්වද දහසුතුය. සිව්වෙනි අභිසංඛක මනෝවාර විවිසෙහි ජවන වෙතනා හැර ඊට මුලවිවිචල වෙතනා දුචල බැවින් දුචල ප්‍රවෘත්ති විපාක මාත්‍රයෙන් වනබවද මුලවිනතවිවි තුණෙහි රැකුල්ලැබ සිව් වෙනි අභිසංඛක මනෝවාරක වෙතනා සපතකය ජනකාදි කම් පථයට බැඳෙනබවද දහසුතුය.

වෙහිදී කාය කම්චාරය වාක් කම්චාරය මනස් කම්චාරය යන ත්‍රිවිධ කම්චාරයෝ දහසුතනාහ. ඒහැන අභිසංඛක කම්චාර කථාන ක්‍රමය වෙසෙයි. කායනම් උපාදිනනක කායය, ආහාර සමුච්ඡාන කායය, සාතු සමුච්ඡාන කායය, විනා සමුච්ඡාන කායය කියා සිව්වැද්දුරුමිවේ. එහි උපාදිනනක කායනම් චක්ඛුරුතනාය ආදි කොට ඇති ජිවිතෙත්‍රිය කෙලවරකොට ඇති කම්සමුච්ඡාන රූප 8 ද කම්සමුච්ඡානවූහ හෘදයටසතු රූපකලාපයද යනමෙයි. භූමිභවකය ලුහුභාදිත්‍රය යන 11 දෙන ආහාරයෙන් උපන්තාහු ආහාරසමුච්ඡානක කාය නම් වේ. සාතු වෙන් උපන්තාහු සාතුසමුච්ඡානක කාය නම් වේ. පිඤ්ජනි වය සමග ඔව්හුම විනායෙන් උපන්තාහු විනාසමුච්ඡානක කායනම් වේ. මෙකී චතුර්විධ කායයන් අතුරෙන් උපාදිනනක කායවෙන් තෙසු කායව වන් කාය කම්චාරය යන නාමය කියනු නොලැබේ. එතකුදු වත් අවවැද්දුරුමි විනාසමුච්ඡාන රූපයන් අතුරෙහි එක් පිඤ්ජනියක් ඇත්තිය මේ පනාති කාය කම්චාරයි. ඉදිරියට යන්නෙමැයි හෝ පස්සට යන්නෙමැයි හෝ සිතක් උපදිනකල්හි ඒ හා උපදනා බොහෝ රූප ධර්ම වෙන්. ඔවුන් අතුරෙන් පෘථිවිධාතුය ආපෝ ධාතුය, තෙජෝධාතුය, වායෝධාතුය, තනනිශ්‍රිත රූපය ගණිත රසය, ඔජය යන මේ භූමිභවක රූපකලාපයෙන් වේ ඔවුන් අතුරෙහි විනාසමුච්ඡානකවූ යම පායෝධාතුවක් වන්නීද ඕනොමේ නමා හා සමග උපන් රූකය රැකුල්දම් වශයෙන් දරයි. පහා මෙහා මොලපයි. ඉදිරියට හෝ පස්සට හෝ ගමන්කරවයි. එහෙත් එක් ආපජිතයක් ඇති විනා විවිසෙහි උපදනා ජවන් යන අතුරෙන් ප්‍රථම ජවනයෙන් ඉපදවූ පායෝධාතු නොමේ නමා හා උපන් රූකයට රැකුල්දෙත්ට හෝ දරන්ට හෝ ගැකිවෙයි. එතකුදු වුවත් ඔබ්බොබ් මොලවනු නොගැකිවෙයි. දෙවන තුන් වන සිව්වන පස්වන සවන ජවනයෝද ප්‍රථම ජවනය මෙන්ම රැකුල් දිම් දූරිම් මාත්‍රයෙන්මුත් සෙල්ලම් පොලුම් ගමන්කරවීම ආදියක් කරනුනොගැකි වෙති. එහෙත් සන්වන ජවනයෙන්

උපදවනලද මායෝ බාහුවනෝත්තමෝ නමා ඉලික් උපන් ජවන්සයෙන්
උපදවනලද මායෝ බාහුවනෝ රුකුල්දීමේ ප්‍රත්‍යයලබ නමා හා උපන්
රුකුල්දීමෙන් දරන්වන් ඔබමොබ ගොලවන්වන් ඉදිරි පසු
ගමන්කරවන්වන් එහාමෙහා බලවන්වන් අත් පා ආදී අභ පසභ
බාහුවන්ව හා දිගුකරන්වන් හැකිවෙයි. එයින් හියානම්වේ. ආදි
තම වේ. යොදුනක් හියෙය, දස යොදුනක් හියෙයයි කියනුකුබවට
පමුණුවයි.

යම්මත් වනාහි සත්ඛාණකින් ඇද්දුයුතු ගැලක පලමුවන
භූමියහි යොදනලද ගොන්නු වියට රුකුල්දෙන්නට දරන්ව හැකි
වෙන්න, එතෙත් රේද පෙරලන්ට සමභීනොවෙන්න, දෙවන
භූමියහි සිව්වන පස්වන සවන වියගස්වල යොදනලද ගවයෝත්ත
භූමියට වෙන්න, නමුත් සත්වන වියෙහි ගොනුත් යොදු දක්නු
වැඩාමායාමයෙක් නෙම ඵරිසාකදෙහි ඉද නාල්ලනුව නෙම සියල්ලට
පාලනු වියෙහි පටන් කෙව්වෙන් ගොනුත්ව තව්වුකරයිද, එකල්හි
භූමි සයුතයෙහි ගවයන්ගේ රුකුල් ඇතිව සත්වන සුතයෙහි
ගවයන්ගේ රේද පෙරලන්නාහුද, ගැල ගෙණ දස යොදුනක් වසි
යොදුනක් හියානයි කියනුකු බවට පමුණුවන්නාහුද මේ කාරණයද
භූමි දහසුකුය.

එහි යම් විනාශමුත්තනික කෙසේ වෙයිද? එය විඤ්ජනිය නම්
භාග්‍යවයි. විනාශමුත්තනික මායෝබාහු වහා උපන් රුකුල් දරන්ව
ගොලවන්ව ප්‍රත්‍යයවූ ආකාර විකාරයම විඤ්ජනි නම් වන්නිය. එය
අවච්ඡාදනී රූපයන් මෙන් විනාශමුත්තනික නොවෙයි. විනාශ
මුත්තනික රූපයන්ට විඤ්ජනිය ඇති බැවින් ඒ විඤ්ජනි නොමේද
විනාශමුත්තනිකකොට කියනලදී. කස පිළිබඳවූ වපනකායවිකාරය
අවච්ඡාදනී විඤ්ජනියයි කියනුලැබේ ඇතත් පෙණෙන ප්‍රදේශයක
සිට අත ගත් පස ගෝ ඔසවයිද? හිස ගෝ බැම ගෝ ගොලවයිද?
භාග්‍යාදීන්ගේ මේ ආකාරය ඇසින් දනනැත්තේවේ. විඤ්ජනිය
භාග්‍යාදී ඇසින් දනනැත්තේ නොවේ. ඇසින් වනාහි හඟන
භාග්‍යාදී වගයෙන් වංචල වන්නාවූ චණ්ණාරමචණයම දකියි.
භාග්‍යාදී වනාහි මනොචාරික සිතින්ම සිතා මේ තෙමේ මෙනම්
දෙයක් කරවනු කැමැත්තෙකැයි දනගන්නේය. ඊට උපමාව
යම් යම් භාලයෙහි වනාන්තරවල දිය ඇති තැන්හි මේ සංඥ
තෙමේ ගෙස් දිය ඇති බව දනගන්නවායි. වනයෙහි හැසිරෙන්නෝ
ගෙස් ආග පාලකොල ආදිය බන්දවන්. ඒ සලකුණෙන් එහි දිය
ඇති බව ඒ දකින්නෝ දනගනින්. හුලන්වාදී ගස් සෙලවෙන
මේ දූත ගෙස් හුලග ඇතැයි දනගනින්. දියෙහි බුබුල් නැගීම
දූත දූත ගෙස් මහත්තන් ඇති බව දනගනින් මහත්තන් සැමපහර

ගලාහිස ප්‍රදේශයෙහි විශ්ලී සුදු වූ නණපත් ආදිය දැක මේකාක් දිය පිරිහියේයයි දැනගනිත්. මේ සියල්ල ඇසින් නොව සිහින් සිතාම දැනගනිත්. විතතසමුට්ඨානිකවූ කාස සැලෙන කල්හි සෙසු කාස සැලේද නොසැලේදැයි? සැලෙයි. ඒ එසේමයි. හෙද හදනුවන්කමවෙයි. දිය ගලායන කල්හි දියෙහි වැටුණු වියළි දඬු කණ පරණලාදිය දිය හා සමගම යාම හා නැවතීම කරන්නාක් මෙනි. මෙසේ කියනලද විතතසමුට්ඨානරූපයන්හි වූ විඥප්තිය කාස කම්මාර නමැයි දැනගනුය. ඒ වාරයෙහි විඥප්ති රූප නැවැටු වමින් යම් චේතනාවක් සිඬවූවාද? ප්‍රාණඝාත, අදනතාදන, කාමමිඤ්ඤාදිය කරවන්නාවූද, ඒ පව් වලක්වන්නාවූද ඒ චේතනා නොමෝ කාස කම් නම් වේ. යම්කල වනාහි නුවර දොර පිහිටවූ නැහැම නවතීද, ඇඟිල්ලක් පමණවත් ඔබ මොබ මාරු නොවේද, මහා ජනාසාගේ සඤ්චාරණයට ස්ථිර ස්ථානයෙක්වේද එපරිද්දෙන් වාරයෙහි වාරය නොගැසිණි. කම්මම වනාහි ඒ ඒ වාරයෙහි ගැසිණි. කාස කම්ම කාස විඥප්ති වාරයෙහි බහුලව උපදනා බැවින් ඒ කාස විඥප්තිය කාස කම්මාර නම් වේ.

මේ කාසකම්මාර කථායි.

වෘක්කම්මාර කථාවෙහි චේතනා, විරතී, ශබ්ද වශයෙන් වෘක්කොමෝ ත්‍රිවිධවන්නිය. එහි “චිතුහි හික්කවෙ අබෙගති සමනනා ගතා වාචා සුභාසිතාගොති නොදුක්ඛාසිතා අනවජ්ජාව අනත්‍ර චජ්ජාව විඤ්ඤානං” යනුවෙන් අදහස්කරණ ලද්දේ ශබ්ද වාචා නම. තත් සමුත්ථාපක චේතනා නොම චේතනා වාචා නම චතුර්විධ වෘක් දුශ්චරිතයෙන් විරමන ලක්ෂණ විරතීනොම විරතී වාචා නම. ඔවුන් අතුරෙහි වෘක්කම්මාරය යනු චේතනාවමින් විරතියවත් නම් නොවන්නේය. ශබ්දය හා සමග උපන්නාවූ එක් විඥප්ති ආකාර විකාරයක් ඇත. ඒ වෘක් කම්මාර නම. මේ වනාහි කණින් අසා දහ ගැක්කේනොවෙයි. සිහින් දහගැක්කේයයි මහා අටුවාවෙහි ආශේය. මෙනම් දෙයක් කියන්නෙමිහි උපදනා සිත ශ්‍රමාභික රූප කලාප උපදවයි. ඔවුන්ගේ අන්‍යන්තරයෙහි විතත සමුත්ථානවූ පෘථිවි ධාතු නොමෝ උපාදිනතකවූ රූ කාස ගවමින් උපදිසි. මේ විතත සමුත්ථාන ශබ්දනම් වන්නේය. විඥප්තිය නම් නොවේ. ඒ විතත සමුත්ථාන පෘථිවි ධාතුවගේ වනාහි උපාදිනතක රූපකවටණයට ප්‍රත්‍යයවන්නාවූ එක් ආකාර විකාරයෙක් ඇත. එයම වෘක් විඥප්ති වන්නිය. ඒ වෘක්වාරයෙහි සිඬවූ මෘදාවාද, පෙප්භූතය, එරූභාව, වා සමඵප්‍රලාපයන්හි යොදවන්නාවූද එයින් වලක්වන්නාවූද මෙය වෘක්කම් නම වන්නේය.

මේ වෘක් කම්මාර කථායි.

මනස්කම්මාර කථාවෙහි වනාහි කාමාවචනදී වශයෙන් චතුර්
 ධර්මය විඥනය මතක නම් වන්නේය. එයින් කාමාවචර මානසය
 අපනය වැද්දරුම්වේ. රූපාවචර මානසය පසලොස් වැද්දරුම්වේ.
 අරූපාවචර මානසය දෙදලොස්වැද්දරුම්වේ. ලොකොත්තර මානසය
 අවවැද්දරුම්වේ. මෙසේ (89) වැද්දරුම් වේ. එහි මෙකම් සිත මනෝ
 චාර නොවේයයි කියනු ලබන නැත්තේය. මෙනම් වෙතනාව
 කම් නොවේයයි කියනු ලබන වෙතනාවක් නැතිවූයේ මෙනි. යටත්පිරි
 සෙයින් පසුව විඥන සම්ප්‍රයුක්ත වෙතනාද අනිත්‍යතාවය සමනත
 පරිණාමය මහා ප්‍රකරණයෙහි කම්මයෙයයි දක්වන ලද්දේය. මේ වනාහි
 ගතිප්‍රගතියි. භෞතමික කුසලාකුසලයයි කියන ලද එකක්කිය
 වැද්දරුම් සිත මනස්කම්මාර නම්. ඒ මනෝවාරයෙහි සිටිනු වෙතනාද
 අභිද්ධ ව්‍යාපාර මිත්‍යාදර්ශන හා අනාභිද්ධ අවතරාද සමයක් දර්ශනද
 මනස්කම්මයි කියනු ලැබේ.

මේ මනා කම්මාර කථායි.

කායවිඤ්ඤානී රූපයන් නැගුනු විටින් පහලවන්නාවූ කුසලා
 කුසල වෙතනාවෝ කායකම්මයෝද, වාක්විඤ්ඤානී රූපයන් නැගුනු
 විටින් පහලවන්නාවූ කුසලාකුසල වෙතනාවෝ වාක්කම්මයෝද
 දතහුතුය. 'මනෝකමම' යි ආ තැන කුසලාකුසල ජවනයන්
 අපද්ධිම වූ චිත්තාගයෙහි වූ භවිඛගය මනෝවාරයෙහි දතහුතුය.
 මෙයින් 'මනෝවාරංපන භවිඛගතනි පවුච්චති' යි අභිධම්මානි සංග්‍රහ
 යෙහි දක්වන ලදී. ඒ කුසලාකුසල ජවනයන් හා සම්ප්‍රයුක්ත වූ
 වෙතනාව කම්මයයි දතහුතුය. විඤ්ඤානී නැගුනු විටින් පහල
 වන්නාවූ භෞත වෙතනාව මෙහි මනෝකම්මයි. කායාගයෙන් නිපොදිත
 ගායනානාදී කායකම්මයන් කාය විඤ්ඤානී විද්‍යාමාන කල්හිම
 ගායනාදනය වන බවද, කායවිඤ්ඤානී නැත්නම් එසේ සම්පාදනය
 නොවන බවද දතහුතුය. මෙයෙහි කායවිඤ්ඤානී වාක්විඤ්ඤානී හා
 මනෝකම්මය කායකම්මය කුසලාකුසල විතතයමයෙන් කම්මයන්ගේ
 අත්‍යන්තරයට ගෙනු ලැබූ යෙහි වාරයයි කියන ලද බව දතහුතුය.
 එයින් කාය විඤ්ඤානීවාරයෙහි කායකම්මයෝද වාක් විඤ්ඤානීවාරයෙහි
 වාක්කම්මයෝද, භෞත මනෝවාරයෙහි අභිද්ධ ව්‍යාපාරදී වෙතනා
 සම්ප්‍රයුක්ත කම්මයෝද පහලවන්නාහුය. කුසලාකුසල දෙපක්‍ෂයටම
 එසේ යෙදිය යුතුය. මේ සිසල්ලෝ දැනටම වෙද්දී හෙදයෙන්
 ගතනු වානු වෙත්.

පාලියට්ඨකථා විකා නයෙන වණ්ණිතං මයා
 කම්මප්‍රසන්නම්මං සම්මා විතොගධාරෙනතු සාධවො.
 කම්මොප්‍රසන්නා ව ඤානායි.

මේ වෙනතා හොමෝ ලක්කිණ, රස, පවුප්පවිතාන, පදවිතාන යයි සවතාට ලක්කිණ වතුනකයකින් යුක්තවන්නිය. “වෙනසින ලක්කිණ වෙනතා අයුහන රසාසංවිධාන පවුප්පවිතානා සහජාන ධම්මපදවිතානා” යනුවෙන් ඒ දක්වනලදී. වෙනතා හොමෝ තමා හා සමප්‍රයුක්ත විතන චෛතසිකයන්ගේ ක්‍රියාවන්හි උත්තාගවත් කරවීම ලක්කිණකොට ඇත්තිය. මතු විපාක උපදවන පරිදි කම්බිජය රැස් කිරීම කාරණකොට ඇත්තිය. තමා හා එක්ව යෙදුණු විතන චෛතසිකයන් සැකිය ක්‍රියාවන්හි විධානයකිරීම වැටහීම් කොට ඇත්තිය. සමග උපන් විතන චෛතසිකයන් ආයනන කාරණකොට ඇත්තිය.

1. තවද ප්‍රත්‍යක්ෂපනන ධර්මයන්ගේ වචනක පිණිස උපකාරවූ ආසෙවනශක්තියද, 2. ප්‍රතික්ෂේපනකවූ උත්තාගශක්තියද, 3. අනාගත ගෙහි සැප දුක් ලැබීම පිණිස උපකාරවූ ප්‍රවාහනි විපාකජනක ශක්තියද යනමේ ත්‍රිවිධ ශක්තිහු මෙම වෙනතාවල ඇත්තාහුය. තවද පරිපාක ගමන වශයෙන් වෙනතා හොමෝ වෙනතා සමඛිතිතා, කමම සමඛිතිතා, උපවිතාන සමඛිතිතා, විපාකසමඛිතිතායි වතුච්ච සමඛිතිතා වෙන් යුක්තවන්නිය. කුසලාකුසල කම් රැස්කරණ කාලයෙහි කුසලාකුසල වෙනතාවගේ උත්පාද ස්ථිති හඬග යන ක්ෂණත්‍රය සමඛිතිතාවක් ඇතිවන්නිද, ඕනෑමෝ වෙනතා සමඛිතිතානම්. එසේ රැස්කරණලද කුසලාකුසල වෙනතාව නැතිනොව නැවත විපාක ද, තයට සන්නාතයෙහි නිධානගතව පැවැත්ම කම් සමඛිතිතායි.*

ඒ කම්යතෙම සක්කායට තචා හෝ ඵලවාලයි. තමගට නිමිත්තවූ අරමුණ හෝ ඵලවාලයි. මේ උපවිතාන සමඛිතිතායි.

(කම්, කම් නිමිත්ත, ගතිනිමිත්ත, යන මේ තුන අතුරෙන් යමක් හුගේ වැටහීම කරවයි යනු භාවයි)

එසේ කම්නිමිත්ත දිය වැටහීමෙන්යුත් සක්කායට මරණින් මතුළු කම් සංඛ්‍යාත ක්‍රියා විශේෂය වෙනම එක්තරා පරමාණු ධර්මයකින්ව එක් හටයක් සම්පූර්ණකිරීමෙන් පැයේ මේ වනාහි විපාකසමඛිතිතායි. බිජයෙන් අඛණ්ඩ ගට ගැණීම මෙනි, මෙම වෙනතා හොමෝ දුක්ඛත්‍රය නිරෝධ ලාර්ග යන වතුස් සත්‍යයන් අතුරෙන් දූඛ

* “නති පාපං කතං කමමං සජ්ජබිරංව ඉව්වති.
ජහන්තං බාලමනෙති හස්සාවජනෙනාව පාවකො” ධම්මපද.

කිරිදෙව් කෙණෙහි නොමිදෙන්නාක්මෙන් කරණලද පාප කම්ද කල කෙණෙහිම විපාකනොදී කාලානතරයෙහි විපාකදෙන්න යනු භාවයි.

සමාජයෙහි ඇතුළත්වේ. විනය වෛරසයෙහි රූප නිවෘත්ති හතර යනාදියෙන් අතුරෙන් වෛරසයෙහි පරමානුයෙහි ඇතුළත්වේ. වක්‍රව අනුප්‍රාප්ත වූ අවමයෙන් බාහුන් අතුරෙන් බිම්බානුප්‍රාප්ති ඇතුළත්වේ. සමාජයෙහි වාදානුකූලයන් අතුරෙන් බිම්බානුකූලයෙහි ඇතුළත්වේ.

වෙනනා ලක්ෂණයදීව නිව්වා වාසි සහතිකය,
සමබන්ධන දෙයා වාසි වුනනා නං සමුදිකබ්බ.

කම් ලක්ෂණයදී වෙනනායි.

යම් කියනලද මනෝවාසි වතුර්ථවිවික ජවන සපනකය අනුප්‍රාප්ති ප්‍රථම ජවන වෙනනා කම්යව අයත් දෘෂ්ටි වේද්‍යානුකූලය මැරෙන්ව මත්තෙන් ලබයි. දිව්‍යබ්බ වේදනීය නම්:-
“අනුබ්බමො පච්චක්ඛා භූතො පච්චස්සපනනා අනුතභාවො නන්ධානානුභවනා වෙනනා වේදිකබ්බ” යනු විභාවිති විකාසි. අයව අනුප්‍රාප්ති පවත්නා මේ ප්‍රනුකූලපනනා ආකමභාවය දෘෂ්ටිවේ. එහි අනුතභාවන වශයෙන් වේද්‍යවු කම්ය දෘෂ්ටිවේද්‍යයි දර්ශනවු. අනුප්‍රාප්තියේ දෘෂ්ටි වේද්‍යයට උද්භරණ මෙසේයි.

රජගහනුවර පුණ්ණක නම් දිලින්දෙක් විය. හෙතෙම උද්භත අනුප්‍රාප්ති ගොස් සිසාම කරමින් සිටියේය. සාරියුත් මහ තෙරුන් අනුප්‍රාප්ති ගමවකුන් නැතිව ඔහුකෙරෙහි අනුකමපාවෙන් එතැනට ඇතිවේය. හෙතෙම දක පැහැද දැහැටි පැන් පිළිගැන්වීය. ඒ අනුප්‍රාප්ති වහිනව්ව ඒ දිලින්දෙගේ භායසීව එම දිලින්දෙව ගණයන අනුප්‍රාප්ති උත්තමයන්ගේ කෙරෙහි පැහැදීමෙන් පුද්ගලය එසේකොට ඒ ගම් නැවත ආහාර සපයා කුඹුරට ගොස් පුණ්ණක දිලින්දෙව ඇතිවේය. ප්‍රමාදවීම කීමදැයි ඇසුයද කලින් ගණනා ආහාර සාරියුත් අනුප්‍රාප්තිවහන්සේට පුදකලබ්බ කීය. ඒ ඇසු හෙතෙමද සාමු අනුප්‍රාප්ති පින්අනුප්‍රාප්ති උත්තම ඉන් පසු ඒ ආහාර අනුභවකර අදහස් නිද්‍යාවදිව බැලුවිට සැපිබලි සිංලල රත්රන්වි තිබෙන බව දැක ඒ බව බිම්සර රජතුමාට කීය. රජතුමා ඒ වසනුට ගැල් රාසියක අනුප්‍රාප්ති රජමාලිගාවට ගෙනගොස් දෙදෙනාට භාරකර සිටු නතතුරු ගත්තේය. හෙතෙම රජගහනුවර පුණ්ණක සිටාණේය යන නමින් අනුප්‍රාප්තිය. (මේ කථාව විමානවසනුප්‍රකරණයෙහි උතතර විමාන අනුප්‍රාප්තියෙහි ආරෝපි.) වූලකසාවක බ්‍රාහ්මණ වසනුටද මිට අනුප්‍රාප්තිය. ඒ මෙසේයි:-සැවැත්තුවර වූලකසාවක නම් බ්‍රාහ්මණ ගමය. ඒ බ්‍රාහ්මණයාටද ඔහුගේ බිම්බයටද පෙරවිටව එකම වසනුගෙයක් ඇත්තේය. එබැවින් පිටත ගමනක් යනවිට ඒ අද්‍යයාගෙන් එක්කෙණක්ම එම වසනු පොරවා යන්නේවෙයි. ආර්ථ දිවක ජනවතාරාමයෙහි බිම්බදෙයනා ගොනාව අත

දෙදෙනාටම බණ අසන්ට යාමෙහි සිත්වූහ. එකම පොරොත්තා වසනුයක් ඇතිබැවින් දෙදෙනාටම එකවරයනු නොහැකිය එහෙයින් බ්‍රාහ්මණ්න් නොමෝ දාටල් බිම්බවණ්න්යට ගියාය. රුත්‍රි බ්‍රාහ්මණ්න්හොම ගිණිය. නොස් එකත්පණක හිද බණ අසන්ට පටන්ගත්තේය. එවිට සතුටින් පිණිසිය වූ ඔහුට පස්වණක් ප්‍රීතිනු හටගත්තාහුය. හෙතෙම බුදුරජාණන් වහන්සේට යමක් පුදනු කැමැත්තේ ඉදින් මේ පොරවා තිබෙන වසනුය පුදන්නෙමි නම් දෙදෙනාටම ගමකක් යනවිට පොරවන්ට දෙයක් නැත. මෙසේ මසුරු සිත් දහස්ගණන් ඇතිවූහ. නැවත එක් ශ්‍රමා චිත්තයක් විය. එය දේවතාකර නැවත මසුරුසිත්වූහ මෙසේ දෙමිද? නොදෙමිද?යි. රුත්‍රි ප්‍රථම යාමය ඉකුත්වූයේය. මධ්‍යම යාමයේදීත් [එසේම කලානාමය. එහෙයින් වසනුය පුදනු නොහැකිවිය. පශ්චිම යාමයෙහි මෙසේ සිතුයේය. මාගේ ශ්‍රමා චිත්තය විසින් මසුරු සිත් හා යුධකරණ කල්හි යාම දෙකක් ඉකුත්වූහ. මෙසේ මසුරු සිත්වලින් පිරුණු මට අපා යෙන් ඔලව ඔසවන්ට ඉබන් ලැබෙන්නේ නැත. යනාදීන් කලානා කර දහස් ගණන් මසුරු සිත් සුණුවිසුණුකරදමා වසනුය ගණන් ගොස් බුදුරජාණන් වහන්සේගේ ශ්‍රීපාදපදමය ලග තැබුයේය. එසේ නබා “මම දිනුවෙමි මම දිනුවෙමි” සොභාකල්‍යය. සකාසොල්ලරජ තෙමේද බණ ඇසිමට පැමිණ සිටියේය. රජනොම ඒ අසා කුමක් දිනුවෙහිදැයි අසවයි පුරුෂයෙකුට නියමකල්‍යය. එසේ විවාලකල රාජපුරුෂයාහට ඒ සියලු තොරතුරු කිය. ඒ ඇසු සොසොල් රජ නොමි අහෝ! මේ බ්‍රාහ්මණයා විසින් ඉතා දුෂකරවූ දෙයක් කරණලද්දේය. ඔහුට සහිත්‍රන කරන්නෙමි වසනු දෙකක් දුන්නේය. බ්‍රාහ්මණ්න්හොම එම වසනු දෙකද තථාගතයන් වහන්සේටම පිදුයේය. නැවතත් රජනොම වසනු හතරක්ද, අටක්ද සොලසක්දැයි මෙසේ අනාර්ථයක දෙවිය. එයින් තමන්ටත් බැමිණි යටත් හැඳිමට පමණක් දෙකක් රැගෙන අතින් සියල්ල පුදකල්‍යය. රජ තෙමේ වැඩ වැඩි තුටුපහවූයේ නුවරට කැඳවාගොස් ඇමතියන්ට ඔහුගේ ගුණ නිසා ලක්ෂයක් අගනා කම්බිලි දෙකක් දුන්නේය බ්‍රාහ්මණ්න්හොම ඒද රැගෙන මට මේ සුදුසු නොවත් නාහ. බුදුරජාණන්වහන්සේටම සුදුසු වන් නා හ යි එකක් ගෙකිලියතුල බුදුන්ගේ අසුන්මත්තෙහි වියනක්කර බැන්දේය. අතික තමාගේ ගෙයි නිනර වලදන හිසුටකගේ හතතකාන්ත ස්වාතමෙහි වියනක්කර බැන්දේය. රජතෙම සටස්කල බුදුන්ගේ සම්පයට ගොස් කම්බිලිය හදුනා ස්වාමිනි! මේ පුජාව ආගේදැයි විවාලාම බ්‍රාහ්මණ්න්ගේයයි අසා අහෝ! මේ බවුණුතෙම මා පින්කැමැත්තෙක. මාගේ ප්‍රශාදස්වාතයෙහිම පහදින්නෙකැයි වැඩි වැඩි ඔදසින් ඇතිව ඇතුන් සතර දෙනෙක, අසුන් සතර

ආගමනක, කහවහු (1000) දහසක, හත්තින් සතර දෙනෙක, දසින්
සතර දෙනෙක, ගම්වර සතරක, මෙසේ තවත් බොහෝ වස්තුව
සතර බැගින් දුන්නේය. (මේ කථාව බිමටදැවී කථාවෙන්
සන්සාරයේ)

අනුගල පක්ෂයේ දැවබිම්බෙදායට උද්‍යානේ මෙසේයි:-
 ගැවැත්නුවර නැදුනම් නො සානගස් නො පහස් අවුරුද්දක් මුළුල්
 ඇති නොසානන කම්ප කෙළිය. එක් දිනක ආහාර අනුභව
 කරණ කාලයෙහි මස් කැතිනිනා එක් නොනකුගේ දිව කපා නම්බා
 කැපට පටන්ගත්කල ඔහුගේ දිව මුලින්ම ඉහිළි බත් වැටුණේය.
 ආහාරාම ගබ්මින් කලුරියකර අපායෙහි උපන්නේය නැදු නම්
 ගෙඩාක්නො නටත් යකෙකු සමග අහසින් යන්නේ සැරියුත් මග
 ගොරැත් වහන්සේ හිසනක් බැ අලුත රාත්‍රි කාලයෙහි අහසටනාය
 ගෙහි වැඩහිඳින බව දැක ගිසට අතිනු කැමැත්තේ සමග යන
 අයුත් යකාට කිකල ඔහු විසින් එයාය කියද්දීම මොක්කක්
 ඇත්තේය. උන්වහන්සේ සමාපනයට යමවාදී උන් සෙයින්
 යුත් වෙදනාවක් නොවීය. ඒ යකා එකතෙහිම මම ගිනි
 ගෙණ දූවෙමි. මම ගිනිගෙණ දූවෙමි කැගසද්දී කැගසද්දී
 ගහපාලව ගෙබැව් ගිනිදලවක් විත් අවිච්ඡි මහා නිරයට ගෙණ
 ගියේය. මේ ආදි කථා මනොරථපුරණී ආදියෙහි දක්නාලැබේ.
 මේ දැවබිම්බෙදායට පුත්රණ උද්‍යානෙයි. යම් යම් විට ප්‍රකටවූම
 පාලිමාන උද්‍යානෙද දක්නුලැබෙත්. ඒ මෙසේයි.

බුරුම රට ෧෦. සිලසාර නමැති චන්ද්‍රාසික මහා සභික නමක්
 මේ ලගවනතුරුම විසුයේය. ඉතා ප්‍රසිද්ධ සිලවංශ උතතමයෙකි.
 සිලසාර චන්ද්‍රාසික වසයි. උත්තමයන්ගේ යම් චන්ද්‍රාසික වසන බව
 සභාගත්විට පුද සත්කාරයන් අත් ඇති බොහෝමයක් මොහොත්ගේම
 එළඹෙති. එසේමුඛිට උත්තමයන්ගේ අන්‍ය චන්ද්‍රාසික වැඩිම කරයි,
 ගරු විනයකමාදියක් සඳහා මහා නගරයකට එළඹුනු ප්‍රජාව
 ගත්හි දළදාවන්ගේ දැක්මට යන නරම් මහ සෙනන මෙම තෙරුන්
 ආත්ගේ දැක්මට එළඹෙන්නාහුය. මේ සිලසාර උතතමයන්
 වහන්සේ එක් දිනක මහ චන්ද්‍රාසික ගසක්මුල භාවනාවෙහි ගෙදී
 වාසය කරයි. අප ලක්දිව මෙක් එරටද චන්ද්‍රාසික වසන එක්
 වැද්දෙක් නොම උත්තමයන්ගේ සිවුර දක මුවෙකැයි රුවට් අගේ
 පිළිගන තුවක්කුවෙන් වෙහිනබන්ට කොකා ගැස්විය නුමුත් වෙහිල්ල
 ගත්තුනුමුයේය. දෙවනු නොවනුත් උතතමය කොටද එසේම විය.
 සිලසාර සිලසාර මේ පුද්ගල මොහොදුයි වැඩිදුරට පරික්ෂාකල
 වුව එම තෙරුන්ගෙන් ඇදින තුවක්කුව විසිකර ලගට ගොස්
 වැදවැටී අභිමුත් සමාට ඉල්ලන්ටවන. උභිකල වරද කිහිපදා

අයුච්ච සිදුරු වැරද්ද කියා සමාච ලැබෙන්නේය. එමලෙම ඒ වැදිනෙමේ උත්වහන්සේගේ සම්පතෙහි දසසිල් උපාසකයෙක්විය. අදත් බුරුම රට වසන මේ උපාසක නැතහොත් මේ ප්‍රවාහකය අසා දනගනු හැකිය. මේ වසාහි මෙමත්‍රිභාවතා දෘඪබ්මී වෙද්දකමී විපාකයි.

ලක්දිවද එක් ක්‍රියාකාරී පවුලක නරුණියක් අමනුෂ්‍ය උපද්‍රවයෙන් පෙළුනානර සවකීය ආගමානුකූල ක්‍රියාද නා කා ප්‍රතිකාරද යනු මනුෂ්‍යයාද කරවා එම උපද්‍රවය දුරුකරගනු නොහැකිවිය කැදුරෙකුගේ කීම පිට පසුව හිනමිත්‍ර බෙහෙව් හෙදරක් සුදුනම්කර හිසුසහිසයා එනැතව වැඩමකරවා පිරිත් බිමිලවණයකර එම අමනුෂ්‍ය උපද්‍රවය සංසිදවා ගත් බවද ඉන්පසු ඔවුහු බුඩානම වැලඳගත් බවද මිට සාධක ප්‍රසිද්ධ කළාවකි. (මෙය පරිත්‍රාණබිමිලවණ දෘඪබ්මී වෙද්දකමී විපාකය වේ.) අවුරුදු විස්සකට තරම් පෙර බදුලු පලාතේ එක්තරා මිනිසෙක්නෙම නොහෙකු නොරකම්කර මුළු දවසමඒ සතාගෙන් වැඩනෙණ සවස කැලැවට නෙණනොස් මලමාහි ගෙන් තුවක්කුව ඇතුල්කර වෙදිනබා මරා මස් කෑවේය ඊට කීප දිනකට පසු ඔහු ගසක්මුල වාසිවී සිටියදී වම්නැති අකාලයෙහිම හෙතක්වැදී මල මුත්‍ර වහුරුවා ඒ නැනම මලේය.

මෙසහභගන පලාතේ එක් සත්‍රියක් නොවෙම අවජාතක කමට උපන්තම දරුවා කැලැවට නෙණනොස් කවුටල වලක දමා පස් වසා මැරුවාය ඇ බඹ පහක් යන්ට තේනෙන් අලියකු ගැසීමෙන් මලාය

පසුගියද සල්පිටිකෝරලේ ජම්බරලිය කියන ගමේ එක්මිනිසෙක් නෙමේ පියා සමග දඹරකරගෙණ පියාට ගසා කීප දිනකට පසු නොහෙකු නාවන්ට ගහට ගෙණගියේය. නොහෙ නාවනවිට කිඹුලාපැන පියාට ගැසු අතම කඩා කාගියේය.

මිට අවුරුදු දෙකකට තරම් පෙර හෙතරන්නොබ පලාතේ එක්තරා මිනිසෙක් නෙම තම පියා සමග දඹරකර පියාට ගසා මැරුණේය. ඊලග අවුරුද්දේ පියාට ගැසු එම මාසයේ එම දවසේ මාලුඇල්ලීමට ගොස් කාවගියකු අල්වා මැරීමට කවේදමා හපනකල්හි යම් ප්‍රමාදය කින් උගුරට වැද හිරවී ලේ වමනාකර ඒ හෙකුවෙන් මලේය

මිට අවුරුදු තිහකට තරම් පෙර ගාල්ලේ ගල්වඩුගොඩ පරම ථේරානන්ද විහාරයෙහි රතනසාර නැමති සිල්වත් නෙරැත්තාන්සේ නමක් විසුණේය. උත්වහන්සේට සාමණේර නමක් අමුලික මොදනා වකින් දෙසාමොණය කළේය. එහිත් ලජ්ජාවට පත් එම නෙරැත් වහන්සේ සිවුරු හැර මානලේ පලාතට ගියේය. සතියක් යන්ට

[illegible]

“සාකාලයක ප්‍රසිද්ධි සිටි අළුත්කුරුවේ “සිඛානි” නම් තෙර
 -සාමාන් ලබමනතුරු අනිකර්මායනී “බ්‍රහ්මභාෂ” මහා ස්වරූපාදයක්
 ලෙසට ගත “නාගභාෂ” මහ රහතන්වන්න්සේටත් දෙස් පවර
 ලා පාත්‍රිකා ප්‍රසිද්ධකර නිකුත්කොට කෙලවර බෙල්ලේ වැලලාගෙන
 පාත්‍රිකාගෙන් ගහනට මරුමුවට පත්වුණේය.

සාකච්ඡාව පෙර විමලජීව නමැත්තෙක් කතූවේ විසූ භික්ෂුව
 වූ බැවින් ආරාමයෙහි කෙළේය. දැනට හෙතෙම උමමනකව
 වූ බැවින් ආරාමයෙහි කථා දෙකටත් නෙක්ව වසන්නේය. නොයෙක්
 ආරාමයන් කළමුත් සුවද නොලැබීය. මේද දූෂටබ්ථි වෙදු විපාකවේ.

බුද්ධාදිපුත්ර දෙපසුමෙත්ම මෙසේ සොයා දැනගතහැකිවූ
 පාසා යාසැටිවලින් පොත්පත්වල පෙනෙන සුරුණ කාරණොද
 යාමට පැහැදිලිලෙස කාටත් පේරුමිහන්ට හැකිය මෙසේ කියන
 පාසාද්දෙන් මූල ජවන වෙනතා සංඛ්‍යාන දූෂටබ්බී වෙදුකම් විපාක
 පාසාක්මෙන් හත්වෙනි ජවනවෙනතා කම්ස උපපද්‍ය වෙදු විපාකය
 පාසාද පස අපරුපසූයා වෙදු විපාකයටද ඔවුන්තුල ශෙෂව පවත්නා
 පාසායුතුය. එසේම නිශද නොසානකයාගේ දිව සිද්ධි වැටීම ප්‍රථම
 පාසවනතායි කියනලද දූෂටබ්බී වෙදු කම්සාගේ විපාකය ඔවද
 පාසාපාසනිය සත්වෙනි ජවන වෙනතායි කියනලද උපපද්‍ය
 පාසාමියාගේ විපාකය ඔවද මැද ජවනවෙනතා පස ඔහුතුල දතු
 පාසාදුකයට ශෙෂව පවත්නා ඔවද දැනගතය. සෙසුකම් සියල්ලද
 පාසාදි.

මේ දැනටමත් දෙදු කමිස පරිපක්කවේදනිය. අපරිපක්කවේද
 නි මිත්‍රකාරයි. “ආ පන සනාදිවසඛානනතර විපාකං දෙනි”
 අපටත් යම් කමිසක් සත්දවසක් ඇතුළත විපාකදෙසිද ඒ
 විපාක වේදනිය නම්. “ආපච්චයෙකතං පච්චයෙවා මෙකිම
 පච්චයෙවා පච්චයෙකතං මෙකිමවයෙකතං මෙකිමවයෙවා පච්චය
 පච්චයෙකතං තතෙවිවිවිපාකං දෙනි” යනුවෙන් ප්‍රථම
 කරණලද යම් කමිසක් තෙම ප්‍රථම වසස්ති හෝ මැදවසස්ති
 විපාක දෙසිද මැද වසස්ති කරණලද යම් කමිසක් මැදවසස්ති
 හෝ අනවසස්ති හෝ විපාකදෙසිද අනවසස්ති කරණලද යම්
 කමිසක් අන වසස්තිම විපාකදෙසිද මේ සියල්ල අපරිපක්ක වේදනිය
 වේ.

පරිපක්ක යනු පාසුණු යන අර්ථය. අපරිපක්කයනු නොපාසුණු යන අර්ථය. අධික ගුණවතුන් කෙරෙහි කරුණුලද්ද පරිපක්ක කමිනි. ගුණහීනයන් කෙරෙහි කරුණුලද්ද අපරිපක්ක කමිනි. යවකියනලද උදහරණවලින්ම මෙයද තේරුම්ගතයුතු. මෙකී දෘෂ්ටිමි වෙදු කමි පිළිවෙල හොඳින් දැන පින් කරන්නන්ට වෙලදුමකින් ලාබලබත්නාක්මෙන් මෙලොව හොඳ විපාක ලැබියහැකිවේ, මෙබඳු විපාක මෙලොව ලබනමුත් ඒ ගැන කලාපනාව පෙර හවසෙහි කමිවිපාක කියායි මත්පැන් පානය බහුලව පුරුදුකල තැනැත්තන් අතතිම වයසේදී උමමනනකව සිටිමිස යාම නොසෙක් විට දකිනුලැබේ. මෙයද මේ දෘෂ්ටිමි වෙදුයව කදීම නිදහිනයකි. මේ සියලු කරුණු සාක්ෂිකොව කමිස ගැන බුදුන් වදල බමිසෙහි සත්‍යතාවය අවබෝධ කරනුහැකිය.

දිට්ඨිබමම වෙදහිසං පච්චිකකි කාරණෙහිව,
සංසර්ගො මයාධුතනං බලොකෙනතු විචකකිණා.
දෘෂ්ටිමි වෙදු කමි වණිනායි.

“දිට්ඨිබමමනො අනන්තරං උපපජ්ඣිති වෙදිනකං උපපජ්ඣ වෙදහිසං” යනු විභාවිහි විකාසී තේරුම ජීවත්ව සිටියදී ලබන විපාකයට අනතුරුව ඉපද වින්දසුතු විපාකඇතිකමිස උපපදු වෙදුබවයි. යව කියනලද අභිසාධක මනෝවාරික විචිතෙහි සපතම ජවනවෙනනා කමිස උපපදුවෙදුකමිනි. කුසලපක්ෂයෙන් අභිසමාපත්ති ලාභීන්ට දෙවෙනි අත්බැවිහි බ්‍රහමලොකොත්පත්තිය ලැබෙන බැව් නියනයි. අභිසමාපත්තිය-ප්‍රථමධ්‍යානය, විනිශ්චයනය, තෘතීයධ්‍යානය, (චතුෂ්කනයිත්) චතුර්ථධ්‍යානය, ආකාශානුඤ්ඤායනාධ්‍යානය, විඤ්ඤානාධ්‍යානය, ආකිඤ්ඤායනාධ්‍යානය, නොවසාඤ්ඤානාධ්‍යානය, යන මේ අවධි. මෙයින් එකක් හෝ දෙකක් හෝ අවම හෝ උපදවා ධ්‍යානය නොපිරිහෙලා කපුරිය කෙල්ලෙහි ඒ ධ්‍යාන කමිසෙන් බ්‍රහමලොක ප්‍රතිසංකීය ලැබෙහැකිම නියනවයි. කාලදෙවල ආලාරකාලාමාදි තාපසවරුන් මෙනි. අකුසලපක්ෂ වශයෙන් පඤ්චාත්තනයකමි කාරීන්ට සහ නියන මිත්තදෘෂ්ටිගත් තැනැත්තන්ට දෙවන අත්බැවිහි අපායොත්පත්තිය නියනයි. පඤ්චාත්තනයකමි කමිස නම් මාතෘසනකය, පිතෘසනකය, අරහනක සානකය, ලොකිතුප්පාදකය, සඤ්ඤාහෙදකය යන මේ පසයි. එනම්:-මව් මැරීම, පියා මැරීම, රහනන් මැරීම, බුදුන්ගේ ඇගේ ලේ සෙල්වීම, සඤ්ඤාහෙද කිරීමද වේ. මේ පසම යමෙක් කෙල්ලෙහි ප්‍රතිසංකී වශයෙන් දෙවෙනි ආත්මයෙහි සංඝහෙදයම විපාකදෙයි. සෙසු සියල්ල අනොසිකමිම නොහෙ සි කමි විපාකවෙයි. ඉදින් වනාහි සංඝහෙදය හැර අනික් සියල්ල

ආගමේදී, ලොව්තුප්පාදා විපාකදෙයි. ඉදින් වනාහි සංඝශාසනයත්
ආගමේදීද, ලොව්තුප්පාදායත් හැර අනික් තුන කෙළේද, අරහත්ත ඝාතකය
විපාකදෙයි. ඉතිරි දෙක කෙළේද? මාතෘ පිතෘ දෙදෙන අතුරෙන්
එක සිලවනත නම් මව් දුස්සිල නම් පිතෘඝාතකය විපාකදෙයි.
අනුශාසන දුස්සිලකමින් සමානනම් මාතෘ ඝාතක කමය දෙවන
අත්තලවිති - ප්‍රතිසංකි විපාකදෙයි. මව්ම දරුවන් කෙරෙහි වැඩි
ප්‍රේමාකාර බැවිනි මෙහි වනාහි මනුෂ්‍යවූ මවකු පියකු
වන්නාහටම ආනන්දයෙහි කමයමෙයි. ඒ ආනන්දයෙහි පාපකම්
මෙහි කළ තැනැත්තේ රුවන්මැලි මහසංග භරමි රත්රන් දහබි
පැහැයෙන් වැඩ නිමවා මේ මුළු සක්වල භික්ෂුසංඝයා වඩාහිදුවා
රත්රන්තත් මුදුන්ගේ සිවුරැකොණ අල්වා විසුටත් දෙවෙනි
අත්තලවිති අපායෙන් මිදෙනු නොහැකිවේ. අභිසන් මහරජ ඊට
ප්‍රශංසාකළේය. ඉදින් වනාහි වෙහෙස පුත්‍රයෙක් වෙයිද, යමෙකුගේ
ප්‍රේමයෙන් උපතනවිද පියා බව නොදන ඔහුගේ මරණය සිදු
කෙළේද? පිතෘඝාතක කමය වෙයි. ඉදින් වනාහි තමන් මනුෂ්‍යවූයේ
මෙහිත් පිය කෙනකු මව් කෙනකු මැරුණේද ආනන්දාරිය
විපාකවෙයි. නුමුත් ආනන්දාරිය සමාන විපාක ඇත්තේවේ. ඉදින්
වනාහි කාලයෙහි එළුවා හෝ මුවා හෝ මරන්නෙමිනි. තුවක්කුවකින්
මෙහි කැබලි මට්ට හෝ පියාව හෝ රහතන් මහත්තේ
තමකව හෝ වැදී මළේද ආනන්දාරියකමයවේ. මන්ද? මරමිනි
මෙහි මෙහිනාව සතියකු අරමුණුකළ හෙයින් මැරුමකැවේ
මෙහිනාව හෙයින්ය. මෙහි මව් නම් වැදූ මව්වේ. පියා නම්
මෙහි කළ පියාවේ. රහතන්වහන්සේනම් මනුෂ්‍ය රහතන්වහන්සේවේ.

(මව වනාහි සමනතාසාදිකා මනාරථපුරණී ආදියෙහි
කතාලැබේ.)

උපපජ්ජ වෙදනියං සමාපන්නි වසෙන්නව,
ආනන්දාරිය කමෙහි නිද්දිවසං නං විජානියං.

උපපදා වෙදා කමී මණ්ඩායි.

"අපරෙ අපරෙ දිට්ඨිමම නො අකුකුසමි යථාකථවි
අනාගතෙ වෙදිකඛං කමං අපරපරියවෙදනියං" යනු විභාෂිතී
විකර්ම ප්‍රත්‍යක්ෂ ආනමහාවය කෙරෙන් අනික් අනික් යම් කිසි
ආකාරයකින් විදියුතු කමය අපරපරිය වෙදනියනම් එක්
කමය යනු එහි තේරුමයි ජොතිය, මෙහෙක, පුණ්ණක සිවු
ආදියට යහපත් විපාක ලැබුනේ අපරපරියා වෙදා කුශලකමියෙනි.

අප්‍රත්‍යක්ෂ සිටි ආදීන්ට අසහපත් විපාක ලැබුනේ අපරිපෝෂිත වෙදු අකුශල කමිණෙනි. ඒ කථාවකු බම්පදානී කථාවෙහි දක්ව තිබේ.

අපරේ අපරේ යන්ති සායනිවෙදියං භවෙ,
අපරාපටිය සම්මන්ති වුතන මෙනං විහාපිතං.
අපරාසයියාය වෙදා කමී වණිනායි.

“කුශලාභා හොතු අකුශලං ගරුකා ගරුකෙසු යං ගරුකං අකු
ශලපක්කම් මාතුසානකාදි කමමං කුශල පක්කම් මහගගන කමමං ඩා
නදෙව පඨමං විපච්චති” යනු විහාපිති විකාසී. කුශලයක් හෝ වේවා
අකුශලයක් හෝ වේවා බැරැරුම්වුද බැරැරුම් නොවුද කමියක්
අතුරෙන් යම් බැරැරුම් ණමිණෙක් වෙයිද, කුශලපක්ෂයෙහි රුච
රුපධිතයි. අකුශලපක්ෂයෙහි මානාසිකාකාදියයි. ඒ වනාහි
පලමුකොට විපාකදෙයි. මේයත් ගරුකකමිසි යිලා ජලයක්මැඬ
හෙණ මහත් ජලසප්තයක් ගමන්කරන්නාක්මෙනි. යද සන්නාචි
කමී කුඨා ජලයන්මෙනි, යටිකියනලද දෂටබම්වෙදු උපපදු වෙදු
කමීටලිත්ම මෙහි විහාර දතසුත්තාග.

ගරුකං හොති යං සම්මං වෙදිනබ්බං සුනබ්බං භව,
වුතනං අට්ඨකථාවුතන වධිනානං විජ්ඣියං.
යත්ගරුක කමී වණිනායි.

“කුශලාකුශලෙසු පතයං බහු හොති තං යබ්බුලං නාම” යනු
විහාපිතී විකාසී. කුශලාකුශලයන් අතුරෙන් යමක් බොහෝ
කල් පුරුදුකරණලද්දේද, ඒ යබ්බුලු නමි. බොහෝ කාලයක්
පුරුදුකරණලද්ද ආශ්‍රය වශයෙන් දතසුතුය. නිසර පුරුදුකල
දතමය කුශලකමියෙන් දුටුගැමුණු හෙරජතුමාගේ දිව්‍යලොකොත්
පතකිය කුශලපක්ෂයේ යත් බහුල කමියවද, (50) අවුරුද්දක් උග්‍රත්
මැරු පාපයෙන් වුදෙසුකාසිකායාගේ නිරයොත්තපතකිය අකුශල
පක්ෂයේ යත් බහුල කමියවද උද්ගරණයි. දුටුගැමුණු කථාව මහ
වංශයෙහිද වුදෙසු ඛරික කථාව දම්පියා අටුවාවෙහිද වේ.

යං සම්මං බහුලං හොති නිවචංච පටිභාපිතං,
යබ්බුලංති වුතනං නං අත්ඨසංචණ්ණනාදියු.
යත් බහුල කමී වණිනායි.

“සංපත කුශලාකුශලෙසු ආසන්න මරණේ අනුසාරිතු
සකෙකාති තං යද්දානනං නාම” යනු මනෝරත්නසූත්‍රයේ අටුවායි
කුසල් අකුසල් අතුරෙන් මරණාසන්න කාලයෙහි යමක් සිහිකරන්ට
හැකිවෙයිද? එසේ සිහිකරණලද කමිය යද්දානන කමියනමමෙ.

අනුප්‍රාප්තියට වොරසානකයා උද්‍යොගයෙහි, වෙ. සානකයා සොරුන්
 මගින් තනතුර රජුගෙන් ලබ (80) අවුරුද්දක් මුළුල්ලෙහි වොර
 සානක කමය කෙළේය. මරණාසානකයෙහි සැපයුන් වෙත සොරුන්
 සානකයෙහි දෙනලද දානමය පුණ්‍යකමයක් හෙතෙකොටගෙන දිව්‍ය
 ප්‍රාකෘතියෙහි උපන්නේය. අනුප්‍රාප්තියට උද්‍යොගය මෙසේයි පෙර
 එක් මහාමාමකාල නමැති උපාසකයෙක් හෙම ගහක් සමීපයෙහි
 ද (80) අවුරුද්දක් මුළුල්ලෙහි දෙතිස්කුණට භාවනාව කෙළේය.
 අතීතයෙහි මෙ මෙපමණ කල් දෙතිස්කුණට භාවනාව කළෙමි
 ආලෝක මාත්‍රයක්වත් උපදවනු නොහැකිවිය. එහෙයින් මේ
 මහාමාමකයා මෙකෙසේකි නොවෙයි දැනටමත් සානකයාට සමීප
 මැද ඒ ගෙහි ඉතා විශාල ගර්භයක් ඇති කිහිල් ප්‍රේතයෙක්ව
 උපන්න. එක් කලක කසාතොටින් කළුගල්පිරු ගැල් (60) ක් ගියහ.
 ඒ කිහිල් ප්‍රේතයා ඒ සියලු ගැල් සහ ගොණුන් ගිල්ලේය මෙහි
 මහා මහොරථපුරුණියෙහි දක්නාලැබේ.

මරණාසානකාලයමි සපුරා සකකුණාති,
 නං සද්දසතින කමමනි වුතනං නං වණ්ණිනං මයා.

සද්ද සතින කමි වුණිනායි.

“කටිනනා කමමනි ගරුකාදි භාවං අසම්පන්නං කතමනනනො
 යෙපකමමනනි චිත්තඛණ්ණං කමමං” යනුවෙන් ගරුකයා, යන් බහුලය,
 ගරුකයාගේ යනමේ තුන් ආකාරයට නොපැමිණියා වූ කලමාත්‍රයෙන්
 කමමම වූ විපව්වනවාරය එළඹිසිටි කල්හි ප්‍රතිසන්ති ප්‍රවෘත්ති
 විපාකදෙන කමය කාතනාත්කමයයි දනෙයුතු. මහොරථපුරුණියයි.

කතමනෙතන සංකමමං නගරකාදිනං ගතං,
 කතනනානාම කමමනි වුතනං නං වණ්ණිනං මයා.

කතනනාත් කමි වුණිනායි.

“ජනසතීති ජනකා ප්‍රතිසන්ති ප්‍රවෘත්ති විපාකයන් ඇතිකෙරේ
 යායි ජනකකමි. ජනකකමිනමි:- උච්චවය සමග යෙදෙන
 අනුප්‍රාප්තියට ගැර ඉතිරි ලෝක සහගත අවය, වෙස සහගත
 යෙදකය, විවිකිවිජ්‍යාසමප්‍රසුකත සිතය යනමේ එකොලොස් අකුසල්සිත්
 සමග යෙදෙන වේදනාවන්යි, කාමකුසල් සිත් 8 හා යෙදෙන

වෙනනාවෝය, රූපාවචර කුසල්සිත් පස සමග යෙදෙන වෙනනා
වෝය, අරූපාවචර කුසල්සිත් සතර සමග යෙදෙන වෙනනාවෝය.
යනමේ අවිච්ඡි වෙනනාවෝයි. අභිසංලිනිසි.

මෙම ජනකකම්යෙන් ඇතිකරදෙන ප්‍රතිසංඝි විසාරය
මත්තෙහි චක්‍රප්‍රතිසංඝි චණ්ඩායෙහි ප්‍රකාශවන්නේය.

යං පාකං ජනසෙ කම්මං පටිසංඝි සංවතනිසං,
නං කම්මං ජනකං නාම චණ්ණිනං ඵකදෙසෙනා.
ජනක කම්ම චණ්ණිනායි.

උපභූමෙහතිති උපභූමෙකං උපභූමිතවේනුයි උපකාර
වේනුයි. උපභූමිත නම්වේ. කුමකව උපකාරවේද, ජනකකම්යව
උපකාරවේ. බොහෝකාලයක් පැවැත්මට උපකාර හෙතෙත්
එලවන කම්ය උපභූමිතක කම්යයි දහසුතුස. කුසලාකුසල
දෙයාකාරයෙන්ම උපකාරවේයි. කුසල ජනකකම්යව කුසල
උපභූමිතක කම්යද අකුසල ජනකකම්යව අකුසල උපභූමිතක
කම්යද උපකාරවේයි. ඒ මෙසේයි සුගතියක උපත් තැනැත්තේ
නැවත නැවත කුසල්කොට ඒ සුගතියෙහිම උපදියි. දුගතියෙහි
උපත් තැනැත්තේ නැවත නැවත අකුසල්කොට ඒ දුගතියෙහිම
උපදියි. ඒ බව මනෝරථ පුරාණියෙහි මෙසේ දක්වයි. “උපභූමිතකං
නාම කුසලෙපි ලඝනි අකුසලෙපි ලඝනි එකවේවාහි කුසලං
කත්වා තං කම්මං උපභූමෙහත්වා අනෙකාති වස්ස සතසතසසාති
සුගති භවස්මිං යෙව චරති එකවේවා අකුසලං කත්වා දුගති
භවෙතිඤ්ඤතති සො තත්ථිතො පුතපුතං අකුසලං කත්වා තං
කම්මං උපභූමෙහත්වා බහුති වස්ස සතසතසසාති දුගති භවස්මිං
යෙවචරති” යනුයි. තවත් ක්‍රමයක්. අතින් දුච්ඡිකම්යකින්
උත්පතතියක් ඇතිකල්හි උපභූමිත කම්යතෙමේ අවුත් අභි
වශයෙන් මෙසේ කියන්නේනම් වේ. ඉදින් වනාහි මම පලමුකොට
දක්කෙමිනම් තොපට මෙහි උපදින්නට නොදෙන්නෙමි. දෙවි
ලොවම උපදවන්නෙමි. ඒ එසේ වේවා! දැන් තොපට කටයුත්තක්
කරන්නෙමි කුමක්කෙරේදයත්? උච්ඡුරු නැතිකෙරෙයි. වසතුව
උපදවයි. ලදරුවා මව්කුස උපත්තැන්පවත් දෙව්විසිසත්ව සැපම
ලබාදෙයි. යම යම් හතුරු උපද්‍රව ඇත්ද? ඒ සියල්ලද පහවේ.
මෙසේ උපද්‍රව නසයි. දරුවා මව්කුසින් නින්වුණු තැන්පවත්
ලැබෙත රත් රිදී මිලමුදල් ආදී වසතුව ප්‍රමාණතැන. අනුන්ගේ
බත පවා යම යම් ක්‍රමවලින් තමන්ට අයිතිවේ. එලදෙන්නු බොහෝ
කීර් ඇත්තිනුවෙන්, කුඹුරු සමාච්චෙන්, දෑසි දෑස් කම කරුවෝ
කිකරුවෙන්. සිටුකනතුරු ආදී උසස් තනතුරු ලැබෙන්, බොහෝ
කල් ජීවත්වෙයි. ඒ බව මෙසේ දක්වයි. “උපභූමිතක කම්මංහි

අසෙසුක දුබ්බ ල කමෙවන නිබ්බතනං පටන්න ආගනති, අභිනො
 ධරං වදනිනාමි, සවානං පඨමතරං ජාතෙය්‍යං තෙන ඉබ්බ නිබ්බතති.
 ආදිදෙය්‍යං දෙවලොකෙ ගොවනිබ්බතනාං පෙය්‍යං ගොතු තිං ගජා
 භාරවි නිබ්බතනාං අගං උපස්මිකක කමමං නාම උපස්මිකං නෙ
 භාසිංගිති උපස්මිකං කතෙති කිංකරෙති පරිසරයං නාසෙති
 ගොතෙ උපපාදෙති කසාදරකසස මං තු කු වජ් නො නිබ්බතන
 භාලොකො පට්ඨාය මාතාපිතුනාං සුඛමෙව ආවහාති” සාරසංග්‍රහයී,

උපස්මිකමගනිසං කමමං ජනකසස විරුලනිසා,
 නමෙක වණණසිං අට්ඨ කථාපිකා නතෙනගං.
 උපසමගක කමී වණ්ණායී.

උපගනති; පිලෙති උපිලකං, උපන්තාච්ඡ සුඛදුඛය බොහෝ
 කල් පවතින්ට ඉබ්බතොදී පිඩාකරණ කමීය උපපිඩක කමීව.
 “අසෙසුක කමෙවන දිනනාය පටිසන්ධියා ජතිනෙ විපාකෙ
 උපපජනක සුඛදුකං පිලෙති බාබෙති අධානං පවතතිදුං
 ආදෙති නත්‍රායං නතො කුසලකමෙව විපව්වමානෙ අකුසලකමෙ
 උපපිලකං හුතං තසස විපව්විදුං නදෙති අකුසලකමෙව විපව්ව
 මානෙ කුසලකමෙ උපපිලකං හුතං තසස විපව්විදුං නදෙති
 යථා විසිඬමානක රුකං වා ගවණ්මාලනා වා කොවිදෙව දණ්ඩ
 ආවා යන්තනවා ජිහ්වයවා හිහ්වයවා අභයො රුකෙඛාවා ගවණ්
 මාලනාවා විසිඬිදුං තසකකුණ්ණය්‍ය ඵවමෙව කුසලං විපව්වමානං
 අකුසලෙක උපපිලෙති අකුසලං පන විපව්වමානං කුසලෙක
 උපපිලෙති.” මහොරථසුරඤ්ඤිති.

මෙහි හේරුම කුසල කමීය විපාකදෙන කල්හි අකුසලකමීය
 උපපිඩකව ඒ කුසලකමීයව විපාකදෙන්ට ඉබ්බතොදී පිඩාකෙරෙයි.
 අකුසලකමීය විපාකදෙන කල්හි කුසලකමීය නෙමේ උපපිඩකව
 ඒ අකුසලකමීයව විපාකදෙන්ට ඉබ්බ නොදෙයි. ගමිණේ වැඩෙත්තාච්ඡ
 රුකක් හෝ ගසක් හෝ වැලක් හෝ කිසි රම් කෙණේත් දණ්ඩකින්
 හෝ ආයුධයකින් හෝ සිඳිත්තේ හෝ වෙසිද්? බිඳිත්තේ හෝ
 වෙසිද්? ඒ රුකේ ආදිය වැඩෙත්තට නොගැසිවත්තේය. ඵමෙන්ම
 විපාකදෙන්තාච්ඡ කුසලකමීයත් අකුසලකමීය නෙමේ පිඩාකෙරෙයි.
 විපාකදෙන්තාච්ඡ අකුසල කමීයත් කුසලකමීය නෙමේ පිඩා
 කෙරෙයි සුනිකවකතායෝ අකුසලකමීය නෙම කුසලකමීයව
 විපාකෙලේය වොරසානකායෝ කුසලකමීය නෙම අකුසල
 කමීයව පිඩාකෙලේය—“අකුසලං පන උපපිලක කමමං අසෙසුක
 ආගතො කුසලකමෙතො නිබ්බතනං පටන්න ආගනති, අභිනො
 ධරං වදනිනාමි” සවානං පඨමතරං ජාතෙය්‍යං තෙන ඉබ්බ නිබ්බතති.

තුං දුදෙය්‍යං චතුස්සුසංච අපායෙසුනං නිබ්බන්තා පෙය්‍යං නොතු නිං
 යථිකථිති නිබ්බන්තො අහං උපපිලකං නාම පිලෙකා නිරෝජං
 නිසුසං කසටං කරසසාමිති තතො පට්ඨාය නංතාදිහං කරොති කිං
 කරොති පරිසංයං උපනෙති දුරකසස මාතුකුචජයං නිබ්බන්ත
 කාලතො පට්ඨාය මාතු අසායදො ජුබ්බානගොති. මාතාපිතුනනා
 පිලාච උපපජ්ජති” සාරසංග්‍රහයි. තෙරුම දුච්ඡ අකුශලකම්මයකින්
 උත්පන්නය ඇතිකල්හි උපපිඩක කම්මයෙනමේ විත් අභිචයයෙන්
 මෙසේ නියයි. ඉදින් මම පලමුකොට දන්තෙමිනම් කොපට මෙහි
 උපදින්නට නොදෙන්නෙමි. සතර අපායෙහිම උපදවන්නෙමි. ඒ
 එසේ වේවා කෝ යම් යම් තැනෙක්හි උපන්නෙති වා මම උපපිඩක
 නම් පිඩාවක්කොට නා ඕජස් රහිතකොට කසට කරන්නෙමියි.
 එතැන්පටත් එසේ කරයි. කුමක්කරයිද? උපද්‍රවයට පමුණුවයි.
 රන් රිදී මිල මුදල් ඉඩම්කඩම් ආදී වස්තුව නැතිකෙරෙයි. ලදැරවා
 මව්කුස උපන් තැන්පටන්ම ඕනට සැප නොදෙයි පිඩාමකෙරෙයි.
 එලදෙන්හු කිරිනොදෙන්, ගවයෝ අකීකරුවෙන්, දුකාදිහු වැඩ
 නොකරන් යන ආදී වශයෙන් පිඩා කරයි.

ජනකං උපගහන්තා සං කම්මං උපපිලසං,
 උපපිලකන්තාං වුතනං ඉතිසංචණ්ණිනං මසා.

උපපිඩක කම්ම වණ්නායි.

‘උපගහන්තා සානෙතීති උපසාහකං’ යථොක්ත ජනකකම්මයාගේ
 විපාකය වලක්වා ජනකකම්මය විනාශකරණ හෙයින් උපසාහක
 නම්වේ. අකුශලය හෙතුකොටගෙන කුශලයද, කුශලය හෙතු
 කොටගෙන අකුශලයද විපාකදීමට ඉඩ නොලැබී භාවිතවෙනම්
 ඒ උපසාහක කම්මයාගේ ලක්ෂණයි. අභිසන් මහරජුගේ පිතෘ
 සාහක අකුශලකම්මය තෙම ඒ රජුගේ ජනක කුශලකම්මය විනාශ
 කෙළේය. එහෙයින් මාග්ධ්‍ය ලැබීමටද අවකාශ නොලැබුණේය.
 අබ්බුලිමාල මහ තෙරුන්ගෙන් ගෘහස්ථකාලයෙහි මිනි මැරීමෙන්
 රැස්කල අකුශලකම්මයන් කුශලකම්මයෙනමේ විනාශකෙළේය.
 මහොරථපුරණියයි.

උපගහන්තා සං කම්මං සානෙති ජනකං යදා,
 නං උපසාහකං නාම ඉතිසංචණ්ණිනං මසා.

උපසාහක කම්ම වණ්නායි.

සෞත්‍රානතිකපය්‍යායෙන් කම්ම දුභට්ඨමිච්ඡාදින්නගේ වශයෙන්
 එකොළොස් වැදූ රුමිකොටද අභිධම්මපය්‍යායෙන් සොළොස් වැදූ රුමි
 කොමද බෙදනලදී. මහොරථපුරණියෙහි ඒ මෙසේ දක්වනලදී.

(1.) “අපේකවමානි පාපකානි කම්මසමාදානානි ගතිසම්පන්නානි පතිබාලහානි නවිපච්චනති, (2.) අපේකවමානි පාපකානි කම්මසමාදානානි උපබිසම්පන්නානි පතිබාලහානි නවිපච්චනති, (3.) අපේකවමානි පාපකානි කම්මසමාදානානි කාලසම්පන්නානි පතිබාලහානි නවිපච්චනති, (4.) අපේකවමානි පාපකානි කම්මසමාදානානි පඤ්ඤාසම්පන්නානි පතිබාලහානි නවිපච්චනති, (5.) අපේකවමානි පාපකානි කම්මසමාදානානි ගති විපන්නානි ආගම්මවිපච්චනති” (6.) උපබි විපන්නානි, (7.) කාල විපන්නානි, (8.) පඤ්ඤා විපන්නානි ආගම්ම විපච්චනති, (9.) අපේකවමානි කල්පණොන් කම්මසමාදානානි ගති විපන්නානි පතිබාලහානි නවිපච්චනති, (10.) උපබිවිපන්නානි, (11.) කාලවිපන්නානි, (12.) පඤ්ඤාවිපන්නානි, පතිබාලහානි නවිපච්චනති (13.) අපේකවමානි කල්පණොන් කම්මසමාදානානි ගතිසම්පන්නානි ආගම්මවිපච්චනති, (14.) උපබිසම්පන්නානි, (15.) කාලසම්පන්නානි, (16.) පඤ්ඤා සම්පන්නානි ආගම්ම විපච්චනති”යි.

නොමිමර පිළිවෙළින් එහි තේරුම මෙසේ දක්වනුය.

1. “අනිවාර්තමණානු භවිකාරහෙ කම්මෙ විජ්ජමානෙහෙව භවිකාරහෙ නිබ්බතනස්සත්තං කම්මං ගතිසම්පන්නානි පතිබාලහං නවිපච්චයි” තේරුම, අනිවු අරමුණු අනුභවයට සුදුසු පාපකම්මයක් අනුගමනය කළකිම දිව්‍යලොකයක උපන් නැතැත්තනුව ඒ පාපකම්මය නිවැරදිව සම්පන්නයෙන් ප්‍රතිබාලහයෙහිගෙන් විපාක නොදෙයි. කුමක් නිසාද? දෙවිලොව අනිවාර්තමින නැති හෙයිනි.

2. සමහර පාපකම්මයෝ උපබි සම්පන්නානියෙන් ප්‍රතිබාලහයෙහි ගෙන් විපාක නොදෙත්. “යොපන පාපකම්මෙන දුසිසාවා කම්මෙ කාලියාවා කුච්ඡියං නිබ්බතතිනිවා උපබිසම්පන්නොතොති” තේරුම අනුව තෙම පාපකම්මයෙන් දුසිසකයෙන් හෝ කම්කරු යුග්‍යකයෙන් හෝ කුස පිළිසිදු බිහිව උපබිසම්පන්නානිය ඇත්තේවෙයිද? හෙවත් කම්මය සමාධිවෙයිද, ලක්ෂණවෙයිද, ඔහුගේ ස්වාමිවරු ඒ යහපත් භාවලක්ෂණ දැක මෙතෙම නිව වැඩපලාදියට සුදුසු නොවෙයි නොයේ ප්‍රිය පුත්‍රයෙකුගෙන් ඔහුට උපන් තනතුරු දී ආරක්ෂා කෙරෙත්. මේ උපබිසම්පන්නානියෙන් පාපකම්මය ප්‍රතිබාලහයෙහිගෙන් දෙයි.

3. “යොපන පඨමකපටික කාලසද්ධිසෙ සුලභ සම්පන්නාරහෙ භවිකාකුලෙ නිබ්බතති තස්ස විජ්ජමානමි පාපකම්මං කාලසම්පන්නානි පතිබාලහං නවිපච්චති” තේරුම, යමෙක්තෙම ප්‍රථම භවප්‍රාප්තියෙන් කාලයෙහිමෙන් සුලභසම්පන්න රහතොප්ත ඇති භවප්‍රාප්ත උපන්නේද ඔහුගේ පාපකම්මය කාලසම්පන්නානිය කරණකොට නොගෙන ප්‍රතිබාලහයෙහිමෙන් විපාක නොදෙයි.

4. “යොපත සම්මාපයොගං නිසසාය ජීවති උපසංඝාමි තබ්බ සුත්තකාලෙ උපසංඝාමො” යනාදීන් කිහිපයින් යමෙක් තෙමේ වහාහි සමාසක්ප්‍රයෝගයක්නිසා ජීවත්වෙයිද? රජ ඇමති ආදීන්ගේ සම්පයට එළඹියයුතු කාලයෙහි එළඹෙයිද අහක්වියයුතු කාලයේ අහක්වෙයිද, නික්මියයුතු කාලයෙහි නික්මෙයිද? අත්ලස් දියයුතු කාලයෙහි අත්ලස් දේද? මෙබඳු පුද්ගලයාගේ පාපකමය ප්‍රයෝග සම්පන්නියෙන් වැලකී විපාක නොදෙයි.

5. දුගගතිහවෙ නිබ්බන්ධස්ස පනකමමංගති විපතතිං ආරමම විපච්චතිනාම” තේරුම, ඇතැමු පාපකමයෙන් ගතිවිපතනියට පැමිණ විපාකදෙයි. කෙසේද? නරක නිරිතත් අදි දුගතිසක උපන් තැනැත්තෙකුගේ පාපකමය ගතිවිපතනියට පැමිණ විපාක දෙන්නේයි යයි.

6. “යොපනදුසිඝාචා කමමකාරියංචා කුච්ඡිසමිං නිබ්බන්ධනා දුබ්බණ්ණොහොති. දුස්සංඝාධානො යනොධානුබොධනුසස්සානුබොති විමුච්චිං උපපාදෙයි. කොචෙ පුරිසොහොති. අභිනං නායං අඤ්ඤස්ස කමමස්ස අනුච්ඡවිකොති හත්ථිං චාරකඛාපෙති. අස්සංචා” යනාදිය කිහිපයින් යමෙක් තෙමේ රජ සිටි ආදි උතුම් කුලැත්තවුන්ගේ දුශිසකගේ හෝ කම්කරු සත්‍රියකගේ හෝ කුහ පිළිසිදු උපන්තේ දැකීමට අප්‍රිය වණී ඇත්තේද? තපුරු සටහන් ඇත්තේද? මොහු යකෙක්ද? මිනිසෙක්දැයි විමුච්චි උපදවන්නෙක්වේද? එබඳු අය ඉදින් පුරුෂයෙක්නම් මෙතෙම අත්වැඩකට සුදුසු නොවෙයි නිසා ඇතුන් රැකීම හෝ අසුන් රැකීම හෝ නොකුන් රැකීම හෝ මුහුලවා කරවයි. තණකොල දර දිය ඇද්දවිමාදිය හෝ කරවයි. කුණු කසල හෝ දමවයි. මෙබඳු පුද්ගලයාගේ පාපකමය උපාධි විපතනියට පැමිණ විපාකදෙයි.

7. “යොපත දුබ්භිකා කාලෙචා පරිහින සම්පන්නි කාලෙචා අනතරකපෙථා නිබ්බන්ධන නස්සපාපකමමං කාල විපතතිං ආරමම විපච්චතිනාම” තේරුම, යමෙක්තෙම දුර්භික්ෂ කාලයෙහි හෝ පිරිහුණු සම්පත් ඇති කාලයෙහි හෝ අනන්‍ය කලාසක හෝ මිනිස් ලොව උපදිබ්ද? ඔහුගේ ඒ අකුසලකමය කාලවිපතනියට පැමිණ විපාකදෙයි.

8. යොපයොගං සපපාදෙභුං නජානාති උපසංඝාමිසසා සුත්තකාලෙ උපසංඝාමිභුං නජානාති” යනාදියෙන් යමෙක්තෙමේ ප්‍රයෝගවැඩකරන්ට නොදනිබ්ද? රජ ඇමති ආදීන්ගේ සම්පයට එළඹියයුතු කාලයෙහි එළඹෙන්නට නොදනිබ්ද? පහවියයුතු කාලයෙහි පහවෙන්නට නොදනිබ්ද? දුරරවකට නික්මියයුතු කාලයෙහි නික්ම යන්නට නොදනිබ්ද? අත්ලස් දියයුතු කාලයෙහි දෙන්නට නොදනිබ්ද? ඔහුගේ පාපකමය ප්‍රයෝග විපතනියට පැමිණ විපාකදෙයි.

9. “යොපන ඉට්ඨාරම්මණානුභවනාරහෙ කමෙමවිජ්ජමානෙ
ගෙවි ගනානා දුගගතිහෙව නිබ්බන්ධනා නසංසතංකමං ගති විපතනි
ගතිබාලහං නවිපව්වතිනාම” තේරුම, යමෙක්තෙමේ රූප ශබ්දාදී
සුඛ මනාප ආලම්බන සුඛසම්පතියෙහි විදීමට සුදුසු කුශලකමීයක්
ඇතිවද මිශ්‍රගෝන් කරකාදියක උපදිද්ද? ඔහුගේ ඒ කමීය ගති
විපතනියට පැමිණ විපාකනොදී වලකී.

10. “යොපන පුඤ්ඤකම්මානුභාවෙන රුජ රුජ මහාමනකා
දීනං ගෙහෙ නිබ්බන්ධනා කාණොවානොති කුණ්ඨා ඛණ්ණොවා
පඤ්ඤානොවා නසංසම්පරජ්ජ සෙනාපති භණ්ඩාගාරිකට්ඨානාදීති
අනුච්ඡිකානිති නදෙනති ඉට්ඨසංසතං පුඤ්ඤං උපබ්බිපතනි පති
බාලහං නවිපව්වති” තේරුම, යමෙක්තෙම පුණ්‍යකම්මානුභාවයෙන්
රුජරුජ මහාමනකාදීන්ගේ ගෘහයක ඉපද කණෙක් හෝ වෙසීනම්?
කොරෙක් පිළෙක් පසුභාතකයෙක් හෝ වෙසීනම්? ඔහුට සුවරජ
සෙනාපති භණ්ඩාගාරික ආදී තනතුරුදීම සුදුසු නොවේයයි
නොදෙත් මෙසේ ඔහුගේ ඒ කුශලකමීය උපබ්බිපතනියෙන් වැලකී
විපාක නොදෙයි.

11. “යොපන දුබ්බිකම් කාලොවා පරිහින සම්පනති කාලොවා
අනතරකපොවා මුද්‍රසෙසසු නිබ්බන්ධනා නසංසතං කල්‍යාණකමං
කාලවිපතනි පති බාලහං නවිපව්වති” තේරුම, යමෙක්තෙම
දුර්වික්ෂ කාලයෙහි හෝ පිරිහුනු සම්පත් ඇති කාලයෙහි හෝ අන්‍ය
කල්‍යාණයෙකක් අතර කාලයෙහි හෝ මිනිස්ලොව උපදිද්ද? ඔහුගේ
ඒ කුශලකමීය කාලවිපතනියෙන් වැලකී විපාක නොදෙයි.

12. “යොගෙට්ඨ චුත්ත නරෙහෙව පසොග සම්පදෙත්‍රං නජා
නාති නසංසකල්‍යාණකමං පසොග විපතනිපති බාලහං නවිපව්වති”
තේරුම, යමෙක්තෙම යටකී ක්‍රමයෙන් ලගටගායුතු කාලය
නොදනිද්ද? පහළගායුතු කාලය නොදනිද්ද? ඒ ඒ කටයුතු කල
යුතු කාලය නොදනිද්ද? ඔහුගේ කුශලකමීය පුසොග විපතනියෙන්
වැලකී විපාක නොදෙයි.

13. “කල්‍යාණ කමෙමන පන සුගතිහෙව නිබ්බන්ධනානසංසතං
ගතිසම්පතනිං ආගමම විපව්වතිනාම” තේරුම, කුශලකමී
යෙන් සුගතියක උපත්තැනැත්තෙකුට ඒ කුශලකමීය සුගති උපපත්ති
ගයි කියකලද ගතිසම්පතනියට පැමිණ විපාකනොදෙයි.

14. “රුජරුජ මහාමනකාදීනං කුලෙනිබ්බන්ධනා උපබ්
බ්බිපතනිං පතනසං අතනහාව සම්බිසං ගිතසං දෙවනගෙර සමුසසිත
ජිනනතොරණ සදිසං අතනහාව දිසවා ඉමසං මපරජ්ජ සෙනාපති
භණ්ඩාගාරිකට්ඨානාදීති අනුච්ඡිකානිති දහරසෙසව සනොගාති
ගානනනනිති දෙනති” තේරුම, රජරජ මහආලේඛ ආදී කුලයක

ඉපදු ගර්භමයන්ගෙන් සමප්‍රණීත ආත්මභාවයෙහි පිහිටියාවූ නැතැත්තනුගේ දෙවිනුවර නැගු රන්තොරණක් හා සමානවූ ආත්ම භාවය දැක මොහුව සුවරජ සෙනෙවි භාණ්ඩාගාරික ආදී නන්තුරු දීම සුදුසුයයි ලදරුකාලයෙහිම එසේදෙත්. මේ කුශලකමීය උපති සම්පන්නියට පැමිණ විපාකදෙන ආකාරයි.

15. “සොපඨම කපපිකෙසුවා සුලභනන පානෙවාකාලෙ නිබ්බනනති නස්සකලකණ් කමම. කාලසම්පන්නිං ආගමම විපච්චති” තේරුම, යමෙක්තෙම ප්‍රථම කලපිකයන් කෙරෙහි හෝ සුලභවූ ආහාරපාන ඇති කාලයෙහි හෝ මිනිස්ලොව උපදිසිද? ඔහුගේ කුශලකමීය කාලසම්පන්නියට පැමිණ විපාකදෙයි.

16. “යොවුනන නසෙනෙව පසොතං සම්පාදෙත්තුං ජානාති නස්සකමම. පසොග සම්පන්නිං ආගමම විපච්චතිනාම” තේරුම, යමෙක් යටකි පරිද්දෙන් ප්‍රසොග සම්පන්නිය මනාකොට දැනිසිද? ඔහුගේ කුශලකමීය ප්‍රසොගසම්පන්නියට පැමිණ විපාකදෙයි.

මම අතිබමි පසංඛායෙන් වදාල සොලස්කම්යෝයි.

අතිබමින සත්තෙවං කමමිං සොලසධානවෙ
දෙසනාදි නසෙනනි වණ්ණනා වණ්ණිනා අං.

සොබ්බ කම්ම ඡන්දායි.

ප්‍රතිසමන්ද මාග්ගිකයන් කම්දෙලොයෙක් බෙදනලදහ. ඒ මෙසේයි:—(1.) අහොසිකමම. අහොසිකමම විපාකො. (2.) අහොසි කමම. නාහොසිකමම විපාකො. (3.) අහොසිකමම. අත්තිකමම විපාකො. (4.) අහොසිකමම. නත්ති කමමවිපාකො. (5.) අහොසිකමම. හවිස්සති කමමවිපාකො. (6.) අහොසිකමම. නහවිස්සති කමම විපාකො. (7.) අත්තිකමම. අත්තිකමමවිපාකො. (8.) අත්තිකමම. නත්ති කමම විපාකො. (9.) අත්ති කමම. හවිස්සති කමමවිපාකො. (10.) අත්ති කමම. නහවිස්සති කමමවිපාකො. (11.) හවිස්සති කමම. හවිස්සති කමමවිපාකො. (12.) හවිස්සතිකමම. නහවිස්සති කමමවිපාකො. මනොරථපුරුණියි,

1. යම් කුශලාකුශල කම්යෙක් අතිනකාලයෙහි රැස්කරණ ලද්දේ අතිත කාලයෙහිම විපාකවාරය ලැබුයේද? ප්‍රතිසන්ධි තෙණ දෙන කම්ය ප්‍රතිසන්ධිතෙණ දුන්නේද, රූප උපදවන කම්ය රූප ඉපදවිද ඒ කම්ය අහොසි කමම. අහොසි කමමවිපාකයයි කියනලදී.

2. යම් කමියක් වනාහි අනිත්‍යකාලයෙහි රැස්කරණලදුව අනිත්‍ය කාලයෙහිම විපාකවාරය නොලැබීද, ප්‍රතිසංස්කෘත කමිය ප්‍රතිසංස්කෘත රූපජනක කමිය රූපද නිපදවන්නට නොහැකිවිද? ඒ කමිය අභ්‍යන්තරවම නාශයට පත්වන විපාකයකි කියනලදී.

3. යම් කමියක් අනිත්‍යයෙහි රැස්කරණ ලද්දේ මේ වනාන්ත කාලයෙහි ලබනලද විපාකවාරය ඇත්තේවිද ප්‍රතිසංස්කෘත සහ රූප ලදවන කමිය ප්‍රතිසංස්කෘත සහ රූප ලදවා සිටියේද? ඒ කමිය අභ්‍යන්තරවම අනිත්‍යවිපාකයකි කියනලදී.

(4.) යම් කමියක් අනිත්‍යයෙහි රැස්කරණ ලද්දේ මේ ආත්මයෙහි නොලැබෙනලද විපාකවාර ඇත්තේද, පිළිසදරු නිපදවන්නට නොහැකිවිද, ඒ කමිය අභ්‍යන්තරවම නාශයට පත්වන විපාකයකි වදාරනලදී.

5. යම් කමියක් අනිත්‍යයෙහි රැස්කරණ ලද්දේ මතු ජන කාලයෙහි විපාකය ලබන්නේද ප්‍රතිසංස්කෘත නිපදවන කමිය ප්‍රතිසංස්කෘත රූපජනක කමිය රූපත් නිපදවන්නට හැකිවන්නේද, ඒ අභ්‍යන්තරවම නාශයට පත්වන විපාකයකි කියනලද්දේය.

6. අනිත්‍යයෙහි රැස්කරණ යම් කමියක් මතු ජන කාලයෙහි ප්‍රතිසංස්කෘතයෙකු නොදෙන්නේද රූප නිපදවන්නේද ඒ කමිය අභ්‍යන්තරවම නාශයට පත්වන විපාකයකි කියනලද්දේය.

7. මෙම ආත්මයෙහි රැස්කරණලද යම් කමියක් මෙම ආත්මයෙහිම විපාකවාරය ලබනිද ඒ කමිය අනිත්‍යවම අනිත්‍යවම විපාකයකි කියනලද්දේය.

8. මෙහිදී රැස්කරණලද යම් කමියක් මේ ආත්මයෙහි විපාක නොලැබේද? ඒ කමිය අනිත්‍යවම නාශයට පත්වන විපාකයකි කියනලදී.

9. යම් කමියක් වනාහි මේ ආත්මයෙහි රැස්කරණලද්දේද? අනාගතයෙහි විපාකවාරය ලබන්නේද? ප්‍රතිසංස්කෘත ගුණදෙන කමිය ප්‍රතිසංස්කෘත ගුණදෙන්නට රූප ලදවන කමිය රූප ලදවන්නට හැකිවේද? ඒ කමිය අනිත්‍යවම නාශයට පත්වන විපාකයකි කියනලද්දේය.

10. යම් කමියක් මතු විපාකවාරය නොලැබෙන්නේද? ප්‍රතිසංස්කෘත ජනක කමිය ප්‍රතිසංස්කෘත රූප ජනක කමිය රූපයද ලදවන්නට නොහැකිවන්නේද? ඒ අනිත්‍යවම නාශයට පත්වන විපාකයකි කියනලද්දේය.

11. යම් කමියක් අනාගතයෙහි රැස්කරන්නේද? විපාකවාරයත් අනාගතකාලයෙහි ලබන්නේද? ප්‍රතිසංස්කෘත ජනක කමිය ප්‍රතිසංස්කෘත රූපජනක කමිය රූපයත් අනාගතයෙහි ලද වන්නේද? ඒ කමියනම් නාශයට පත්වන විපාකයකි කියනලද්දේය.

12. යම් කමිසක් මතු රැස් කරන්නේද? විපාකවාරය කොළඹන්නේද? ප්‍රතිසංගී ජනක කමිස ප්‍රතිසංගීයත් වස්ත්‍ර: ප්‍රසාදදී රූප උපදවන කමි එම රූපත් උපදවන්නට නොහැකිවන්නේද? ඒ කමිස තෙමේ හවිසසනිකමම. නහවිසසනි කමවිපාකොගී කියන ලද්දේය

මේ ප්‍රතිසංගීද මාගිපාසාස මාදල කමිසෝයි.

පටිසමිදි නසංපනන කමම මාදසධා හවෙ
දෙසනා දිනසොනව. වණ්ණයි. කමවණ්ණන.

මාදල කමිවණ්ණයි.

යටකියනලද දුභමිවෙදුදින්නගේ වගයෙන් දක්වනලද කුසලා කුසල කමිසත් අතුරෙන් කුසල කමිස සම්ප්‍රකාරයෙන් ඉපවිපාක යක්ම සිදුකරදෙනබැවින්ද සාර සියලු දුකින් නිදහස් ඒකානන් සදුකාලික සානන නිවන්සැප ලැබීමට උපනිශ්‍රයවන බැවින්ද ඒ කුසල කමිස හොඳ නුවනින් අහපත්ලෙසම රැස්කර තබාගතයුතු වේ. එහෙයින් සියල්ලන්ට වැඩිමිණිස ඊට සුදුසු ක්‍රමයමෙහි දක්වනු ලැබේ.

සියලු කුසල්වලට මුල් අත්තිවාරම වන කාමාවචර කුසල් සිත් (8) කි.

ඒ අවනම් 1. සංතෝස වියයුතු යම්කිසි අරමුණක්ලැබ තුටුපහවු විමත් සමසක්දූෂිත පෙරවුකොට ගැණීමත් නොපසුබටවීමත් ඇති එක්සිතක.

2. එසේම තුටුපහවු විමත් සමසක්දූෂිත පෙරවුකිරීමත් කෙරෙමිද? නොකෙරෙමිද? යනාදිවගයෙන් පසුබටවීමත් ඇති එක්සිතක.

3. එසේම තුටුපහවු විමත් සමසක්දූෂිතයෙන් තොරවීමත් නොපසුබටවීමත් ඇති එක් සිතක.

4. එසේම තුටුපහවු විමත් සමසක්දූෂිතයෙන් තොරවීමත් පසු බටවීමත් ඇති එක් සිතක.

5. සන්තෝස අසන්තෝස දෙයාකාරයම නැතිව මධ්‍යස්ථ ලිලාවෙන් යුක්තවීමත් සමසක්දූෂිත පෙරවුකර ගැණීමත් නොපසු බටවීමත් ඇති එක් සිතක.

6. එසේම සන්තෝස අසන්තෝස දෙයාකාරයම නැතිව මධ්‍යස්ථ ලිලාවෙන් යුක්තවීමත් සමසක්දූෂිත පෙරවුකර ගැණීමත් පසුබට වීමත් ඇති එක් සිතක.

7. එසේම සන්නාය අන්තෝය දෙයාකාරයෙන්ම තොරව මධ්‍යස්ථ ලීලාවෙන් යුක්තවීමත් සමයක්දැක්වියෙන් තොරවීමත් තොරපසුබටවීමත් ඇති එක්සිතක.

8. එසේම මධ්‍යස්ථ ලීලාවෙන් යුක්තවීමත් සමයක්දැක්වියෙන් තොරවීමත් පසුබටවීමත් ඇති එක්සිතක යනාදී (8) යි.

මේ අවදේනා අතුරෙන් සමයක්දැක්විය පෙරවුනකට ඇතැයි කියනලද ඥානමිත්‍රයුක්ත (4) ත්‍රිභවක කුසලයෝයි.

සමයක් දැක්විය පෙරවුනකට නැතැයි කියනලද ඥානමිත්‍රයුක්ත (4) වී භවක කුසලයෝයි.

ඒ වනාහි ත්‍රිභවක උපකාෂ්ට කුසලය ත්‍රිභවක ඔමක කුසලය වීභවක උපකාෂ්ට කුසලය වීභවක ඔමක කුසලයයි චතුර්විධ වෙයි.

ත්‍රිභවක උපකාෂ්ට කුසලයනම් අලෝභ අද්‍යය අමෝහ යන භවක තුනින් යුක්තවූද පින කරන්ට මත්තෙහුත් පසුපත් හොඳ වෙනතා ඇතිවීමත් පරිසුඛ භාවය ලද්දවූද කුසලකමීයවේ. එබඳු ත්‍රිභවක කුසලයද උසස් පහත් දෙවිධියක් වන්නේය. එයින් උසස් ක්‍රමය ත්‍රිභවක උපකාෂ්ටයයිද පහත් ක්‍රමය ත්‍රිභවක ඔමක යයිද දහසුතුය—කියනලද භවක තුනින් යුක්තවූ පෙර පසු වෙනතා හොඳින් සම්පූර්ණවූනාවූ ඒ මේ ත්‍රිභවක උපකාෂ්ට කුසල කමීය එකම ත්‍රිභවක පරිසුඛයක්දී සියදහස් ගණන් ජාතිවල සියදහස් ගණන් ප්‍රවෘත්ති විපාක සොලස බැගින් නොණදෙත්තේය ඒ සොලසනම් සභවක විපාක අවය, අභවක විපාක අවය යන මේ සොලසයි. පහත් ක්‍රමයයි කියනලද ත්‍රිභවක ඔමක කුසලයනම් යම්කිසි දුකමානාදී පිනක් කරන්තාවූ වෙලාවේදී යටකීලය අලෝභ, අද්‍යය, අමෝහ යන අඩගායෙන් යුක්තව ඥාන මිත්‍රයුක්තව කරගත් කුසලය නුඹත් ඒ කුසල වෙනතාවලට මුලිනුත් අතිනුත් යම් යම් අකුසල් සිත් පිරිවර වශයෙන් ලැබීමෙන් හෝ කුසලය කරගත් පසු ඒගැන විපිළිසර කරගැනීමාදි වශයෙන් හෝ එකී ත්‍රිභවක කුසලය කිලිටුකරගන්තාවූ ලාභක කරගන්තාවූ යටිතාව වන්නේය.

විභවක උපකාෂ්ට කුසලයනම් අලෝභ අද්‍යය යන අඩග දෙකින් යුක්තව කරගත් විභවක කුසලය පෙරපසු ඇතිවුන සිත් හොඳ කුසල් විමෙන් යටිතාවයෙන් උපකාෂ්ටවූයේ වෙයි. යටිතී ත්‍රිභවක ඔමක කුසලයත්, විභවක උපකාෂ්ට කුසලයත් යනමේ දෙකොටස සමානවේ. එහෙයින් එක එක ප්‍රතිසංකී විපාක යක් බැගින්දී ප්‍රවෘත්ති කාලයෙහි විපාකයින් දෙලොස බැගින්

උපදවන්නේය. එනම් ඥාන විප්‍රසූක්‍ය විපාක (4) ය අහෙතුක විපාක (8) ය යන මේ දෙලෙසයි. ඥානමිප්‍රසූක්‍ය විපාක (4) නුපදවයි. සඟර සැරිසරන්නවුන්ට ඥානමිප්‍රසූක්‍ය භාවය තරම් ශ්‍රේෂ්ඨ වියතුවක් ලැබීමට තැනිතුව දක්වනුය. විහෙතුක භිමක කුසලයනම් අලෝභ අද්‍යෙය යන හෙතු දෙකින් කරගත් කුසලයයි, හේවතාහි පෙරහේම ඊට පූර්වයෙන් ඇතිවන වෙනතා තරක්වීමෙන්ද පසු පසු ඇතිවන වෙනතා තරක්වීමෙන්ද ලාමකකරගැනීමෙහි කියනලද අයහපත් සම්භාවයෙන් යුක්තවූ කුසලයයි. දෙවදුරුම නැතිවීම විහෙතුක කියන්නේ ඥානවිප්‍රසූක්‍ය කුසල් (4) වයි. විහෙතුක භිමක කුසලය අහෙතුක ප්‍රතික්ෂේපයදී පවත්නා කාලයෙහි පෙරකි විහෙතුක විපාකද නොදී ත්‍රිහෙතුක විපාකද නොදී අහෙතුක විපාක 8 ක්ම කෙණ්දෙන්නේය.

අභිධම්ම සඟර පාරප්‍රාපත අනුරුඛාවාසෙහි තතමයන් වහන්සේ ඒබව මෙසේ දැක්වයි.

අභිධම්ම ණි සංග්‍රහයෙහි “තිහෙතුක මුක්කධං කුසලං තිහෙතුකං පටිසංඝිං දත්වා පටිකොත සොලස විපාකානි විපච්චති, තිහෙතුක මොචකං විහෙතුක මුක්කධංව කුසලං විහෙතුකං පටිසංඝිං දත්වා පටිකොත තිහෙතුකර භිතානි වාදස විපාකානි විපච්චති විහෙතුක මොචකං පනකුසලං අහෙතුක මෙව පටිසංඝිං දෙති” යනුයි.

ත්‍රිහෙතුක උපකාශවූ කුසල් කරගත් තැනැත්තෙකුට ලැබෙන ඉන්ධ්‍ර විපාක ප්‍රමාණානික්‍යානනයි වතුර ගලන්නාක්මෙන් බන සම්පත්ද, ගුණනුවන සම්පත්ද, දරු සම්පත්ද රිසිසේ ලැබෙයි. සඟර උපදින්නන්ට දුකින් නිදහස ලැබීමටද ශ්‍රේෂ්ඨ හෙතුව ඥාන විප්‍රසූක්‍යභාවයයි බසන මා හී එ ලා දී ය ද ත්‍රිහෙතුකයාවමුත් සෙස්සන්ට නොලැබේ. ත්‍රිහෙතුක උපකාශව පින්කරන්නන් දූන් සොයාගැනීම ඉතා දුළිඟයි නැතම් මිත්‍රකම් ලාභප්‍රයෝජන කීහී ප්‍රශංසා යනාදී නොයෙක් ආකාරයෙන් ත්‍රිහෙතුකත්වයට සහ ත්‍රි හෙතුක උපකාශව භාවයටද හානි පැමිණෙනබව පෙනේ ප්‍රති සනි විඥන ජනක කම්ස යම් යම් ලෙසක් නම් ගති සනතානායද ඒ ඒ ලෙසට නිමිතවී ක්‍රියාකරන්නේයි.

තිහෙතුකං උක්කධං තිහෙතුකංව භමකං
 විහෙතුකං උක්කධං විහෙතුකංව භමකං
 ඉතිවුත්තානි කම්මානි සොලස වාදසංඝිච්ච
 විපාකානි දදහනිති වුත්තමෙසං යථාරහං

ත්‍රිහෙතුකාදි සෙදයි.

“කමෙහිපු සැසඳු වසුනි ගොවරාබිපතිනිව,
කමමිනිනාදි නොවෙව ගණනා නිස කොට්ඨෙදු.

සත්‍යවත් දුනාදි දහපුණ්‍යක්‍රියා වසතුන්ගේ වශයෙන්ද රූපා
ලමිනාදි ඡායාලමිනකයන්ගේ වශයෙන්ද ඡන්ද විතත විරිය විමංසා*
යන සතර අධිපතින්ගේ වශයෙන්ද කායකම් චිත්තමි මනොකමි
යන ත්‍රිවිධකමිසන්ගේ වශයෙන්ද භීත මධ්‍යම ප්‍රණීත යන භීත
ත්‍රිකයාගේ වශයෙන්ද යවකි කාමාවචර කුසල විතතයන්ගේ
ප්‍රහෙදයෝ දක්වනලදහ කෙසේදයත්?

“දුනං සිලංච භාවනා පනති පනනානු මොදනා
මෙය්‍යාවචවා පමායංච දෙසනා සුනි දිට්ඨිසු”

සත්‍යවත් දක්වනලද දහ දුතවසතුන් අතුරෙන් එකෙකි දුත
වසතුචක්ති කුසල් සිත් අව අව බැගින් ලැබීමෙන් දහ පුණ්‍යක්‍රියා
යෙහි (80) විතතකෙතෙක් වෙති. ඒ (80) විතතයෝ රූප, ශබ්ද, ගන්ධ,
රස, සප්තී, ධම් යන අරමුණු සය අතුරෙන් එකෙකි අරමුණෙක්හි
(80) බැගින් අරමුණු සයව සගුණ කරණ ලද්දහු විතතයෝ (480)
දෙනෙක්වෙති. මෙයින් (240) ක් ඥාන සම්ප්‍රයුක්තවෙති. (240) ක්
ඥාන විප්‍රයුක්තවෙති. එයින් ඥානවිප්‍රයුක්ත (240) විතතයෝ විමංසාබි
පතිය හැර ඉතිරි ඡන්දබිපති, විරියාබිපති, විතතාබිපත යන තුණ
අතුරෙන් එකෙකි. අධිපතියෙහි (240) බැගින් තුන්ගුණ කරණ
ලද්දහු විතතයෝ (720) ක් වෙති. ඥානසම්ප්‍රයුක්ත (240) විතතයෝ
සතර අධිපතින්ගේම වශයෙන් එකෙක්හි (240) බැගින් සතර
ගුණ කරණ ලද්දහු (960) ක් වෙති. කියනලද (720) ද, (960) ද
එකතුකලාම විතතයෝ (1680) ක් වෙත් ඒ (1680) විතතයෝ කායකම්
චිත්තමි මනොකමියන් අතුරෙන් එකෙකි කමියෙක්හි (1680)
බැගින් තුන්ගුණකරණ ලද්දහු (5040) ක් සිත් වෙති. (5040) ක්
විතතයෝ භීත මධ්‍යම ප්‍රණීත හෙදයෙන් තුන්ගුණ කරණලද්දහු
(15120) වෙති. කාලදෙයාදි හෙදයෙන් ප්‍රමාණ නැත.

මේ වනාහි ශාරීපුත්‍රසථවිර කෘත අභිධම්මානුසංග්‍රහව්‍යාකෘතානති
දර්ශනක්‍රමයවේ.

කාමපුසැසඳුං පසැසඳුමසු ගොවරාදි වසාපන,
පණ්ණරස සහසංච සනංච විසතිසියා.

(15120) ප්‍රහෙදයි.

කාමාවර කුසලවිතත වර්ණනායි.

* ඡන්දකම් කරනු කැමැත්තැ, විරියකම් උත්සාහයයි. විතත
කම් සිතයි. විමංසානම් ප්‍රඥයි. කරනු කැමැත්ත අධිකකොට අතික්
තුණ දුම්බලවැඩි කාමාවචර කුසල්සිත් ඡන්දබිපති නම්. ඉතිරි තුණත්
මෙසේයි.

මීට අනතුරුව ව්‍යුති ප්‍රතිසංස්කරණ දක්වනු ලැබෙන්නේ සතියන්ගේ මරණ සිදුවන ක්‍රමයත් ප්‍රතිසංස්කරණ සිදුවන ක්‍රමයත් බ්‍රහ්මයෙන් වෙසෙසින් ඉගෙනගතයුතු ඉතාම සාරවත් ධර්මකොට්ඨාසයවේ යමෙන් ඒ නොදන්නේ නම් හෙතෙම නිසංගතයාන මූලාවන මුළු සුදාලයෙක්වේ.

අතිධර්මානුසාරී සංග්‍රහවෙති. “ආයුකාන්තයන කම්මකාන්තයන උභයකාන්තයන උපවේෂදක කම්මුතාති චතුරාර්ථකාන්තයන” යනුවෙන් මරණය සිදුවන සතරක්‍රමයක් දක්වා තිබේ. ආයුකාන්තයන යනු ආයු කෙලවරවීමෙන් සිදුවන මරණයයි. යම් සතියෙකුගේ කම්බලය සකත්මත්ව තුබුණත් කාලයට අයත් ආයුසය ගෙවී තිබේ නම් ඔහුට මරණය පැමිණෙයි. මේ ආයුගෙවීමෙන් මරණය වන අන්දමයි. කම්මකාන්තයන යනු කම්ම කෙලවරවීමෙන් සිදුවන මරණයයි. යම් සතියෙකුගේ කාලානුරූපව පවතින ආයුබලය දීඝීව තුබුණත් තෘතීය පූර්වකම්මකාන්තය කෙලවරවීම මරණය සිදුවෙයි. එහෙයින් අතැම් සතියෝ මව්ගැබේදීද, අතැම් සතියෝ ඉපද දවසින් දෙකින්ද, අතැම් සතියෝ මාස කීපයකින්ද යනාදී වශයෙන් මෘතෙති කම්මකාන්තය ඉවර බැවිනි. මේ කම්මකාන්තය වීමෙන් මරණය සිදුවන අන්දමයි. උභයකාන්තයන යනු අතැම් සතියන්ට ආයුසයත් කම්මයත් යන දෙකම එකවර කෙලවර වීමෙන් මරණය වීමයි. යටතිය ජාතිවලින් ගෙන එන ලද කම්බලයත් ඉවරවීම මේ ඒකාලයට අයත් පරමායුසත් ඉවරවීම මරණය සිදුවේ. මේ උභයකාන්තයන යන ක්‍රමයෙන් මරණය සිදුවන අන්දමයි. උපවේෂදක කම්මුතාති යනුවෙන් අතැම් සතියෙකුට කාලයට සුදුසු ආයුසත් නිබ්බේදී කම්මයත් නිබ්බේදී පෙරජාතියක හෝ වත්මන් අත්බැවිහි හෝ කලයම් කම්මයක් හතරුවශයෙන්වත් මරණය ගෙන දේද කලාබුරුජාදීන්ට මෙකී. හේ වනාහී උපවේෂදක කම්මයෙන් මරණය සිදුවන අන්දමයි—ප්‍රදීපය මීට උපමායි.

පත්තුවෙන යම්කිසි පහණක් සතර ප්‍රකාරයකින් නිවෙනු හැකිය. තෙල්පිඬියදී පාන්වැටිය කෙලවරවීමෙන්ද, පාන නිවෙනු හැකිය. පාන්වැටිය නිබ්බේදී තෙල් කෙලවර වීමෙන්ද නිවෙනු හැකිය. තෙලුන් පාන්වැටියත් යන දෙකම එකවර කෙලවරවීමෙන්ද පාන නිවෙනු හැකිය. තෙලුන් නිබ්බේදී පාන්වැටියත් නිබ්බේදී හුලන් වැදීමාදී අන්‍ය උපක්‍රමයකින්ද නිවෙනු හැකිය. තෙල්පිඬියදී පාන්වැටිය නිවීමෙන් ආයුසය මරණය දහසුගාය. පාන්වැටිය නිබ්බේදී තෙල් ඉවරවීමෙන් පාන නිවීමෙන් කම්මසය මරණය දහසුගාය. පාන්වැටියත් තෙලුන් යනමේ දෙකම එකවර ඉවර වීමෙන් පාන නිවීමෙන් උභයසය මරණය දහසුගාය. තෙලුන්

නිබ්බදි පාත්වැටියත් නිබ්බදි හුලන් වැදීමාදි යම්කිසි උච්ඡරකින් පහණ නිවීමෙන් උපවේශ්ඨක කම් මරණය දහසුතුය. පත්තුටෙන පාන ජීවත්වෙන සකියාමෙන් දහසුතුය.

පාත්වැටිය ඉවරවීමෙන් පාන නිවුනාම පාත්වැටිය ඉවරවීම් හේතුටෙන් එසේ නිවුණේය. එය අනිත්‍යයෙනැයි සලකනවා විනා ඊට සොක කරන්ට කරුණක් නැත. කමීය ඉවරවීම් හේතුටෙන්ද ඒ එසේමටෙයි. එය අනිත්‍යයි සලකනවා විනා ඊට සොක කරන්ට කරුණක් නැත තෙල් ඉවරවීමෙන් පාන නිවුනාම තෙල් ඉවරවීම් හේතුටෙන් පාත්වැටිය නිවුණේටෙයි. ඒ අනිත්‍යයි සලකනවා විනා ඊට සොකකරන්ට කරුණක් නැත තෙත්සියල්ලද මෙසේයි. කියනලද චතුර්විධ ප්‍රකාරයෙන් මරණය සිදුවනවිට සකියාමේ ආයුපාලනය ලක්ෂණකොටඇති ජීවිතෙත්සිය ප්‍රතිචිතතයෙන් නැතිටෙයි. එවිට මැරුණෙයි කියති. මේ මරණාසන්න කාලයේදී ඇතිවන විභ්‍යා විචිත්‍ර චක්ඛුමාර විචිය, ශ්‍රොත්‍රමාර විචිය, ස්‍රාණමාර විචිය, ජීවහාමාර විචිය, කායමාර විචිය, මනෝමාර විචියයි වෙඩිබවෙනි. එයින් චක්ඛුමාර විචිය ජවනයට අනතුරුව ප්‍රතිස ජවන භවබ්‍රහ්මට අනතුරුව ප්‍රතිස තද්‍ර මමණයට අනතුරුව ප්‍රතිස තද්‍ර මමණ භවබ්‍රහ්මට අනතුරුව ප්‍රතිස යයි මෙසේ සතර ප්‍රකාරයෙන් ඇත්තේය. එහි විචිත්‍රසාරය නම් අනිත්‍ය භවාබ්‍රහ්ම, භවාබ්‍රහ්මචලනය, භවාබ්‍රහ්මපවේශ්ඨය, පක්ඛමාරවජිතය චක්ඛුර් විභ්‍රතය, සමච්චිත්තය, සංතීරණය, වොච්චනය ඊට අනතුරුව මරණාසන්න ජවනය පස්වරක් සහ ප්‍රතිසද මරණාසන්න ජවනය පස්වරක් භවබ්‍රහ්ම වරක් සහ ප්‍රතිසද මරණාසන්න ජවනය පස්වරක් තද්‍ර මමණය දෙවරක් සහ ප්‍රතිසද මරණාසන්න ජවනය පස් වරක් තද්‍ර මමණය දෙවරක්ද භවාබ්‍රහ්ම සහ ප්‍රතිසද, සිදුවෙයි. ඊට අනතුරුව අලුත් භවයෙහි ප්‍රතිසනියලැබ භවාබ්‍රහ්ම පසලොස්වරක් හෝ සොලොස්වරක් හෝ මනෝමාර වජ්ජනය සහ භවනිකනතික ලොභ ජවන (7) වරක්ද විමෙන් යථාර්ථ භවබ්‍රහ්ම පතනයවේ. මේ නයින්ම ශ්‍රොත්‍ර ස්‍රාණ ජීවහා කායමාර විචිත්‍රද දහසුත්තාහුය. සියලු මරණාසන්න විචිත්‍ර මෙසේ සතර ප්‍රකාරයෙන් පිඩුකලවිට (20) සම විස්සෙක්වෙන් මෙසේ මැරෙන්නාවූ කාලයෙහි ඒ භවයෙහි හෝ පෙර භවයන්හි හෝ රැස්කරණලද ප්‍රතිසනිජනක කම්මයක් හෝ ඒ කම්මයකරණ කාලයෙහි ඊට අයත් කම්ම නිමිත්තක් හෝ අනතුරු උපදින භවයෙහි ලැබියයුතු ගතිනිමිත්තක් හෝ කම් බලයෙන් ජවාරයෙන් එකෙක්හි ඊට සුදුසුලොභ අරමුණුවී වැටෙයි. වෙනි කම්ම නම් කුසලපක්ෂයෙන් නම් දන්දිලාදිත්ද අකුසල පක්ෂයෙන් ප්‍රාණඝාතාදීන්ද පිළිබද වෙනතැයි ඒ කම්මය ඒ අත්බැඳිහි හෝ පෙර අනන්ත සංසාරයේදී හෝ කාලයෙහි යම්කිසි කුසලාකුසල කම්මයකි. කම්මනිමිත්ත නම් කුසලපක්ෂයෙහි බුදුන්ට

මලක්ඛිද්වාරානම් ඒ මලහෝ බුබුරුපයවෙයි. අකුසලපක්ෂයෙහි සතෙකුට වෙහිතිබුද්ධානම් ඒ නුවක්කුට හෝ ඒ සතාවෙයි. ගති නිමිත්තනම් දෙවිලොව ඉපදීමට හෙතු දිව්‍ය විමාන දිව්‍ය උයන් ආදී නිමිතිද මනුෂ්‍ය ලෙකයෙහි ඉපදීමට හෙතු මත්වාදෙලි ආදී නිමිතිද, නිරයෙහි ඉපදීමට හෙතු ගිහිදුල් යමපල ආදී නිමිතිද, ප්‍රේත ලෝකයෙහි උපදින කෙකෙක්කම් ඡළිඝ්‍ර රූප ආදී නිමිතිද, කම්බලයෙන් පෙනෙයි. කම්මය කම්මනිමිත්ත ගතිනිමිත්ත යන මේ තුනින් කම්මය අතීතවූයේවෙයි. කම්මනිමිත්ත අතීතත්වෙයි. වර්තමානත්වෙයි. ගතිනිමිත්ත වර්තමානත්වෙයි. මේ 'ත්‍රිවිධ ප්‍රකාරයම වෙන්වේ කාමලොකයෙහිය. එනම් මිනිස් ලොව සහ සද්දෙවිලොවත් සතර අපායත් යනමේ ස්ථානවලයි. රූප ලෝකවල උභයත්තිය ලබන්නන්ට කම්මනිමිත්තයෝම අරමුණු වෙන්, අසංඝසත්තියන්ට පමණක් පටවි අපො තෙජෝ වායෝ වණිණි ගනු රස ඔජා ජීවිතෙද්දී යන ජීවිත නවකය කම්බලයෙන් ප්‍රතිසංවිධයයෙන් ජනිතවේ.

යටකියනලද ප්‍රකාරයෙන් යමකිසි කම්මයක් හෝ, කම්මබල යෙන් ඇතිවන කම්ම නිමිත්තක්හෝ ගති නිමිත්තක් හෝ සද්දරින් එකකට ගවුම් ආ කල්හි මුනිවිත්තයෙන් ජීවිතෙද්දී සිදුනාව පසු එම කම්මාදියෙහි එල්ලිගෙන ප්‍රතිසංවිධි විඤ්ඤා විත්තය අතිත්භවයෙහි ප්‍රතිසංවිධි වශයෙන් ඇතිවන්නේය. ප්‍රතිසංවිධි විඤ්ඤා විත්තය නම්භව දෙක එකට ගලපන්නාවූ සිත්ත යනමේ තේරුමයි. මනුෂ්‍යව උප දින කෙණෙක් නම් ඒ ප්‍රතිසංවිධි විඤ්ඤා ගා සමගම කලලරූපය ගවගන්නේය. මනුෂ්‍ය ඇසට නොපෙනෙන නරම් ඉතා සියුම්වූ රූපයකි. ඒ ඉතා සියුම් කලලරූපයෙහිද කාය දසකය, භාව දසකය, වසනු දසකයයි, කම්මජ රූප (30) ක් ඇත්තානුයයි දත යුතුය. සිත් පරමපරව වශයෙන් බලනවිට එක සිතක් ඇතිව නැති වූවාට පසු තව සිතක් ඇතිව නැතිවීම මේ ක්‍රමයෙන් සිත්ඇතිවෙමින් නැතිවෙමින් පරමපරව නොසිදු පැවැත්ම ජීවත්ව සිටිනවිටද යථාභාවේ මුනි සිතින් මැරෙන විටද කම්මාදියෙහි එල්ලිගෙනම ප්‍රති සංවිධි විඤ්ඤා සිතත් ජීව අනතුරුව එහිම එල්ලි පවත්නා භවාධිග සිතත් යනාදී ක්‍රමයෙන් කලින් පරිද්දෙන්ම රථවක්‍රය මෙන් සිත් පරමපරව නොසිදු පවත්නීය. එහෙයින් එකභවතියන් එකම සත්තා මය අමුතු සත්තයෙන් නොවන්නේය. මෙහෙය සිටින මිනිසෙක් රැහැණක එල්ලි ගහින් එහොඬව පැනීම මිට උපමායි. එහි වෙහොඬනම් මේ භවයයි එහොඬනම් අතිත් භවයයි. මිනිසානම් විත්තපරමපරයි. ගෙනම් මරණයයි. රැහැණනම් කම්මාදියයි විත්තපරමපර නැමති පුරුෂයෙකු මේ කම්මාදිය නැමති රැහැණෙහි එල්ලි මරණ නැමති ගහින් එහොඬ නැමති අතිත් භවයට පැන

ගත්තේයයි තේරුම් ගතයුතු වේ. ජීවත්ව සිටින අවස්ථාවෙහි මෙන් මැරෙන අවස්ථාවෙහිද වින්‍යාසරම්පත්ව එකක්දැර එකක් නොසිදු පවත්නා හෙයින් එකම සත්‍යය වෙයි. මේ පඤ්චස්කන්ධයෙන් යමක් ඒ භවයට තෙණ නොගිය හෙයින් නෘතනිතයින් එම සත්‍යයන් නොවෙයි. සතල සත්‍යයන්ගේම කම්ම බලයෙන් ඇති කරදෙන ප්‍රතිසංක්‍රීය සත්‍යයන් වෙති. එනම්, අපාය ප්‍රතිසංක්‍රීය, කාමසුභති ප්‍රතිසංක්‍රීය, රූපාවචර ප්‍රතිසංක්‍රීය, අරූපාවචර ප්‍රතිසංක්‍රීය යන මේ සතරයි.

ඔවුන් අතුරෙන් අකුසල විපාක උපෙක්‍ෂා සහගත සංතීරණ සිත නරක තීර්ඝන් ප්‍රෙන අසුර යන මේ සතර අපායෙහි සතුන්ගේ ප්‍රතිසංක්‍රීය වේ. කුසල විපාක උපෙක්‍ෂා සහගත සංතීරණ සිත කාම සුභතියෙහි මනුෂ්‍යයන්ගේ සහජාත්‍යාකිඡාති බබ්බදි අහෙතුක සත්‍යයන්ගේද භූමි නිශ්‍රිත විනිපාතික අසුරයන්ගේද ප්‍රතිසංක්‍රීය වේ. “සොමනස්ස සහගතං ඤාණං සමපයුත්තං අසංඛාරිකා” යනාදී මහා විපාකයින් අටදෙන මනුෂ්‍යයන්ගේ සහ සදෙව්ලොව දෙවියන්ගේද ප්‍රතිසංක්‍රීය වෙති.

“විතකක විචාරජීති සුඛෙකගාතා සතිතං පඨංජකානා විපාක විතකං” යනාදී රූපාවචර විපාකයින් පස අසංඥාසත්‍යය හැර සෙසු බ්‍රහ්මපාරිසද්දය බ්‍රහ්මපුරුෂිතය යනාදී වූ බ්‍රහ්මලොක පසලොසක සත්‍යයන්ගේ ප්‍රතිසංක්‍රීය වෙත් අසංඥා සත්‍ය බ්‍රහ්මයන්ගේ ප්‍රතිසංක්‍රීය කම්ම බලයෙන් ඇති කරදෙන ජීවිතතවකරූපය වේ. පවත්නා කාලයෙහිත් වූතවෙන කාලයෙහිත් ඒ රූපයම පැවතී නිර්මල වෙයි.

ආකාශනඤ්චායනනාදී අරූපාවචර විපාක සිත් හතර අරූප ලොක සතරෙහි සත්‍යයන්ගේ ප්‍රතිසංක්‍රීය වෙති. සියලු ජාතිවලට ප්‍රතිසංක්‍රීය සිත්, භවාබ්‍යස සිත්, විවි සිත්, චූතිසිත් යන සතරවර්ගයක සිත් ජාතියක් පාසා අතනොහැර පවත්නාය. එහෙයින් කියන ලදී. අභිධම්මානී සංග්‍රහයෙහි—

“පටිසංඛි භවබ්‍යස විවිසො චුති පෙනනථා භවනනරෙ,
සුනසංඛි භවබ්‍යස මව්වසං පරිචනනති විතතසනනති”යි.

ඔවුනතුරෙන් ප්‍රතිසංක්‍රීය සිත් චූතිසිත් යන දෙකොටස උත්පන්න යත් මරණයත් සිදුවන අවස්ථා දෙකින්දී පමණක් ඇතිවෙති. අනිත් සියලු කල්හි භවබ්‍යස සිත් විවිසිත් දෙකොටසම ඇතිවෙති.

මතුබාමරනුපපනති විසති පටිසංඛියො,
කාමෙ රූපෙ අරූපෙම භවනනති පච්චෙවරෙ.

මුත්තිප්‍රතිසංඛි මණ්ඩායි.

“කමම සහෙත විහරති යදිදං භික්ෂුසංඝිනතාය” යනු චූලකමම විහරිත සුදුසෙහි වදානුකිබේ. කමය නෙමේ සකියන් හින පුණ්ඤ්ඤි භාවයෙන් බෙදයි යනු එහි තේරුමයි. එකම සකියා එක වරක මනුෂ්‍ය වෙශයෙන්ද, නැවත ඒ මනුෂ්‍ය වෙශය පෙරලා දිව්‍ය වෙශයෙන්ද, නැවත ඒ දිව්‍යවෙශය පෙරලා බ්‍රහ්මවෙශයෙන්ද, නැවත ඒ බ්‍රහ්මවෙශය පෙරලා චෛත්‍යවෙශයෙන්ද, නැවත එය පෙරලා නිරිසන් වෙශයෙන්ද, නැවත එය පෙරලා ප්‍රෙත වෙශයෙන්ද, නැවත ඒ ප්‍රෙත වෙශයත් පෙරලා නිරිසන් වෙශයෙන්ද, නැවත ඒ නිරිසන් වෙශයත් පෙරලා චෛත්‍ය වෙශයෙන්ද පෙණි සිටීම කමිකානත්‍යය හෙතුකොටගෙනීමවේ. එකම යකැදුරු (18) සන්නයව පෙරලිපෙරලි වීන් කරණ විකාරයමෙනි.

මරණසන්නයේදී ඇතිකරදෙන කමාදී නානාත්‍යයේ හැටියට එසේ සිදුවෙයි. ඒ හැන සුභ මාණවකයාට වැඩිවිසාර වදුරණ බුදුරජාණන්වහන්සේ මෙසේ වදාළේය. 1. “ඉධපනමාණව එකච්චා ඉභ්චා පුරිසොචා පාණාති පානිහොති.....පෙ..... කායස්ස හෙද පරමමරණා අපායං දුග්ගතිං විනිපාතං නිරයං උප පජ්ජති, සචෙ චෛත්සනතං ආගච්ඡති අපපාසුකොහොති අපපාසුකං චතානිකා එකමාණව පටිපදා” යනුයි. අදහස සැකෙවින් මෙසේයි. මාණවකය මේ ලොකයෙහි යම්කිසි සත්‍රියක් හෝ පුරුෂයෙක් හෝ ප්‍රාණඝාත කරන සුළුවේද, හෙතෙම මෙයින් මල පසු නිරයෙහි උපදින්නේයි. එසේ දුක්විඳ අකුසලය මඳවූ පසු ඉදින් මිනිසෙක් වෙයිද, මිඳ ආයු ඇත්තේවේ. මේ මඳ ආයු ඇතිවීමට හෙතු ප්‍රතිපදා වන්නිය යනුයි.—(වාසගම දික්වනනිසා තේරුම පමණක්. දක්වමි.)

2. මාණවකය! මේ ලොකයෙහි යම්කිසි සත්‍රියක් හෝ පුරුෂයෙක් හෝ ප්‍රාණඝාතය හැර ප්‍රාණඝාතයෙන් වැලකුණේ වෙයිද, සකල සත්‍රියන් කෙරෙහි හින කරුණා ඇතිව වාසය කරන්නේවෙයිද, හෙතෙම මරණින් පසු යථාලොකයෙහි උපදියි. ඉදින් වනාහි මනුෂ්‍යවෙයිද, දිඤ්ඤාසුභවෙයි. මාණවකය! මේ දිඤ්ඤාසු ලැබීමට හෙතු ප්‍රතිපදාවන්නිය.

3. මාණවකය! මේ ලොකයෙහි යම් කිසි සත්‍රියක් වේවා පුරුෂයෙක්වේවා සත්‍රියන්හට අතින් හෝ කැටකැබලිතිවලින් හෝ දණ්ඩකින් හෝ ආයුධයකින් හෝ හිංසා පිඩා කරණ සුළු වෙයිද? හෙතෙම ඒ හෙතුවෙන් අපායෙහි උපදින්නේය. ඉදින් යම් නැනක මිනිසෙක් වෙයිද, බොහෝ ආබාධ ඇත්තේවෙයි මාණවකය මේ නිකර ලෙඩදුක් ඇතිවීමට හෙතු ප්‍රතිපදාවන්නිය.

4. මාණවකය! මේ ලෝකයෙහි යම්කිසි සත්‍රියක් හෝ පුරුෂයෙක් හෝ සත්‍රියක්ව අහින්නෝ කැටකැබලි වලින් හෝ දඩු මගුරු වලින් හෝ ආයුධවලින් හෝ හිංසා පීඩා නොකරන්නේ වෙයිද? හෙතෙම දෙව්ලොව උපදින්නේවේ. ඉදින් මිනිසෙක්ව උපන්නේද? ලෙඩදැක්වී මිදුනාවූ නිරෝගිපුතුලෙක්වේ. මාණවකය! මේ ආබාධ වැලක්වීම හෙතු ප්‍රතිපදාවන්නිය.

5. මාණවකය! මේ ලෝකයෙහි යම්කිසි සත්‍රියක් හෝ පුරුෂයෙක් හෝ ක්‍රොධකරන්නේවෙයිද? උපායාස බහුලවෙයිද? ස්වරූපයක් කියනලද්දේ බොහෝ කිපෙයිද? කොපය පහලකෙරෙයිද? හෙතෙම ඒ කමියෙන් නිරසෙහි උපදියි. ඉදින් යම් යම් තැනක මිනිස්ව උපදියිද? දැකීමට අප්‍රියවණී ඇත්තෙක්වේ. මාණවකය! මේ දුඃච්ඡේ ප්‍රතිපදාවන්නිය.

6. මාණවකය! මේ ලෝකයෙහි යම්කිසි සත්‍රියක් හෝ පුරුෂයෙක් හෝ ක්‍රොධකරණ සුලු වෙයිද? උපායාසබහුල නැත්තේ වෙයිද? බොහෝකොට බැණවැදුණුකල්හිද නොකිපෙයිද? ක්‍රොධ නොකරයිද, හෙතෙම ඒ කමියෙන් දෙව්ලොව උපදියි. යම්යම් තැනක මිනිස්වෙයිද? දුටුදුටුවන් පහදින්නෙක්වේ. මාණවකය! මේ පිළි පැදීම ප්‍රසාද ඵලවන ප්‍රතිපදාවන්නිය.

7. මාණවකය! මේ ලෝකයෙහි යම්කිසි සත්‍රියක් හෝ පුරුෂයෙක් හෝ අනුන්ගේ ලාභසත්කාර ගරුකාර මානනාවන්හු පූජාවන්හි ර්ෂීඝ්‍රකෙරෙයිද? සිත දූෂ්‍යකරනනිදිද? ර්ෂීඝ්‍රබද්ධිද? හෙතෙම ඒ කමියෙන් නිරසෙහි උපදියි. ඉදින් මනුෂ්‍යව යම් යම් තැනක උපදියිද, අලොභාකෘතවෙයි. මාණවකය! මේ අලොභාකෘතීම්ව හෙතු ප්‍රතිපදාවන්නිය.

8. මාණවකය! මේ ලෝකයෙහි යම්කිසි සත්‍රියක් හෝ පුරුෂයෙක් හෝ අනුන්ගේ ලාභසත්කාර වන්දනමානන පූජාවන්හි ර්ෂීඝ්‍රකෙරෙයිද හෙතෙම ඒ කමියෙන් මැරුණ පසු දෙව්ලොව උපදියි. ඉදින් මනුෂ්‍ය වෙයිද, මහෙෂාකෘතවෙයි. මාණවකය! අනුන්ගේ ලාභසත්කාරදියෙහි ර්ෂීඝ්‍ර නොකරණ සැහැට මහෙෂාකෘත ප්‍රතිපදාවන්නිය.

9. මාණවකය! මේ ලෝකයෙහි යම්කිසි සත්‍රියක් හෝ පුරුෂයෙක් හෝ ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයන්ට ආහාර පාන විසතු යනාදිය නොදෙන්නේ වෙයිද? හෙතෙම ඒ මසුරු පාපකම් වරදින් අපායෙහි උපදියි. ඉදින් මිනිසක් බැවෙහි යම් යම් තැනක උපදියිද? වසතට නැති දිලික්දෙක් වෙයි. මාණවකය! මේ වනාහි පසතු නොලැබීමට හෙතු ප්‍රතිපදාවන්නිය.

10. මාණවකය! මේ ලෝකයෙහි යම්කිසි සත්‍රියක් හෝ පුරුෂයෙක් හෝ ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයන්ට ආහාරපානාදිය දෙන්නේ වෙයිද, දෙව් ලොව උපදියි. නැවත ඉදින් මනුෂ්‍ය වෙයිද, මහත් වසතු ඇත්තේ වෙයි. මාණවකය! මේ බොහෝ වසතු ලැබීමට හෙතු ප්‍රතිපදා වන්නීය.

11. මාණවකය! මේ ලෝකයෙහි යම්කිසි සත්‍රියක් හෝ පුරුෂයෙක් හෝ තදවෙයිද, මානඥත්වේ වෙයිද? වැදියයුත්තාට නොව දිසිද? හුතස්තෙත් නැතිවිත්ව සුදුස්සා දැක එසේ නොකරයිද? ආසනයක් දෙත්ව සුදුස්සාට ආසනයක් නොදෙයිද? මාගීය දෙත්ව සුදුස්සාට මාගීය නොදෙයිද? සත්කාරකලයුත්තාට සත්කාර නොකෙරෙයිද? ගරුකලයුත්තාට ගරුනොකෙරෙයිද? මානනය කලයුත්තාට මානනය නොකෙරෙයිද? පිදියයුත්තාට නොපුදයිද? හෙතෙම ඒ අකුශලකම්යෙන් කරකයෙහි උපදිසි ඉදින් යම් යම් තැනක මනුෂ්‍යව උපදිසිද? නිවකුලඇත්තේවේ. මානවකය! මේ ප්‍රතිපදාතොමෝ නිවකුලවල ඉපදීමට හෙතු ප්‍රතිපදානම් වන්නීය.

12. මාණවකය! මේ ලෝකයෙහි යම්කිසි සත්‍රියක් හෝ පුරුෂයෙක් හෝ තදනැත්ද, අධිකමානනැත්ද, වැදියයුත්තාට වදිසිද, පිදිය යුත්තාට පුදසිද, හුතස්තෙත් නැතිවියුත්තාට එසේකරයිද, ආසනයක් දෙත්ව සුදුස්සාට ආසනයක් දෙයිද, මාගීයදෙත්ව සුදුස්සාට මාගීය දෙයිද, සත්කාරකලයුත්තාට සත්කාරකෙරෙයිද, ගරුකලයුත්තාට ගරුකෙරෙයිද, මානනය කෙරෙයිද, පුදසිද, හෙතෙම ඒ කුශලකම්යෙන් දෙව්ලොව උපදිසි. ඉදින් මනුෂ්‍යව යම් යම් තැනක උපදිසිද, උසස්කුල ඇත්තේවේ. මාණවකය! රළු පරළු නොවීම අධිකමානනැතිබව ආදී මේ ප්‍රතිපදා තොමෝ උසස්කුලප්‍රතිලාභය පිණිස හෙතුවන්නීය.

13. මාණවකය! මේ ලෝකයෙහි යම්කිසි සත්‍රියක් හෝ පුරුෂයෙක් හෝ ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයන් කරන එලඹ කුසල් කවරේද? අකුසල් කවරේද? වැරදිදේ කවරේද? නිවරදි දේ කවරේද? කුමක් සෙවනය නොකටයුතුද? කුමක් සෙවනය කටයුතුද? කවරදෙයක් කරන්නේ දිගුකලක් මුළුල්ලෙහි අහිංසාපිණිය දුක් පිණිය පවත්නේද? කවර නම් දෙයක් කරන්නේ දිගුකලක් මුළුල්ලෙහි හිංසා පිණිය සැප පිණිය පවත්නේවේද? සි නොවිමාරණ සුලුවේද? හෙතෙම ඒ පරදින් පින්නොකොට දිව අපායෙහි උපදිසි. මනුෂ්‍යව උපන්නිව අඥනවෙයි. මාණවකය! ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයන් වෙත එලඹ කුසල් අකුසල් කවරේද? යනාදීන් එසේ නොවිමාරණලද ස්වභාව අඥන කළ ලැබීමට පවත්නා ප්‍රතිපදාව වන්නීය.

14. මාණවකය! මේ ලොකයෙහි යම් කිසි සත්‍යයක් හෝ පුරුෂයෙක් හෝ ශ්‍රමණ බ්‍රාහ්මණයන් වහන්සේලා කර ඵලඹ කුසල් කිම! අකුසල් කිම! වැරදිදේ කිම! නිවැරදිදේ කිම! කුමක් සෙවිය යුතුද? කුමක් නොසෙවිය යුතුද? කුමක් කරනු ලබන්නේ දිගුකල් අහිත පිණිස දක්පිණිස පවත්නේද? කුමක් කරනු ලබන්නේ දිගුකල් හිතු පිණිස සැප පිණිස පවත්නේද? යි විචාරණ සුලු වේද? මෙසේ කල කමියෙන් හෙතෙම දෙවිලොව උපදියි. ඉදින් වනාහි මුහුණට යම් යම් තැනක උපදියිද? මහත් ප්‍රඥ ඇත්තේවේ. මාණවකය! මේ වනාහි මහත් ප්‍රඥව ඇති කර දෙන්නාවූ ප්‍රතිපදාව වන්නිය.

මෙසේ බුදුන් වදාල දෙශනා ක්‍රමයෙන් එකම සත්‍යයෙන් නොයෙක් වෙස් පෙරළීම් සවහර වනාව වැටහෙයි.

යටති කමිනානකියට හෙතු මෙසේයි: -

අභිසංසිද්ධියෙහි “කායකමාදි හෙදංති දුකසීලාදි භිංසා සාමෙය්‍යාදි නයපපට්ඨතං කුසලාකුසල කමමං චිත්තනිජ්ඣාදිකං කමමනායතනං කමමනානතෙනතෙව තාසුතාසුගතිසු ගන්ථපාද උදරගිවාමුඛාදි සංකෘත භින්නා ලිඛිතනානතනං ලිඛිතනානතන නො යථානතිත සංකෘතවසෙන අයං ඉති අයං පුරිසොති උපපජ්ජමානාය සක්කය්‍ය සක්කය්‍ය නානතනං සක්කය්‍ය නානතෙනත සක්කය්‍ය පුරුෂෙන ඉතිතිවා පුරිසොති වා වොගරනනානං වොගර නානතනං වොගරනානතනවසෙන යයමා ඉති භවිස්සාමි පුරිසො භවිස්සාමි ඛන්තිසො භවිස්සාමි බ්‍රාහ්මණො භවිස්සාමිති එවං තස්ස තස්ස අන්තභාවස්ස ජනකං කමමං කරියති” යනාදිය දක්වයි.

තේරුම—කායකමාදි හෙද ඇති දුකසීලාදීන්ගේද භිංසා සාමෙය්‍යාදීන්ගේද ක්‍රමවලින් පැවැත්තාවූ කුසලාකුසල කමිය සිද්ධි නිපදවනලද කමි නානකියවේ. ඒ එසේමය. නානාප්‍රකාර කමියන් හෙතුකොටගෙනම දිව්‍යලොක මුහුණලොකවලද සතර අපායවලද උපදින සත්‍යයන්ගේ නානකිය නානාකරණය දක්නාලැබේ. අත් පා කන් ආදීන්ගේ නානකිය නානාකරණය දක්නාලැබේ. මේ කමි නානකිය හෙතුකොටගෙන එකෙකුගේ අත්මෙන් තවත් කෙනෙකුට නැත එකෙකුගේ පාමෙන් කන්මෙන් කුසමින් ශ්‍රීවමෙන් මුඛමෙන් තවත් කෙනෙකුට නැත. මෙසේ සටහන් වශයෙන් වෙනස් හෙදයඇති ලිඛිත නානකියවේ. ඒ ලිඛිතනානකිය හෙතුකොටගෙන යම්සේ ගන්තාලද සටහන්වශයෙන් මෝ නොමෝ සත්‍ය, මේතෙම පුරුෂයාහි ව්‍යවහාරකරන්නාවූන්ගේ ඒ ව්‍යවහාර නානකියවේ. ඒ ව්‍යවහාරනානකියෙන් සත්‍යයන් වන්නෙමිදැයි පුරුෂයෙක් වන්නෙමි

දැයි රජෙක්වත්තෙමිදැයි බ්‍රාහ්මණයෙක් වත්තෙමිදැයි මෙසේ සිතා
ඒ ඒ ආකමහාව ජනකවූ කම් කරනුලැබේ. උපතනිය ගෙනදුන්
කම්වශයෙන් කම්බලයෙන් මේ සියල්ලන්ගේ මෙබදු ප්‍රහෙදවූහයි
සේයි.

අපට ප්‍රත්‍යක්ෂවූ මේ වච්චාන මනුෂ්‍යන්‍යානතියෙන්ම මේ කාර
ණය පැහැදිලියි. එකෙකුගේ ශරීර ස්වභාව අනිකෙකුට නැත.
එකෙකුගේ චරිත ස්වභාව අනිකෙකුට නැත. කාමාවචරකුශල විතත
යන්ගේ හිතාදී හෙදය ඊට ප්‍රත්‍යක්ෂවේ කාම කූෂල් රැස්කිරීමේදී
ඊට මූලික ඡන්ද්‍රිය සතර අධිපතීන් කෙරෙහි හිත ප්‍රණීත හෙද
ඇතිවෙති. එක්කෝ ඡන්ද්‍රියතියා හිතවෙයි නැත්නම් ප්‍රණීතවෙයි.
හිතනම් ලාමකබවයි ප්‍රණීතනම් උතුම්බවයි ප්‍රථමකොට කමය
මෙබදු හිත ප්‍රණීත දෙකොටසකට බෙදා නැවත එයින් එක කොට
සක් ගෙන හිත මධ්‍යම ප්‍රණීතයයි තුන් තුන් ආකාරයකින් බෙදා
දක්වයි. ඒ මෙසේයි. අභිසාප්තිකයෝ:—

“හිතසම්, යෙවති හිතංඅත්ති මජ්ඣිමංඅත්ති පණ්ණිතං අත්ති
පණ්ණිතසම්, හිතංඅත්ති මජ්ඣිමංඅත්තිපණ්ණිතංඅත්ති තථා හිත
හිතසම්, හිතං හිතහිතසම්, මජ්ඣිමං, හිතහිතසම්, පණ්ණිතං හිත
මජ්ඣිමසම්, හිතං හිත මජ්ඣිමසම්, මජ්ඣිමං, හිත මජ්ඣිමසම්,
පණ්ණිතං හිතපණ්ණිතසම්, හිතං හිතපණ්ණිතසම්, මජ්ඣිමං හිතපණ්ණි
තසම්, පණ්ණිතං අයමෙකොනටකො” මෙහි තේරුම—හිතකම්යෙහි
හිතයන් ඇත, මධ්‍යමයන් ඇත, ප්‍රණීතයන් ඇත, ප්‍රණීතකම්යෙහි
හිතයන් ඇත මධ්‍යමයන් ඇත, ප්‍රණීතයන් ඇත, එපරිද්දෙන්ම
එයින් කොටසක්ගෙන බෙදියයුතුය. කෙසේද? හිතවූ කම්යෙහි
හිතයන් ඇත. මධ්‍යමයන් ඇත, ප්‍රණීතයන් ඇත, හිත මධ්‍යම
කම්යෙහි හිතයන් ඇත, මධ්‍යමයන් ඇත, ප්‍රණීතයන් ඇත, හිත
ප්‍රණීත කම්යෙහි හිතයන් ඇත, මධ්‍යමයන් ඇත, ප්‍රණීතයන් ඇත,
මෙසේ හිත කොටස් (9) කි. ප්‍රණීතකොටසද “පණ්ණිතහිතසම්,
පිහිතං තාමඅත්ති පණ්ණිතහිතසම්, මජ්ඣිමං, පණ්ණිතහිතසම්, පණ්ණිතං
තථා පණ්ණිත මජ්ඣිමසම් මජ්ඣමෙකොනටකො—ප්‍රණීතහිත කම්යෙහිද
හිතයන් ඇත, මධ්‍යමයන් ඇත, ප්‍රණීතයන් ඇත, ප්‍රණීතමධ්‍යම
කම්යෙහි හිතයන් ඇත, මධ්‍යමයන් ඇත, ප්‍රණීතයන් ඇත,
ප්‍රණීතකම්යෙහි හිතයන් ඇත, මධ්‍යමයන් ඇත, ප්‍රණීතයන් ඇත,
මෙසේ ප්‍රණීත කොටස්ද (9) කි ඒ දෙක එකතුකළවිට (18) කි.
මේ කම් (18) පරිද්දෙන් (18) ක් ක්ෂුද්‍රයයෝ (18) ක් බ්‍රාහ්මණයෝ
(18) ක් චෛශ්‍යයෝ (18) ක් කුප්පයෝ යනාදී නාතනිය වන බව
දක්වනලදී.

සමමානවිතෙ දන්තෙති දක්වනලද ක්‍රමය වෙසේයි. “ද්‍රවිධානී අකුසලා ලොහසහගතා දෙසසහගතාව තත්දොස සහගතා ඔලාරිකා ලොහ සහගතා සුබ්‍රමා දොසසහගතාපි ද්‍රවිධා නියතාව අනියතාව තත්තියතා ඔලාරිකා අනියතා සුබ්‍රමා නියතාපි කප්පට්ඨිතිකා ඔලාරිකා නොකප්පට්ඨිතිකා සුබ්‍රමා” යනාදිය දක්වයි.

තේරුම අකුසලයෝ ලොහසහගත වෙසසහගත වශයෙන් විප්‍රකාරවෙති. වෙසසහගත අකුසල් ඔෆදරිකයි. හෙවත් කියුණුයි. ලොහසහගත අකුසල් සුක්‍ෂමයි, වෙසසහගත අකුසල්ද නියතා නියතවශයෙන් විප්‍රකාරයි, ඔවුනතුරෙන් නියත අකුසල් ඔෆදරිකයි, ඔවුහු කලාගණන් විපාක වින්දවන්නෝයි අනියතයෝ සියුමිය, ස්වල්පකල් විපාකවින්දවන්නෝයි. ලොහසහගත අකුසලයෝද දෘඪිසම්ප්‍රසුක්‍කතය, දෘඪිවිප්‍රසුක්‍කතයි විප්‍රකාරවෙති. ඔවුනතුරෙන් දෘඪිසම්ප්‍රසුක්‍කතාවෝ ඔෆදරිකවෙති. දෘඪිවිප්‍රසුක්‍කතාවෝ සුක්‍ෂම වෙති. ප්‍රාණ්‍යානාදියද වෙසේයි. මේ අකුසල කම්මයයෙනි, කුසලයෙහි “චතුර්ඛිධිකුසල කාමාවචර කුසලා ඔලාරිකා රූපා චචරකුසලා සුබ්‍රමා සාපිඔලාරිකා අරූපාචචර කුසලා සුබ්‍රමා සාපි ඔලාරිකා ලොකුතතර කුසලා සුබ්‍රමා” යනාදියයි. සිව් වැදූරුම කුසල් අතුරෙන් කාමාවචර කුසල් ඔෆදරිකයි. රූපාවචරකුසල් සුක්‍ෂමයි, රූපාවචර කුසල් ඔෆදරිකයි. අරූපාවචර කුසල් සුක්‍ෂමයි. අරූපාවචරකුසල් ඔෆදරිකයි, ලොකුතතර කුසල් සුක්‍ෂමයි ඔවුනතුරෙන් කාම කුසල් දෘඪිල භාවනා වශයෙන් තුන්ප්‍රකාරයි. ඉනුත් දාමය කුසලය ඔෆදරිකයි, සීලමය කුසලය සුක්‍ෂමයි. සීලමය කුසලය ඔෆදරිකයි භාවනාමය කුසලය සුක්‍ෂමයි ඒ භාවනා තොමෝ විහෙතුක ත්‍රිහෙතුක වශයෙන් විප්‍රකාරයි. විහෙතුක යෝ ඔෆදරිකයි. ත්‍රිහෙතුකයෝ සුක්‍ෂමයි ත්‍රිහෙතුකයන් අතුරෙන්ද සංසාරික ත්‍රිහෙතුකයෝ ඔෆදරිකයි. අසංසාරික ත්‍රිහෙතුකයෝ සුක්‍ෂමයි. අතික් සිසල්ලයේද හිත ප්‍රණීත හෙදය මේ තයිත් දහසුතු—මෙසේ දක්වනලද කම් නානකි හෙතුවෙන්ම සති යන්ගේ රූප නානකියවේ. ඒ රූප නානකිය ගෙන සමමාන විතොදනියෙහි දැක්වූ පාළි වාගමෙහි තේරුම වෙසේයි. නිරි යතුන්ගේ රූපය සියලු රූපයන්ට වඩා කෙලපැමණී හිත රූපයයි, ඊටවඩා තිරිසනුන් අතුරෙන් නාග සුපණ්ණියන්ගේ රූපය ප්‍රණීතයි. එයද හිතයි. ඊට වඩා ප්‍රෙතයන්ගේ රූපය ප්‍රණීතයි. එයද හිතයි. ඊට වඩා ජනපද වාසීන්ගේ රූපය ප්‍රණීතයි එයද හිතයි, ඊට වඩා ගාමගොපකයන්ගේ රූපය ප්‍රණීතයි. එයද හිතයි, ඊට වඩා ජනපද ස්වාමීන්ගේ රූපය ප්‍රණීතයි එයද හිතයි, ඊට වඩා පෙදෙස් රජුන්ගේ රූපය ප්‍රණීතයි. එයද හිතයි, ඊට වඩා ගක්විතිරජුන්ගේ රූපය ප්‍රණීතයි. එයද හිතයි. ඊටවඩා බ්‍රහ්මාදිව

ශක්තීන් රූපය ප්‍රකාශය. එයද නිතරයි. මේ ක්‍රමයෙන් චාතුර්මයා රාජකාරියෙහිද දකුණුය. මෙසේ අනාදිමත් සංසාරයෙහි සියලු කාලවල සියලු ලෝකවල සියලු සත්ත්වයන්ගේ කම් නානකියද රූප නානකියද දකුණත්තේය.

මෙසේ සත්ත්වයන්ගේ කම්නානකියෙන් රූපනානකිය වන්නාක් මෙන් චරිතනානකියද වන්නේය. ඒ මෙසේයි.

“ඉමෙඤ්ඤති සත්ත්වානං ලොහොපි උස්සන්තනාහොති දෙවොපි මොහොපි අලොහොපි අද්‍යොගොපි අමොහොපි තංපන්තනාහොති උස්සන්තනාවං කොනිසාමෙතිති? පුබ්බහෙතු නිසාමෙති කම්මා යුගනකම් ණයෙවනානන්තං හොති කම්? යස්සතිකම්මා යුගනකම් ණෙලොහොපි බලවාහොති අලොහො මජ්ඣ අද්‍යොගො මොහො බලවාහො දොගමොහොමජ්ඣ තස්ස මජ්ඣ අලොහො ලොහං පරියාදාදා නයකෙකාති අද්‍යොගො මොහො පන බලවාහො දොගමොහො පරියාදාදාදායකෙකානති තත්තා තොතෙනකමෙමන දිනනාපටිසන්ධි පෙනතිබ්බන්තනා පුබ්බාහොති පුබ්බිලො අකෙකාධිතනා පඤ්ඤවා පනහොති චජ්ජරූපමඤ්ඤොති” යනාදියෙහි අනුසංග්‍රහය—තේරුම. මේ සත්ත්වයන්ට ලොහය උත්සන්නාවෙයි. වෙෂයද උත්සන්නාවෙයි. මොහයද උත්සන්නාවෙයි. (අලොහ අද්‍යොග අමොහයන්ගේ උත්සන්නාභාවයද මෙතෙක් දකුණු) ඒ ලොහ ද්‍යොගදි හෙතෙක්ගේ උත්සන්නාභාවය කවරෙක් නියමකෙරේද? යත්. පුබ්බහෙතෙමේ නියමකරයි. කම්ම රැස්කරන ඝණයෙහි කම්ම සමග ගවගත් ලොහ වෙෂ දීත්තේ නානකිය නානාකරණය ඇත්තේය. ඒ එසේමය. යමෙකුගේ කම්මයුගනකම්මයෙහි ලොහයම බලවත්ව අලොහය මදවෙයිනම් නැතහොත් අද්‍යොගය අමොහය බලවත්ව වෙෂය මොහය මදවෙයිනම් ඔහුගේ මදඅලොහය ලොහයගෙවාලිය නොහෙයි අද්‍යොග අමොහයන් බලවත්වූයෙන් දොගමොහයන් ගෙවාලිය හැකිවෙත්. එහෙයින් ඒ පුද්ගලතෙමේ ඒලොහාධිකකම්මයෙන් දෙනලද ප්‍රතිසන්ධි වශයෙන් දැඩිලොහිවෙයි. එහෙත් ඔහු පිරිසිදු සිල්ඇති ක්‍රොධ තොකරනපුදු පැණවනෙක්නම්වෙයි. ශක්‍රයාගේ චක්‍රා යුධයවබදු නියුණු කුවන ඇත්තෙක්දවෙයි

යමෙකුගේවනාහි කම්ම රැස්කරන ඝණයෙහි ලොහ වෙෂ දෙදෙන බලවත්ව අලොහ අද්‍යොග දෙදෙන මදවෙත්ද? අමොහය බලවත්ව මොහය මදවෙයිද? හෙතෙම පෙරකීනසින් ඒ කම්මයෙන් ලද ප්‍රතිසන්ධි වශයෙන් ලොහියෙක්වෙයි. ක්‍රොධකරන පුද්ගලවෙයි. චක්‍රොපමඤන අත්තේවෙයි. දන්තාභය සංවිරයන් වහන්සේමෙනි. යමෙකුගේ කම්ම රැස්කරන ඝණයෙහි ලොහ අවෙෂ මොහයන

හෙතු නිදේන බලවත්ව ඉතිරි අලෝභාදීහු මදවෙන්ද? හෙතෙම පෙරකීනයිත් ලොභියෙක්වෙයි. මුග්ධයෙක්දවෙයි. නුමුත් කැප ඇත්තෙක්ව ක්‍රොධ නොකරනසුලු වෙයි. එසේම යමෙකුගේ කමිස රැස්කරන සෂණයෙහි ලොභ වෙළ මොහ නිදේන බලවත්වී අලෝභ අවෙළ අමොහ නිදේන මදවෙන්ද? හෙතෙම පෙරකීනයිත් ලොභියෙක්ද වෙයි. ක්‍රොධ හිළිඳවෙයි. මුළුදවෙයි.

යමෙකුගේ කමිස රැස්කරන සෂණයෙහි අලෝභ වෙළ මොහ බලවත්ව ඉතිරි ලොභ අවෙළාදීහු මදවෙන්ද? හෙතෙම පෙරකීනයිත්ම මද කෙලෙස් ඇත්තෙක්වේ. දිව්‍යලම්බනයක් දැකද නිශ්චලවෙයි. නුමුත් නපුරු දුෂ්ට අඤ්ඤායෙක්වෙයි.

යමෙකුගේ කමිස රැස්කරන සෂණයෙහි අලෝභ අවෙළ මොහ බලවත්ව ඉතිරි ලොභ වෙළ අමොහ මදවෙන්ද? හෙතෙම පෙර පරිද්දෙන් අලෝභියෙක්දවෙයි. සුබහිළිඳවෙයි නුමුත් අඤ්ඤාවෙයි.

යමෙකුගේ කමිස රැස්කරන සෂණයෙහි අලෝභ වෙළ අමොහ නිදේන බලවත්ව ඉතිරි ලොභාදීහු මදවෙන්ද? හෙතෙම පෙරකීනයිත් අලෝභීවෙයි ප්‍රඥාවන්තාවෙයි නුමුත් දුෂ්ට ක්‍රොධකාණ සුලුවෙයි.

යමෙකුගේ කමිස රැස්කරන සෂණයෙන් අලෝභ අවෙළ අමොහ යන නිදේන බලවත්ව ලොභ වෙළ මොහ යන නිදේන මදවෙන්ද? හෙතෙම පෙරකීනයිත් ප්‍රතිසංකීර්ණ ලාබ අලෝභීදවෙයි. අවෙළිඳවෙයි. අමුළිඳවෙයි හෙවත් ලොභනොකරන්නෙක්වේ. ක්‍රොධ නොකරන්නෙක්වේ. ඤානවන්තයෙක්දවේ. මහාසංඝරකිනි නොරැන්වගත්සේ මෙති.

මෙසේ පෙර ජාතියෙහි රැස්කල කම්හෙතුන්ගේ නානාත්වයෙන් වන චරිත නානාත්වයද දකුණුතුය. මේ බමිසෙහි සත්‍යභාවය අපව ප්‍රත්‍යක්‍ෂයි. ඒඑසේමැයි අතැම්කුලවල භ්‍රී ලොභාධික කැනැත්තියක් වෙයි. පුරුෂතෙමනිර්ලොභීවෙයි. ඇතැම් කුලවල පුරුෂතෙම ලොභී වෙයි. භ්‍රීතොම නිර්ලොභවෙයි ඇතැම් කුලවල දෙදෙනම ලොභීහු වෙති. ඇතැම් කුලවල දෙදෙනම නිර්ලොභීහුවෙති. දෙස මොහ අදෙස අමොහාදීගත් මෙසේයි අපව ප්‍රත්‍යක්‍ෂවශයෙන්ම පවුල්වල පවත්නා මේ අවුල් ලෝකසාක්‍ෂාත්ව මගත් විපතක්ව පවත්නාහ.

කම්ම නානාත්වයා සත්ත නානාත්තං භවතො ඉති,
දෙසනට්ඨ කථා පිකා වණ්ණනාස නයො අසං.

අනම්මනගමග් ස සාතෙ මහාදුකෙඛ මහා භයො,
සද්දං කම්මනානාත්තං දුකඛං දදාති සබ්බදා.

කම් නානාත්ව වණිනායි.

චතුර්විධ රූපොක්ෂතිය.

එනම: කම්පය, විතතපය, සෘතුපය ආහාරපය යනමේ සතරයි. කම්පය කියන්නේ කම්පයේ හටගන්නාවූ රූපයි. විතතපය කියන්නේ සිසිත් හටගන්නාවූ රූපයි. සෘතුපය කියන්නේ ගිණොමණියයි කියනලද සෘතුවෙන් හටගන්නාවූ රූපයි. ආහාර පය කියන්නේ කපාබොන ආහාරයෙන් හටගන්නාවූ රූපයි. ඔවුනතුරෙන් කම්පරූප (18) ක — ඒ මෙසේයි.

පක්ඛප්පසාද රූපානි භාවරූපමයංනථා,
ඒවිනං හදසං රූපං ආකාශොච අපාපරං.

පස්විච ආපො නෙපො වායොචණ්ණොච ගඤ්ඣකා,
රසොජානි විනිබ්බාගො අධිාරසෙව කම්මන්.

මෙහි තේරුම ප්‍රසාද රූප පසද, භග්‍රීතාව පුරුෂභාව රූප දෙකද, ජීවිත රූපයද, හෘදයචක්‍ර රූපයද, ආකාශරූපයද, පෘථිවිය, ආපොය, නෙපොය, වායොය, චණ්ණය, ගඤ්ඤ, රසය, ඔජාය යන අවිනිර්භොග රූප අවදායි මෙසේ අවලෝක රූපයෝ කම්පයෝයි.

විතතපරූප (16) ක. - ඒ මෙසේයි.

කායවපි වික්ඛන්තනි මයං සද්දො අපාපරං,
ලුහතාදිතාදිව රූපං සුඛට්ඨකංනථා,
ආකාශොච පණ්ණරස රූපානි විතතපාසිසුං.

තේරුම, කායවිඤ්ජනිය, වාත්විඤ්ජනිය යනමේ (2) ද, ශබ්ද රූපයද, ලුහතාදි රූප (3) ද, පෘථිවි ආදි සුඛාචක රූප (8) ද, ආකාශරූපයද, යනමේ (15) විතතපයෝයි.

සෘතුපරූප (13) ක. - ඒ මෙසේයි.

සද්දොචනි විකාරංච සුඛට්ඨකමථාපරං,
ආකාශොචනි මනරස රූපානි ලුහන්සිසුං.

තේරුම, ශබ්දරූපයද, ලුහතාදිත්‍රයද, අවිනිර්භොග රූප (8) ද, ආකාශ රූපයද යනමේ (13) සෘතුපයෝයි.

ආහාරප රූප (12) ක. - ඒ මෙසේයි.

ලුහතාදිතනං රූපං සුඛට්ඨකමථාපරං,
ආකාශොචනි වාදසරූපා ආහාරපාසිසුං.

තේරුම, ලුහතාදි විකාර රූප (3) ද, අවිනිර්භොග රූප (5) ද, ආකාශරූපයද, යනමේ දෙලොස් රූපයෝ ආහාරපයෝයි.

අභිධම්මානුසංග්‍රහ ව්‍යාකර්මකයෙන් සංගෘහිතයි.

කම්මපා අධිාරස පණ්ණරසෙව විතතන්,
මනරස ලුහන්රූපා වාදසාහාරපාසිසුං.

කම් විතන සෘතු ආහාර යන වතුනුබඩ්දානයන් අතුරෙන් කම් කම් අකුසල්සින් (12) ය. කාමාවචර කුසල්සින් (8) ය රූපාවචර කුසල්සින් (5) ය යනමේ පස්විසි කුසල්සින් සමග යෙදෙන වෙතනාවෝයි.

විතනකම් අකුසල්සින් (12)ද, කාම කුසල්සින් (8) ද, රූප කුසල් සින් (5) ද, අරූප කුසල්සින් (4) ද, ලොකොත්තර කුසල්සින් (4) ද, යනමේ (33)තෙතිසය කාම ක්‍රියාසින් (8)ද, රූපක්‍රියාසින් (5)ද, අරූප ක්‍රියාසින් (4) ද, අහෙතුක ක්‍රියා සින් (3) ද, යනමේ (20) ය, සම්පට්චන්ද්‍රණ සංකීර්ණ අහෙතුක විපාකසින් (5) ද, මහා විපාකසින් (8) ද, රූප විපාකසින් (5) ද, ඵලසින් (4) ද, යනමේ (22) ය. මෙසේ පස්සැත්තෑ ප්‍රකාරවූ විතනයෝයි. දෙපස් විඤ්ඤායද, අරූප විපාක සින් (4) ද අන්තරයි

සෘතුකම් ශීතසෘතු උෂ්ණ සෘතුවී කියනලද නෙජොධානුවයි.

ආහාරකම් ආධ්‍යාතමික ධාතු සෙනසයවූ මජ්ඣිම නිකායලද ආහාරයයි මිට කඛලිකාරහාරයයි කියනුලැබේ.

“සාය ඔජාය සාපෙතනි යසං යසංප පාණිනො
අසංතු කඛලිකාරො ආහාරොති පට්ඨවන්”

තේරුම යම් යම් තැනක සතියෝ යම් යම් (කන බොන ආහාර වල) රසවේදනාක් හෙතුකොටගෙන යැපෙත්ද, ජීවත්වෙත්ද, ඒ ඔජා තොමෝ වනාහි කඛලිකාරහාරයයි කියනුලැබේ යනුයි.

මෙසේ කම් විතන සෘතු ආහාරයයි විසාර කරනලද වතුර්විධ සමූහ නයන් අතුරෙන් ප්‍රථමකොට දක්වනලද පස්විසි කුසලාකුසල වෙතනාවෝ අතීත හවයෙහි රැස්කොට තබනලද්දහු කාම රූප හවයන්හි ස්වකීය ස්වකීය ඉන්ද්‍රියබව සන්තානවල කායදහක භාව දහකාදීන්ගේ වශයෙන් ප්‍රතිසන්ධි විතනයාගේ උත්පාදකත්වයෙන් රූපයන් උපදවන්නාහුය. සියලු සිත්වලම උත්පාදකීති හඬගයි ක්ෂණ දුර්ණත් දුර්ණත් ඇත්ත හ එසින් විතනයාගේ හවගැන්ව උත්පාදයයි පැවැත්ම සිද්ධියයි. විතනය හඬගයි. ප්‍රතිසන්ධි සිත උත්පාදකීති හඬගයි ක්ෂණත්‍රයක් ඇත්තේවෙයි. හවඬගසිත් එසේයි. හවඬග වලතාදී සියලුම විතනයන්ගේ ස්වභාවත් එසේයි. පෙරහවයෙහි රැස්කොට තබනලද කමිය හෙතුකොටගෙන ප්‍රතිසන්ධි විඤ්ඤායෙහි පවත් ඇතිවන සකලවිතනයන්ගේ උත්පාදකීති හඬගසන ක්ෂණත්‍රය අතුරෙන් එකෙහි විතනක්ෂණයක රූප පිටු තුණ තුණ බැගින් ජීවත්ව වසනතුරු මරණ්‍යන්තය දක්වා උපදවයි. මේ කමිය රූපයන් උපදවන අන්දමයි. සමමාග විනොදනියෙහි. “පඨමංගි පටිසන්ධිවිතනං දුතියං හවඬගං—පෙ— තොලසමං හවඬගං

තෙසු එකෙකසු උපපද්ධිති හඬගවසෙන තරො තරො බණ්ණා තත්ථ
එකෙකසු විතතසු නිසුනිසු බණ්ණ සමතිංස සමතිංස කමමප්
රූපානි උපපජ්ජති තෙසු පටිසනි විතතසු උපපාදකකිණේ
සමුට්ඨිතං කමමප් රූපං අතතරසමසු හවඛග විතතසු උපපා
දකකිණේ සෙට්ඨි රූපකිණි සිතිකිණිණේ සමුට්ඨිතං සිතිකිණිණේ
හඬගකිණේ සමුට්ඨිතං හඬා කකිණේ සෙට්ඨි රූපකිණි”යි කිත.
තේ රූඵ චක්ඛුෂ්‍යයාහව මච්ඡාබේදී පලමුකොට ප්‍රතිසනිසිතද, දෙවෙ
නිව දෙවෙනිව යනාදීන් හවඛගසින් (16) ක්ද වෙති. ප්‍රතිසනි සිත
සමග සින් (17) ක් වෙති එකෙකි සිතක තුන් තුන් ඝණයන්හි කාය
දශක, භාදිදශක වයකුදශක වශයෙන් සමතිස් කමිප් රූප පිණිකියෝ
උපදිත්. (එහි කායදශකකමි පඨවි, ආපො, තෙජො, වායො, වණී
ගනි, රස, ඔජා, ජිවිතොජ්ජිය, කායප්‍රසාද යනමේ දශයයි එසේම
පඨවි, ආපො, තෙජො, වායො, වණී, ගනි, රස, ඔජා, ජිවිතොජ්ජිය
සත්‍රිභාවය හෝ පුරුෂභාවය යනමේ දශය භාදිදශකයි. පඨවි, ආපො,
තෙජො, වායො, වණී, ගනි, රස, ඔජා, ජිවිතොජ්ජිය, හාදයවයකුට
යනමේ දශය වයකු දශකයයි. ඔවුන් අතුරෙහි ප්‍රතිසනිවිතත
යාගේ උපපාද ඝණයෙහිදී හවගත් සමතිස් කමිප් රූප පිණිකි
(17) වෙති හවඛග විතතසු ගේ උපපාදඝණයෙදීම විතාගවෙත්.
ප්‍රතිසනි විතතසාගේ ස්විතිඝණයෙදී හවගත් සමතිස් කමිප් රූප
පිණිකි (17) වෙති හවඛගසාගේ ස්විතිඝණයෙහි විතාගවෙත්.
ප්‍රතිසනි විතතසාගේ හඬග ඝණයෙහි හවගත් සමතිස් කමිප්
රූප පිණිකි (17) වෙති හවඛග විතතසාගේ හඬග ඝණයෙහි
විතාගවෙත්. “ඉතිකොලයතිකාදර්ශි වතතාලිසගොනති” යනුවෙන්
මෙසේ කුඩාඝණ වශයෙන් සමතිස් ඝණයක රූප පිඩු (48) වෙති.
මෙයින් විඤ්ජනිවය ලඝණ රූප චතුෂ්කය විජිතකොට ඇති
රූපයන්ගේ ආයුෂප්‍රමාණය දක්වනලදී. පටන් ගැන් මේ දී
කමිපයන් උපදවනලද මේ කලල රූප පිණිකියට දෙවනුව
විතතසාතු ආහාර යන තුන්දෙකාගෙන්ද උපකාරලැබේ. මෙසේ
ප්‍රථමකොට කියනලද කලලාවස්ථාව සතිසක් ඒ ආකාරයෙන්
පැවත්මවි දෙවෙනි සතියෙහි වටකුරු බිත්දුවක්වැනි අර්බුදවස්ථාවද
තෙවෙනි සතියෙහි මස්වැදලුලක්වැනි පේසි අවස්ථාවද, සිව්වෙනි
සතියෙහි සතසභාවයෙන්සුත් අවස්ථාවද පස්වෙනි සතියෙහි සත්‍රි
සභාවයෙන් හෝ නැතහොත් පුරුෂ සභාවයෙන් සටහන් ඇති
වීමද, සමන සතියෙහි නිස අත්දෙක කකුල්දෙක යන පිළිකා පසකට
වෙන්වීමදවේ. සත්වන සතියෙහි වසුර්දශකය පහලවෙයි. අටවෙනි
සතියෙහි ශ්‍රොත්‍රදශකය පහලවෙයි නවවන සතියෙහි සුණ්දශකය
පහලවෙයි. (මේ ඵ්භාවනී විකාචායනී මතයි.) මෙසේ චක්ඛුෂ්‍ය
යෙකුට අයත් සියල්ලක් අමසුණීවු පසු යටිති ගණනට
වැඩියෙන් රූපපිඩු උපදනාහ. චක්ඛු, සොහ, ඝාණ, ජිවිතා, කාය

භාව, වයන, ජිවිත නවක යනමේ ස්ථාන ආශ්‍රයකොට එකෙක් ස්ථානයෙක්හි යටකි පරිද්දෙන් ක්‍ෂුද්‍රවිතනක්‍ෂණ (48) හි රූප පිටු (48) බැගින්වී (842) ක් රූපපිටු වඩ්මාන ජිවත්වීම ලැබ කියනලද පරිද් දෙන් විනාසවෙන්, විතනය වනාහි ඉපදුම් පැවතුම් නැසුම් වෙමින් විතන :ක් පාසා අතනතර ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රත්‍යය ලැබ ලැබ පරමපර්ව නොසිදු පවත්නේවෙයි. ඒ සමග උපදවන කම්පරූප පිණ්ඩය වනාහි ඒ ඒ විතනයන්ට අයිති ඒ ඒ තුන් තුන් ක්‍ෂණයන්හිදී රූප පිටු තුන තුන බැගින් උපදවමින් රූප පිටු (48) වඩ්මාන ජිවත්වීම ලැබ අතනතර අතනතර විතනයන්ගේ තුන් තුන් ක්‍ෂණයන්හිදී විනාසවෙමින් පවත්නේය. යටකි පරිද්දෙන් උත්පාද යෙහි හටගත් රූප පිණ්ඩය උත්පාදයෙහිද, එසේම සිතිගෙහි හටගත් රූප පිණ්ඩය සිතිගෙහිද, සංඛ්‍යායෙහි හටගත් රූප පිණ්ඩය සංඛ්‍යායෙහිද, විනාසවෙයි සේසි යම් සත්‍යයකුගේ මරණාසන්නයේදී ඇතිවන චූති ජිත්තයට මුළින් (17) වෙන විතනක්‍ෂණය දක්වා සිටත් රූපයන් යනමේ දෙකම කියනලද පරිද්දෙන් ඉපදුම් පැවතුම් නැසුම් යනමේ තුනින් යුක්තව දිව්‍යා රූ මුළුල්ලෙහි පවත්නේවෙයි.—මෙසේ කම්ප රූපෝත්පන්න ක්‍රමය දැනගනුය.

යටකි පත්සැත්තැ(73)ප්‍රකාර විතනයෝම රූපයන් උපදවන්නා වුය. විතනප් රූප වනාහි සකලවිතනයන්ගේ උත්පාද ක්‍ෂණවලම උපදනාහුය ප්‍රතිසංකි විඤ්ඤා, දෙපස් විඤ්ඤා, අරූප විපාක සිත් (4) රහතුන්වගන්සේගේ මුහිවිතනයන් රූප නුපදවත් රූප ජනක ශක්තියක් නැති හෙයිනි කායවිඤ්ඤා වාග්විඤ්ඤා සංඛ්‍යාන රූපවලින් විතනප් රූප සවිභාව තේරුම්ගැනීමට පහසුය. විතනර කමෝත්පන්නවණිකායෙහි දක්වා ඇත—මෙසේ විතනප් රූපෝත් පන්න ක්‍රමය දැනගනුය.

ගිතොෂණයි කියනලද තෙජෝ ධාතුතොෂේ නමාගේ සිති ක්‍ෂණයට පැමිණ ශුඛාභික ශබ්ද නවකාදි හෙදහිනනවු රූපයන් උපදවන්නිය. ඉඤ්ඤා බඩ මනුෂ්‍ය නිර්දේශිතාදීවු අධ්‍යාත්ම සන්නාන යන්හිද අතිඤ්ඤාබඩ ගස් ගල් පඵත භෞත මුහුදු ආදි බහිමා සන්නානාසන්හිද සුදුසු පරිද්දෙන් සෘතුප් රූප උපදවා වචිතය කරයි පෘථිවිය, සමුද්‍රය, භෞත ආදි අතිඤ්ඤා බඩ සකලසංසකාර යෝම සෘතුප් රූප පිණ්ඩයෝයි — මෙසේ ආතුප් රූපෝත්පන්න ක්‍රමයද දැනගනුය.

කත බොත ආභාරපාන වග්වලින් ලැබෙන රසභීජා තොමෝ රස නතර ඔස්සේ පැති-ගොස් ශුඛාභිකාදි රූපයන් උපදවන්නිය. මෙසේ ආභාරප් රූපෝත්පන්න ක්‍රමය දැනගනුය.

“ඉවෙව්වා පරිසකිමුපාදාය කමම සමුට්ඨානා දුතිය චිත්තමුපාදාය චිත්ත සමුට්ඨානා සිතිකාලමුපාදාය උතුසමුට්ඨානා ඔජා එරණ මුපාදාය අපාර සමුට්ඨානා වෙනි චතු සමුට්ඨාන රූපකලාපයනනති කාමලොකෙදීපජාලාවිය. නදී සොනොවියව යාවතායුකමබ්බොවජ් නනා පට්ඨනති” යනු අභිධම්මානි සංග්‍රහයි.

තේරුම—මෙසේ ප්‍රතිසකි චිත්තයාගේ උත්පාදකෂණයෙහි පටන් කමිජ රූපසන්නයිද, ප්‍රථම භවබහවිත්තයාගේ උත්පාදකෂණයෙහි පටන් චිත්තජ රූප අනන්‍යයිද, ප්‍රතිසකි චිත්තයාගේ ස්ථිති කෂණයෙහි පටන් සාත්තුජ රූපසන්නයිද, මෙසේ රස නගර අනුසාරයෙන් රස ඔජාව ඔරිරයෙහි යථරණ කාලයෙහි පටන් ආභාරජ රූපසන්නයිද, කාමලොකයෙහි ප්‍රදීපජාලාවක් මෙන්ද, අභිගාජල ප්‍රවාහයක් මෙන්ද, ආයු ඇතිනාක් නොසිදී පටිතිසි යනුයි. ප්‍රදීප ජාලාවයයි කියනලද පහන්දූල්ල තිකරම භවගැනුම් පැවතුම් කැසුම් යනමේ තුනින් යුක්තයි. එමෙන් රූප පිඬුන් යටකිලස භවගැනුම් පැවතුම් කැසුම් යනමේ තුනින් යුක්තයි. ගලා බසින භවගාජලයාගේ යවතාවද ඒ ආක රසෙන්ම වන්නේය.

මෙසේ උත්පාද ස්ථිති භවගායන කෂණත්‍රයෙන්යුක්ත චතුසමුට්ඨානික රූපයයි කියනලද සකකි කය කොටස් වශයෙන් තුනකි “නාභිනො පට්ඨාය හෙට්ඨා හෙට්ඨිම කායො නාම, තසමිං කාය දසකං භාවදසකං ආහාර සමුට්ඨානාති අට්ඨ උතුසමුට්ඨානාති අට්ඨචිත්ත සමුට්ඨානාති අට්ඨ ති චතු චත්තාලිය රූපාති, නාභිනො උඨිං යාව ගලවාටකා මජ්ඣිමකායොනාම, තත්ථව කාය දසකං භාව දසකං චන්ද්‍රදසකං ආහාර සමුට්ඨානාදීති තිණි අට්ඨක තිති චතු පක්ඛුසුරූපාති, ගලවාටකතො උඨිං උපරිමකායො නාම, තත්ථවකඬු දසකං සොත දසකං සාණ දසකං ජ්වහා දසකං කාය දසකං භාව දසකං ආහාර සමුට්ඨානාදීති තිණි අට්ඨකානිති චතුරාසීති රූපාති” අනිං යුජිතියි.

තේරුම—නාභියෙහි පටන් යවහෙට්ඨිම කායනම්මේ එහි කාය දසකය, භාව දසකය, ආහාර සමුට්ඨාන රූප (8) දෙනය. තෘතු සමුට්ඨාන රූප (8) දෙනය, චිත්තසමුට්ඨාන රූප (8) දෙනය, අන රූප (54) දෙනක. නාභියෙන් උඩ ගලවලුව දක්වා මධ්‍යම කායා මමේ. එහිද කාය දසකය, භාව දසකය, චන්ද්‍ර දසකය, ආහාර සමුට්ඨාන රූප (8) දෙනය, චිත්තසමුට්ඨාන රූප (8) දෙනය, සාත්තුසමුට්ඨාන රූප (8) දෙනදැයි රූපයෝ (54) සිව්පසස්දෙනක. ගලවලුයෙන් උඩ උපරිමකාය නම්මේ. එහි චක්ඛුර්දසකය, ශ්‍රොත්‍ර දසකය, ස්පර්ශ දසකය, ජිහ්වාදසකය, කාය දසකය, භාවදසකය, ආහාර, චිත්ත, සාත්තු, අභවකත්‍රයදැයි. මෙසේ 48) සිව් අසුවක් රූප

වෙන්. ඔවුන් අතුරෙහි හෙට්ති ම කයෙහි රූප මධ්‍යම
උපරිම කායයන්හි රූප හා මිශ්‍ර නැත. හෙසු කාය දෙකෙහි රූපද,
අනික් කායක රූප හා මිශ්‍ර නැත. සියල්ලක්ම එකිනෙක
අමිශ්‍රවැඩි පවතින සෙවන හා රුක්සෙවන එකාබිච්ච පෙනෙන නමුත්
එකකට එකක් මිශ්‍ර නැත. එමෙන්ම මේ රූප සියල්ලද එකකට
එකක් මිශ්‍ර නැතැයි හේයි. කියනලද වතු ශ්‍රේට්ඨානක රූපයන්
අතුරෙන් කමිජ රූපය අනික් රූපයන්ට වඩා ප්‍රධානවෙයි. වක්‍රා
ප්‍රසාදය ඇතිවූයේ පෙරභවයෙහි දැක්මෙහි ආසාවෙන් උපදවනලද
කමිබලයෙනි. ක්‍රොත්‍රප්‍රසාදය ඇතිවූයේ පෙර භවයෙහි ඇසීමෙහි ආසා
වෙන් උපදවනලද කමිබලයෙනි. ස්‍රාණප්‍රාසාදය ඇතිවූයේ පෙර
භවයෙහි ශක්‍රිස්‍රාණයෙහි ආසාවෙන් උපදවනලද කමිබලයෙනි.
ජිහ්වා ප්‍රසාදය ඇතිවූයේ පෙරභවයෙහි රසාස්වාදයෙහි ආසාවෙන්
උපදවනලද කමිබලයෙනි. කාය ප්‍රසාදය ඇතිවූයේ පෙරභවයෙහි
ස්පර්ශස්වාදයෙහි ආසාවෙන් උපදවනලද කමිබලයෙනි. සෙසු
විනාන් සෘතුන් ආහාරජ රූපයෝ කමිජ රූප නායකයාට
උපස්ථම්භකයෝයි. උපකාරකයෝයි හේයි කමිජ රූපය රජෙකු
සමානවේ. විනාන් රූපය එම රජුට උච්චතා ගමනානමනාදියට
රථ වාහන සපයා දෙන රථවායභීයකු සමානවේ. සෘතුන් රූපය
එම රජුට ගිත්දර වතුර උච්චතා කප්පි එය සපයාදෙන
කෙනෙකු සමානවේ ආහාරජරූපය ඒ කමිජ රූප රජුට
භෝජන පිළිගෙල කරදෙන අරක්කමියකු සමානවේ කාම භූමි
රූපභූමිය ඒ රජුගේ රාජ්‍යය සමානවේ. ආයුක්ෂය, කමික්ෂය,
උභයක්ෂය, උච්චේදක කමි යනමේ මරණ සතර (4) ඒ රජුට
අනතුරට ලක්වීම සිටින හතුරු රජුන් (4) දෙනෙකු සමානවෙන්.
යම් විටක ඒ හතුරු රජුන්ට වයඟවිද ඒ වනාහි ඒ රජුගේ
මරණයනම්වේ යටකියනලද ප්‍රකාරයෙන් එකෙකි සිතක් ඉපදුම්
පැවතුම් නැසුම් යන ක්ෂණත්‍රයෙන් යුක්තවේ. එම විනාශක්ෂණ
(17) කට වරක් විඤ්චනවය වජ්ජිතකොට ඇති සියලුම රූප
ඉපදුම් පැවතුම් නැසුම් වලින් යුක්තව මරණාසන්නාය දක්වා
පහන්දූල්ලමෙන් පරම්පරාව අවිච්ඡින්නාව ගොස් මරණය වන
කාලයෙහි චුතිවිනාශයෙන් ජිවිතෙක්ඛිය සිදුකට පසු සෘතුන්රූප
කලාපය පමණක් ගෙවීමෙන් අනික්තැනක ප්‍රතිරක්ඛිය ඇති
වන්නේය මේ වනාහි සපීයා හැව හැරදමා අනික්තැනකට
ඇදීයන්නාක් මෙනි. සපීයානම් අනන්තර ප්‍රත්‍යයෙන් ප්‍රත්‍යය ලැබ
ලැබ වැලකොකැඩී අනිවන විනාශ පරම්පරාවයි. හැව නම්
හැරදමාගිය සෘතුන්මානකලෙකරයයි කියනලද මලකුණයි හේයි.

මෙසේ නැවත නැවත ඇතිවන්නාවූ ප්‍රතිඝණි හටගොදී විකෘත පරමපරවද, එසේම රූප පරමපරවද * හටගත් පාසා ලැබෙන බැවින් ඒ වනාහි ජාතිදුක්තම වන්නි. ඒ ජාතිදුක්ත මුල්කොට ජරාමරණාදී අතික් සියලු දක් ඇතිවන්නාවූ ඒ දුක්තින් නිදහස් ස්ථානය නම් කම්භෞත කර ඥානයට අරමුණු වන්නාවූ අසංඛිත බාහුසංඛිත උත්තම නිවාණ සැපත වන්නේය.

සියලු බුදුවරයන් වහන්සේලාද, පසේබුදුවරයන් වහන්සේලාද, රහතුන්වහන්සේලාද, ඒ උතුම් නිවන් සැප අත්පත්කර ගැනීමෙන් කියනලද සකල සංසාර දුක්තින් මිදුනුසේක.

පුනපුනං පටිසංඝි භවඛණ්දි පුනපුනං,
රූපස්සනති අයං ඡන්ති භවෙදුක්ඛා භවෙ භවෙ.
ඉති ඤාණෙන ඤායාන බ්බා සංසාර ගිරුකා,
කම්මකම්සං කප්පාන ලහනති අමනං පදං.
චතුසබ්බාතික රූප වණ්ණාසී.

කාම භූමි, රූප භූමි, අරූප භූමි සහ භ්‍රවිධ භූමිත්ති

පුද්ගලයෝ සියල්ලෝම (214) දෙනෙක් වෙති—ඒ මෙසේයි.

සතර අපායෙහි	4	දෙනෙක
මිනිස්ලොව	11	"
වාතුර්මහාගජික දෙවිලොව	11	"
තවතිසා දෙවිලොව	10	"
යාම දෙවිලොව	10	"
තුසිත දෙවිලොව	10	"
නිම්මාණරතී දෙවිලොව	10	"
පරනිර්මිත වසවතීති දෙවිලොව	10	"
බ්‍රහ්මපාරිසද්‍ය බ්‍රහ්ම ලංකයෙහි	9	"
බ්‍රහ්මපුතෙහිත බ්‍රහ්මලොකයෙහි	9	"
මහාබ්‍රහ්ම බ්‍රහ්මලොකයෙහි	9	"
පරිතතාහ බ්‍රහ්මලොකයෙහි	9	"
අප්පමාණාහ බ්‍රහ්මලොකයෙහි	9	"
ආහසාර බ්‍රහ්මලොකයෙහි	9	"
පරිතනුසුහ බ්‍රහ්මලොකයෙහි	9	"

* අසංඤ්‍යායෙහිද, අරූපලොකවලද මද මද වෙනස්කම් ඇතිවී තිබෙන්නේ භාවනාබලයෙන් බ්‍යානකම් වෙනස්වීමෙනි. විපාක දීමෙන් බ්‍යානකම් ගෙවී කෙලවරවූවිට තිබුන පරිද්දෙන්මවේ.

අප්ප මාණසුහ බ්‍රහ්මලොකයෙහි	9	”
සුභකිණිහක බ්‍රහ්මලොකයෙහි	9	”
වෙනස්ථල බ්‍රහ්මලොකයෙහි	9	”
අසංඤ්‍යති බ්‍රහ්මලොකයෙහි	1	”
අවිහ බ්‍රහ්මලොකයෙහි	3	”
අනප්ප බ්‍රහ්මලොකයෙහි	3	”
සුදස්ස බ්‍රහ්මලොකයෙහි	3	”
සුදස්සි බ්‍රහ්මලොකයෙහි	3	”
අකනිට්ඨක බ්‍රහ්මලොකයෙහි	3	”
ආකාසානඤ්චායනන බ්‍රහ්මලොකයෙහි	3	”
විඤ්ඤානඤ්චායනන බ්‍රහ්මලොකයෙහි	3	”
ද්‍රාක්ඤ්චායනන බ්‍රහ්මලොකයෙහි	3	”
තෙව්‍යඤ්ඤා නායඤ්ඤායනන බ්‍රහ්මලොකයෙහි	3	”

මුළුගණන. 214

මවුන් අතුරෙන් කරකය, නිරිසන්අපාය, ප්‍රෙනලොකය, අසුර ලොකය යන මේ සතර අපායෙහි පුද්ගලයෝ (4)දෙන කවරහුදෝයත් ඒ සතර ස්ථානයෙහි අකුශලවිපාක උපෙක්‍ෂා සහන සන්තීරණ සිතින් ප්‍රතික්‍ෂේප්‍රාපන දුට්ඨි අනෙකුක පුද්ගලයෝ (4) දෙන වෙති.

මනිස්ලොව (11) පුද්ගලයෝ කවරහුදෝ කුශලවිපාක උපෙක්‍ෂා සහන සන්තීරණ සිතින් ප්‍රතික්‍ෂේප්‍රාපන සුගති අනෙකුක පුද්ගලයාය, මිහෙකුක පුද්ගලයාය, ත්‍රිහෙකුක පාඨන්ජන පුද්ගලයාය, ශ්‍රෝනආපනති මාගීසථ පුද්ගලයාය, ශ්‍රෝනආපනති ඵලසථ පුද්ගලයාය, ගකාදගාමි මාගීසථ පුද්ගලයාය, ගකාදගාමි ඵලසථ පුද්ගලයාය, අනාගාමිමාගීසථ පුද්ගලයාය, අනාගාමිඵලසථ පුද්ගලයාය, අර්හන්මාගීසථ පුද්ගලයාය, අර්හන්ඵලසථ පුද්ගලයාය, යනමේ (11) දෙන වෙති. වාතුර්මහාරාජිකයෙහිත් මෙම පුද්ගලයෝ (11)දෙන මය. වාතුර්මහාරාජිකයට අයත් භූමිතිශ්‍රිත දෙවියන් අතර සුගති අනෙකුකයා ලැබෙන බව සැලකිය යුතුය. තවුනිසා දෙවිලොව (10) පුද්ගලයෝ කවරහුදෝ අනෙකුකයන් හැර ඉතිරි මිහෙකුක ත්‍රිහෙකුක පාඨන්ජන ශ්‍රෝනආපනති මාගීසථ, ඵලසථ, ගකාදගාමි මාගීසථ, ඵලසථ, අනාගාමි මාගීසථ, ඵලසථ, අභිත් මාගීසථ, ඵලසථ, යනමේ 10) දෙන වෙති. යාමයෙහිත් එසේමැයි, තුසිතයෙහිත් එසේමැයි, නිර්මානරකියෙහිත් එසේමැයි, පරනිමිත වසවතීතියෙහිත් එසේමැයි.

බ්‍රහ්මචාරිඥයෙහි පුදගලයෝ (9) දෙන කවරහුද? අගෙනුක විගෙනුකයන්හැර ඉතිරි පාඨන්ජන ත්‍රිගෙනුකයා සමග ශ්‍රෝතආපනති මාගීසු ඵලසු, ගක්කාදගාමි මාගීසු, ඵලසු, අනාගාමිමාගීසු ඵලසු, අභිත්මාගීසු, ඵලසු යන මේ (9) දෙනවෙති, බ්‍රහ්මපුරෙ හිඟයෙහිත් එසේමැයි. මහාබ්‍රහ්මයෙහිත් එසේමැයි. පරිත්තාභයෙහිත් එසේමැයි. අප්පමාණාභයෙහිත් එසේමැයි. ආභස්සරයෙහිත් එසේමැයි. පරිත්තාසුභයෙහිත් එසේමැයි, අප්පමාණ සුභයෙහිත් එසේමැයි. සුභකිණ්ණයෙහිත් එසේමැයි. වෙගපඵලයෙහිත් එසේමැයි.

අත්ඥාසනියෙහි ලැබෙන (1) පුදගලයානම් සුගති අගෙනුකයායි.

අවිභයෙහි පුදගලයෝ (3) කවරහුද? අනාගාමිඵලසු, අභිත් මාගීසු, අභිත් ඵලසු යනමේ (3) දෙනයි. අනප්පයෙහිත් එසේයි. සුදස්සයෙහිත් එසේයි, සුදස්සියෙහිත් එසේයි. අකතිට්ඨයෙහිත් එසේයි, ආකාශානඤ්චායනනයෙහි පුදගලයෝ (8) කවරහුද? ත්‍රිගෙනුක පාඨන්ජනයාග, ශ්‍රෝතආපනති ඵලසුයාග, ගක්කාදගාමි මාගීසු ඵලසු, අනාගාමි මාගීසු, ඵලසු, අර්හත් මාගීසු ඵලසු යනමේ පුදගලයෝ (8) දෙන වෙති. විඤ්ඤාණඤ්චායනනයෙහිත් එසේයි, ආකිඤ්චඤ්ඤායනනයෙහිත් එසේයි, නෙට්ඨඤ්ඤා නායඤ්ඤා යනනයෙහිත් එසේයි. ඔවුන් අතුරෙහි අගෙනුක, විගෙනුක, ත්‍රිගෙනුකයායි දක්වනලද පුදගලයෝ අනායාසියෝයි, හෙවත් පාඨන්ජනයෝයි.

ශ්‍රෝතආපනති මාගීසු, ඵලසු. ගක්කාදගාමි මාගීසු, ඵලසු, අනාගාමි මාගීසු ඵලසු, අභිත් මාගීසු ඵලසුයි දක්වනලද පුදගලයෝ ආරාමියෝයි. එහි අනායාසියෝනම් කමිකෙලයෙන් ඤාය නොනොට හවොතපනතියට සහ ජරාචරණාදිතට නැවත නැවත පවුණුවත්නාවූ කමිකෙලයෙන් හෙත් හරිතවූ සතියෝයි. ආරාමියෝ නම් කොටස්වශයෙන් හෝ සමපුණ්ණිවශයෙන් හෝ කෙලයෙන් සහ කමියන්ද ඤායනොට පුනර්භාවය තීන්දුවට හෝ හවොත් පනතියට යතත් සන්තර්කට විවා නොනොස් සකලදුකින් නිදහස් අමාතමහානුමාණයට නියමවූ උත්තමයෝයි. එසින් රහතුන්වහන්සේ ලොහාදි කමිනිදුකයන් සහ පුරුණකමියන්ද ඤායකිරීමෙන් මතු එකම භවයෙන්වත් උත්පතතිය නොලබන්නාවූ සකල සංසාරදුකින් නිශ්ම වශයෙන්ම නිදහස් උත්තමයන් වහන්සේයයි දතයුතු.

සුගගලා උපලබ්ධානති අරියා අනරියා පිට,
යථාරහං නිභුමිසු මිසනඤ්ච චතුදදස.

භූමිපුදගල වණිනායි.

මෙහි දක්වූ ආයු අනායු පුද්ගලයන් අනුරත් ආයුර්ණ

(105) එකසිය අවදෙනෙක්වෙන්—ඒ මෙසේයි.

එකබීජය, කොලංකොලය, අනනකිත්තු පරමයයි හොඳා පනනආයුර්ණයේ නිදෙනෙක් වෙති. ඒ නිදෙන දුක්ඛාපරිපද්දකා හිඤ්ඤ දුක්ඛාපරිපද, බිප්පාහිඤ්ඤ සුඛාපරිපද, දුක්ඛාහිඤ්ඤ සුඛාපරිපද බිප්පා හිඤ්ඤ යනමේ සතර ප්‍රතිපද්ධතේ එක එක ආයු පුද්ගලයා ගිනුකල (12) දෙනෙක් වෙති. කාමහවයෙහි ශක්‍යදාමි පුද්ගලයා, රූපහවයෙහි ශක්‍යදාමි පුද්ගලයා, අරූපහවයෙහි ශක්‍යදාමි පුද්ගලයායි ශක්‍යදාමි පුද්ගලයෝ නිදෙනෙක්වෙති. ඒ නිදෙනද, කුසනලද පරිද්දෙන් සතර ප්‍රතිපද්ධතේ ගිනුකල (12) දෙනෙක් වෙති. යටති ශ්‍රෝත ආපනති (12) ද පසුව කී ශක්‍යදාමි (12) ද එකතුකලාම ශ්‍රෝතආපනති ශක්‍යදාමි ආයුර්ණයේ (24) දෙනෙක්වෙති

අනාගාමි පුද්ගලයෝ අනන රූපරිනික්ඛය, උපහවපරිනික්ඛය, අසම්ඛාර පරිනික්ඛය, සසම්ඛාරපරිනික්ඛය, උඛං තොතො අකන්ධයාමිත්තය එතෙති. බ්‍රහ්මලොච (5) දෙන බැගින් අවිහය අතප්පය, සුදස්සය, සුඤ්ඤය යනමේ සතර බ්‍රහ්මලොච (20) දෙනෙක්ද, උඛං තොතො හැර අකන්ධා බ්‍රහ්මලොච ඉතිරි. අනුර දෙනද යනමොවුන්ගේ වශයෙන් පඤ්චසුඛවාසයෙහි අනාගාමි ආයුර්ණයේ (24) දෙනෙක්වෙති. යටති ශ්‍රෝත ආපනති ශක්‍යදාමි (24) දෙනද මෙම අනාගාමි (24) දෙනද එකතුකලාම (48) දෙනෙක්වෙති. ශුෂ්කවිදර්ශකය, සමඵයානිකය යන රහතුන් වහන්සේලා දෙනම සමග (50) දෙනෙක් වෙති. ශ්‍රෝත ආපනති මාගීසඨය, ශක්‍යදාමි මාගීසඨය, අනාගාමි මාගීසඨය, අභිත් මාගීසඨය යන සතරමාගීසඨ පුද්ගලයන් සමග (54) දෙනෙක් වෙති. ඒ (54) දෙන ශ්‍රමාධික (54) දෙන ප්‍රඥාධික (54) දෙනයයි ගිනුකල (108) එකසිය අවදෙන සමුප්පේවේ.

විසාර මෙසේයි-මොවුනතුරන් එක බීජයානම්, “එකමෙව පරිත්ති බීජං එකස්සාති එකබීජ”යනුවෙන් එකම ප්‍රතිත්ති විඤ්ඤ බීජෝත්පන්නය මොහුව ඇත්තේනුයි. එක බීජයයි දක්වයි. කොලං කොල නම් “කුලකොකුලං ගමනං එකස්සාති කොලං කොලො කුලනති චෙත්ථ හවො අබ්භසනො” යන ආදියෙන් හෝවාක්වූ කැත් පටන් නිව කුලෝත්පන්නයක් නැත. මහා භොගකුලවලම උපදිමි මෙසේ දිව්‍යලොක මනුෂ්‍යලොකවල සවරක් උත්පන්න වශයෙන් ගමන්කෙරේනුයි. කොලං කොල නමැයි දක්වයි “අනනකිත්තුපරමොති එත්ථ අනනකිත්තු සද්දෙන සනතාපරිසයාති ගගණවාග් වුච්චනාති පරමො උත්තං

ගපරිවේෂ්ඨේ ඉති සත්‍යකතනතුං පරමො එකස්සාති සත්‍යකතනතු
පරමො” යනුවෙන් (7) වරක්ම ප්‍රතිසන්ධිය ලබන ශ්‍රෝත ආපනයි
සුදග්‍රහය බව දක්වයි. එකබිජ්‍ය යනාදි ප්‍රගෙද කෙසේවෙත්ද?
මතු ත්‍රිවිධ මාගී විදර්ශනාව යමෙකුට බලවත්වන්නීද? හෙතෙම
එක බිජ්‍යම වෙයි. ඊට මදවන්නී කොලං කොලනම වෙයි. ඊටත්
මදවන්නී සත්‍යකතනතු පරමනමවෙයි.

“නිබ්බානං පතිසම්පාදනො උපගමනො නිබ්බාන මහා සමුදද
නිනනායාය සොතසදියහනාටා සොතොති චූච්චති අරියො අට්ඨබ්බිති
කොමිගො සොතස්ස ආපනති ආදිතො පජ්ජනං පාපුණ්ණං
පට්ඨම සමනනාගමො සොතාපනති” යනු නිවීමකි. නිවීමෙහි කාර
(නොවරදවීම එළඹෙන හෙයින්) නොහොත් නිවීමේ නැමති මහා
සමුද්‍රයට බැසගැණීමෙහි ජලප්‍රාප්තයක් හා සදාශ හෙයින් හෝ ප්‍රොත
නමිවේ. එනම් ආයුෂී අභ්වාසිතික මාගීයයි එම ආයුෂී අභ්වාසිතික
මාගී නමැති ජලප්‍රොතයට ප්‍රථමකොට නියමවශයෙන්ම පැමිණීම
වන හෙයින් ශ්‍රෝත ආපනයි නමැයි දක්වයි. ගහක ගලාබසින
දිය සැබෑපහර මග සයුරට බැසගැණීම එකානන්‍යයෙන්ම සිදුවන්නාක්
මෙන් ප්‍රථමසමනනාගාරයෙන් පහවනු න ආයුෂී අභ්වාසිතික
මාගීය සු නයට ප්‍රථමකොට පැමිණ නිවීමෙහි දක්වා නොනැවැති යන
හෙයින් සොතාපනති නමැයි යන තේරුම මෙයින් ප්‍රකාශවේ
මෙහි ආයන උපසංගය ආදි ක්‍රියායෙහි වැටේ

“සක්ඛං එකවාරං පටිසන්ධිවසෙන ඉමං මනුස්සලොකං ආනව්ජ්ඣති
සකදාකාමි” යනුවෙන් ප්‍රතිසන්ධිවශයෙන් මේ මිත්ස්ලොටට එක්
වරක් පැමිණෙන්නයි යන අනුමානෙන් සකදාකාමි බව දක්වයි. එක
බිජ්ශ්‍රෝත ආපනයි සුදග්‍රහය හට එකමප්‍රතිසන්ධියක් ඇතිවීමත් සකදා
ශාමි සුදග්‍රහයට දෙවිලොට ප්‍රතිසන්ධියක්ද මිත්ස්ලොට ප්‍රතිසන්ධියක්ද
මෙසේ ප්‍රතිසන්ධි දෙකක් ඇතිවීමත් දෙදෙනාගේ වෙනසයි

“පටිසන්ධිවසෙන ඉමං කාම ධාතුං න ආගමෙති නි අනාගාමි”
යනුවෙන් ප්‍රතිසන්ධිවශයෙන් මේ කාමලොකයට නැවත නොපැමිණෙ
නුයි යන අනුමානෙන් අනාගාමියි දක්වනලදී “ආයුනොවෙමජ්ඣං
අනභිකාමිත්වා අනන්තව කිලෙසපරි නිබ්බානං පනෙතා අනන්තපරි
නිබ්බාසි නාම” යනුවෙන් ආයුෂ්‍යයෙන් මැද ඉකුත් නොකොට අන්ත
රගත්ව පිරිනිවන් පාන උත්තමයන්වගන්සේ අනන්තපරිනිබ්බාසි
නමැයි දක්වයි. “ආයුනොවෙමජ්ඣං පඤ්ච කප්පයනං උපගම්ච
අභිකාමිත්වා අරහත්තං පනෙතා උපගම්ච පරිනිබ්බාසි නාම” යනු
වෙන් ආයුෂ්‍යයෙන් අභියක් හෙවත් කලා (500) ක් ඉකුත් කොට
රහත්වන උත්තමයන්වගන්සේ උපගම්ච පරිනිබ්බාසි නමැයි දක්වයි.
අතප්පාදියෙහිද ඒ ඒ ආයුෂ්‍යප්‍රමාණයෙන් ගතයුතුය.

“සසඞ්ඛාරෙත සප්පයොගෙන කිලමනෙතා දුකෙතන පනෙතා සසඞ්ඛාර පරිතික්ඛායී නාම” යනුවෙන් උත්සාහයෙන් කලාන්ත වෙමින් දුකින් මාගීඋපදවා පිරිතිවන්පානා උනන්තෙම සසඞ්ඛාර පරිතික්ඛායී නමැයි දක්වයි. “අසඞ්ඛාරෙත අප්පයොගෙන අකිල මනෙතා සුබෙත පනෙතා අසංඛාර පරිතික්ඛායී නාම” යනුවෙන් උත්සාහ විරහිතව කලාන්තනොව සුවසේ මාගීඋපදවා පිරිතිවන් පානා උනන්තෙම අසඞ්ඛාර පරිතික්ඛායී නමැයි දක්වයි. “උඞ්මසාතණ්ඤා සොතං චට්ඨ සොතං චාති උඞ්ම සොතො අකතිට්ඨං ගච්ඡතීති අකතිට්ඨගාමි” යනුවෙන් යමෙක් තෙම මේ මිනිස්ලොව ඉපද අනාගාමි ඵලයව පැමිණ අවිභය, අතප්පය, සුදස්සය, සුදස්සිය යන සිව් බ්බතලවල ඉපද රහත්වන්ට නොගැසිවන්නේ අකතිට්ඨ බ්බලොවට පැමිණ රහත්වෙයිද? ඒ තෙමේ උඞ්මසොතො අකතිට්ඨ ගාමි නමැයි දක්වයි. “කිලෙසසඞ්ඛාතා අරයො සංසාරවක්කස්සවා අග්ග කිලෙසා භක්ඛා අනෙතාති අරහා” යනුවෙන් රුගාදී කෙලශබ්ධ නමැති භතුරන් නොහොත් සංසාර චක්‍රයාගේ කෙලෙස් නමැති දූවි ඉතිරි නොකොට වැනසු හෙයින් අර්හත්යයි දක්වයි. “සුක්ඛා ලුබ්භා විපස්සනා ඵතස්ස අඤ්චි සුක්ඛවිපස්සකො” යනුවෙන් ශුෂ්කවූ විදුෂීන්හොචනාව මොහුව ඇත්තේනුයි. ශුෂ්ක විදුෂීක නමැයි දක්වයි. “සමපොථව යානං ඵතස්ස අඤ්චි සමප්පයානිකො” යනුවෙන් සමප් භාවනාවට යානාවක්කොට මෝහව ඇත්තේනුයි. සමප්පයානිකනමැයි දක්වයි.

මෙහි සමප්පනම් මාගීයව පාදකවූ සමසතලිස් කමිසපාන භාවනාසමාධිසි. මේ ආයතී පුදගල විහාරය පුදගල ප්‍රඥපති චණීනා ගෙහි සහ චතුරාර්ථාරට්ඨ කථායෙහිද නිදුෂිතයි.

සොනාරාතිනාදසො අරිසා චන්දනාරො අට්ඨපුග්ගලා,
අට්ඨ ඵකසනං ගොනති නිභුමි සු පහෙදගො.

ආයතී පුදගල ච චණීනායි.

සනාරමග සිමිදහස්තය.

මුත්තආපනති මාගීයෙහි නිස දහස.

මුත්තආපනතිමාගීය සුඤ්ඤතය, අප්පණ්ණිකය යන දෙකින් සිනුකල දෙකෙක්වෙති. ඒ දෙක “දුක්ඛාපරිපදා දක්ඛාභිඤ්ඤා දුක්ඛා පරිපදා බිප්පාභිඤ්ඤා සුඛාපරිපදා දක්ඛාභිඤ්ඤා සුඛාපරිපදා බිප්පා භිඤ්ඤා” යනමේ සතර ප්‍රතිපදයෙන් සිනුකල අටෙක් වෙති යටති ශුචිකදෙක 2 හා ඒ 8 ඵකතුකල කල්හි බ්‍රහ්මනාමයෙන් මාගීසින් දශයෙක්වෙති එසේම මාගීය, සතිපට්ඨානය, සමසන්ත්‍රධානය, සාධිපාදය, ඉඤ්ජය, බලය, බොධිසංගය, සත්තය, සමප්විදුෂීනාය, ධම්මය, සකකුසය, ආයතනය, බාතුය, ආහාරය, සප්ඨය, පෙදනාය,

සංඥා, වෙනතාය, විතතාය යන මේ 19 එකක්විසි නාමයෙන්ද දහය දහස බැගින් වෙනවෙනම යෙදුවාම ලැබෙන 1900 යටති ගුණික බහන දහස එකතුකලකල්හි නය 200 ක් වෙත්. ඒ 200 ක් නය ඡන්ද, විතත විරිය, විමංසා යන සතර අධිපතින් අතුරෙන් එකකි. අධිපතියක් හා 200 බැගින් යොදගත්කල්හි මාගීනය 800 ක් වෙත්. එම 800 ක් මාගීනය අමිශ්‍ර 200 සමග එකතුකලකල මාගීනය 1000 දහසක් වෙති. මෙහි මාගීයනුද නයයනුද එකාභිති.

ජාතකාදි නානා ප්‍රකාරවූ බණපොත්වල දහසක් නසින් සමන්විතවූ තෝවාන් පෙලෙහි පිහිටියේය යනාදීන් දක්නා ලබන බමුණන්ගේ මේ විස්තරයවේ.

ගකාද්ගාමි මාගීනය 1000 ක් මෙසේයි.

අනාගාමි මාගීනය 1000 ක් මෙසේයි.

අර්හන් මාගීනය 1000 ක් මෙසේයි.

මේ වනාහි ප්‍රතිසමන්ද්‍ය නිදේශාගතනයයි.

සැටදහස්වන පරිදි නම්:—

අට්ඨබ්භික වාරය, පඤ්චබ්භික වාරය, සන්නිවහානිකවාරයයි වාර තුනකි. එයින් එකෙකිවාරයෙක්හි 1 තණ්හායපභානං, 2 තණ්හායව අවසෙසානඤ්ච කිලෙසානං පභානං 3 කුසලානඤ්ච පභානං, 4 තිණ්ණංව කුසලමූලානං පභානං 5 සායවානං පභානං යන පස් කොටස අතුරෙන් ප්‍රථම කෝට්ඨායධ්‍යානාභිනිවේශයෙහි ගුණික ප්‍රතිපදාය ගුණිකශූන්‍යතාය ශූන්‍යත ප්‍රතිපදාය ගුණික අප්‍රණ්ඨිකය අප්‍රණ්ඨිත ප්‍රතිපදායයි ස්ථානපඤ්චකයෙක. ඒ පඤ්චකය චතුෂ්ක පඤ්චක නය වශයෙන් වැඩු කල්හි බහනාහි නිවේශයෙහි දශයෙක් වෙති. මේ නසින් මාගීභිනිවේශාදියෙහිද නය දහස බැගින් වනගෙයින් සියල්ල පිඩුවි 200 ක් වෙති. ඒ මාගී 200 අධිපති චතුෂ්කයෙන් වැඩුකල මාගී 800 ක් වෙති. ඒ 800 ක් මාගී යථොක්ත ගුණික 200 හා එකතුකල කල්හි මාගී 1000 ක් වෙති. ඒ 1000 ශ්‍රාත ආපත්ති මාගීදි සතරමාගීයෙන් වැඩිකල කල්හි මාගී 4000 ක් වෙති. ඒ 4000 යථොක්ත තණ්හාය පභානං යනාදි කොට්ඨාය පඤ්චකය අතුරෙන් එකෙකි කොටසෙක්හි 4000 බැගින් දමා ගිණුකල මාගීනය 20,000 ක් වෙති. එම 20,000 අට්ඨබ්භිකාදි වාරතුණෙන් ගිණුකල මාගීනය 60,000 සැටදහස සම්පූර්ණවෙති. මේ සච්චවිහරිතාගත ක්‍රමයවේ.

සොනාපනාදසො මග්ගා චතනාරොපි සකාසිනා,

සුඤ්ඤානාදින භෙදෙන සහස්සනං මණ්ඩිනා.

නණ්ඨාපභාන මාදිනං කොට්ඨාසාන වසාපන,

සට්ඨිසහස්ස භෙදො සංනිසො වෙහරිතිසො මනො.

ලොකොත්තර මාගීනය ච ඡායායි.

ශ්‍රී ලංකා ගීතවිනය.

- 1 සං කම්ම වණණන මකාසි මහං පසංසං
පඤ්ඤා විසුඛ භරුණි ජනනී සමානං
සා ජනතුනං නිනසුථං සනතං දදනති
ලබ්බාබ්භනා සිරසි මොලිමණිව භාතු.
- 2 දුද්දිට්ඨිජල නිමිතොස දිවාකරාහං
සංදිට්ඨි කුඤ්ඤ වනි මොඛනිසාකරාහං
මො කම්මවණණ න මමං පටිසාපුණානි
මො කම්ම මහද කුසලො හවතො සපඤ්ඤා.
- 3 මො කම්ම වණණනම්මං පරමයුසාරං
ආරක්ඛතො ගහණ ධාරණ විහතතොන
මො පඤ්ඤාවා හව හව හවතො හවමහා
මුත්තො අසබ්බන සුඛඤ්ඤ ලෙහසා බිප්පං.
- 4 මො මොව අසී මම එයං පමාදදොමො
ගණ්හනතු ධම්මරසමෙව පහාස නං නං
ඉවසාහිමාන පටිපුණණ දුජනතුනං ටෙ
හිදොපසංස කරණෙන නමයහ මෙකං.
- 5 දුජනතුනං මම අසං විසමෙ ව මොති
සජනතුනං සුමධුරං අමනං ව මොති
මොතින මයං නිනදන මණි ව මොති
සංසාර සිංඛු නරණෙ නරණි ව මොති.
- 6 සිද්ධම්ම සනිසිමා සිද්ධම්ම ගරුගරු
සිද්ධම්මනෙහ නිවමං පුණණවණොව භාසතු.
- 7 මිථං නිවසිතු බුබ්බස ධම්මරාජස්ස සාසනං
සතඛිව පාණිතො මොනතු නසමි ආදර භාරවා.
- 8 කම්මවණණන නාමාස ඉමාමෙවං කතාසමෙ
සතඛිවරනතු ආරුලො බිප්පං සංසාරසාහරා.
- 9 ඉමිනා පුඤ්ඤ කමමනි කමනනි සුඛ වෙනසා
කමමස්ස කතනාසුණිතං හවෙස්සං ජිනිජිනිසං.

- 10 ඉමිනා පුඤ්ඤ කමමන කමනන සුඛ චෙතසා
කලාණමිත්ත සමපනති ලහෙය්ං නිතිත්තිසං.
- 11 ඉමිනා පුඤ්ඤ කමමන කමනන සුඛ චෙතසා
සංසාරදුකචනො මුත්තො ලහෙය්ං අමනං පදං.
- 12 සිද්ධසම්මරාජස්ස සාසනොදය කාමිනා
සිද්ධි ඵප්ප නාගෙන පෙරෙන කමමවාදිනා.
- 13 අභිධම්මඤ්ඤාමිනං පාහනස්සාර සනතිනා
සමපාදිනා අයං කමමචණ්ණනා කමමචණ්ණනා.
- 14 ජන ගිබ්බුත චස්සමනා නි සට්ඨිසං චතුස්සනේ
විසහස්සම සමපනෙන සාවණේ නිට්ඨිනා අයං.

කම් ච ඤානාච ගිමි.

ශිවමසතු.

දැන් වි ම යි.

මිට පෙර සිංහල බණ්ඩාරයන් දැනුවත් කොලොන්නරුව
පින් පව් දෙකගැන කදිම විකරයක් ඇති
කම් වැනි නම් මෙම ප්‍රකරණය
ආදරයෙන් පිළිගෙන මුද්‍රණය කිරීමට වැඩිවශයෙන් මුදල්දුන්
දයක මහත්වරු නම්.

	රු.	ග.
කොල්ලපිටියේ හැවුලොක් වවුන්චන් කේ. ඩී. ඇම්. ප්‍රේරාමි	50	00
මහොඩ් ඩී. ඩී. ඩී. ජයසූරිය මි	40	00
කොල්ලපිටියේ ඒ. ඊ. ද සිල්වා අධිනීතිඥතුමා	20	00
පානදුරේ පී. දිමංගු දියෙස් මහත්මයා	20	00
කොලඹ ඩී. ඩී. පේද්‍රස් මුදලාලි මහත්මයා	20	00
පානදුරේ ඇම්. ඒ ප්‍රේරා මහත්මයා	10	00
කොල්ලපිටියේ ඒ. ඊ. ද සිල්වා අධිනීතිඥ තුමාගේ මැනියෝ	10	00
දෙමටගොඩ ඩබ්ලිව්. ජේ. ඩයස් නෝනාමහත්මිය	10	00
,, ඩී. ඒ. ජයසේකර නෝනාමහත්මිය	10	00
මිට අඩුවශයෙන් ලැබුන සම්මාදම්මුදල	100	00
සියල්ල එකතුව	290	00
විශදම්—කඩදාසි, කන්තෝරුගායනු ආදියට	805	00
පින්තුරයට	50	00
පොතේ කටයුතුගැන අතිරෙක විශදම්	25	00
එකතුව	880	00
	290	00
නග	90	00

දයක මුදල් ගෙවී පිත්වතුන්ට සහ වෙනත් දෙනට සුදුස්සත්වද
කොමිලියේ දී ඉතුරුගරිය විකුණනුලැබේ.
ණයබේග් ඉතුරු යමක් ඇත්නම් පොත්කඩාවු
ශ්‍රී විජයනාග කොමිස්නර්ගේ උවමනාකරණ පොත්පත් ආදිය
සම්පාදනය කරදෙනුලැබේ.

මේවිනව,

කේ. ඩී. පෙරේරා සහ පුත්‍රයා,

පොතක මිල ගන 75 යි.

ලියුම් එවන විධිය.

කේ. ඩී. පෙරේරා සහ පුත්‍රයා,
අංක 30, 31, වෙල්ලවිදිය,
අංක 125 පෙට්ටිය. කොලඹ

K. D. PERERA & SON,

30 & 31 Dam St:

BOX NO. 125,

COLOMBO.

සබ්බ දානං ධම්ම දානං ජිනානි